

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

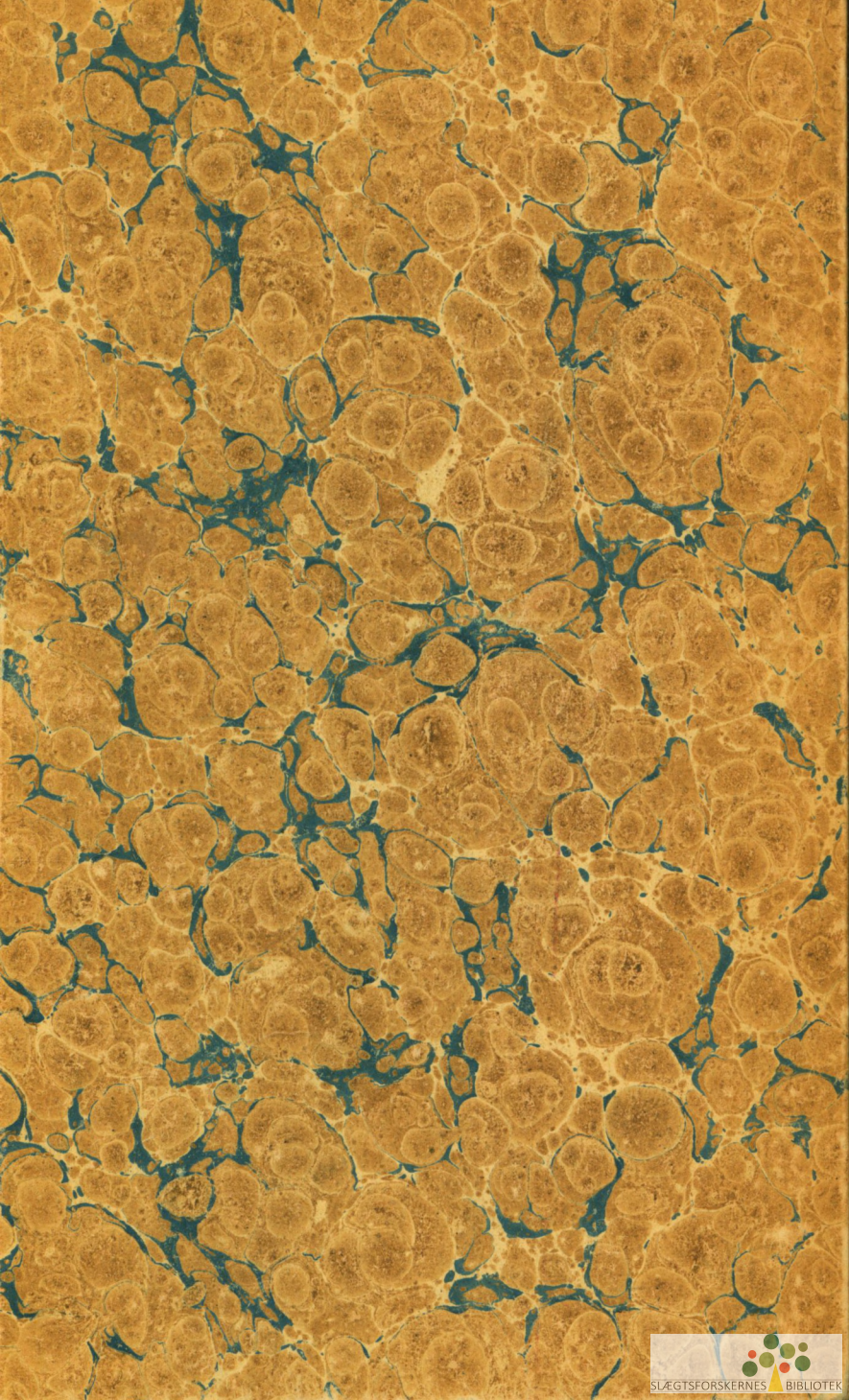
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

THOR AUGUST ODENCRANTS

Nordsjælland
og København i Sommeren
1806

Udgivet ved TORBEN NIELSEN

FORENING FOR BOGHAANDVÆRK
København 1956

I ÅRHUNDREDER havde ledemotivet i Nordens historie været modsætningen mellem dansk og svensk. I det 17. århundrede gjorde den hastigt voksende svenske stormagt det definitivt af med Danmarks muligheder som dominerende magt, og to menneskealdre senere, da Carl XII.s korte og bevægede livsbane fandt sin bratte afslutning i løbegraven foran Fredriksten, var også den svenske stormagts dage omme. Sveriges fald var til at tage og føle på – men Danmarks gevinst? Ikke noget at tale om. Det afgørende var, at Peter den Stores unge stormagt vandt fodfæste på Østersøens kyst og hele det 18. århundrede igennem kom til at udøve en dominerende indflydelse på det dansk-svenske forhold.

Da freden mellem Danmark og Sverige efter den store nordiske krig sluttedes på Frederiksborg slot den 3. juli 1720, var Kong Frederik IV i færd med at bygge sig et lysthus, som datidens sprogbrug kaldte det, fem fjerdingvej derfra. Til erindring om de gunstige auspicer kaldte han det Fredensborg. Det bærer sit navn med rette; thi den fred, som dengang stiftedes mellem Nordens lande, har stort set været opretholdt lige siden. Vel kunde man endnu komme lidt i håk sammen, men da mere på andres vegne, som følge af indgåede forpligtelser til anden side; den nærmest kvantsvis fægtning under det lille felttog i Bohuslen 1788 viser med al tydelighed, hvor lidet interesseret man fra dansk side var i at komme i krig med Sverige; og de mindre forviklinger på Napoleonstidens hastigt skiftende krigsteater skal hellerikke tages for alvorligt.

For det dansk-svenske forhold var afslutningen af den store krig ikke mindst af psykologisk betydning. I tankegange kunne der vel på begge sider findes mærker af den forrige storhed, for at bruge et holbergsk udtryk, men i handlingen var man stort set præget af den forsigtighed, der sømmer sig for den hæderlige middelstand blandt Europas magter, som både Danmark-Norge og Sverige-Finland befandt sig i. Som århundredet skred frem, øgedes jævnbyrdigheden. Frygten afløstes efterhånden af mistænksomhed, iblandet et passende

kvintin nysgerrighed; og medens de tidligere rejser var mere nyttebestemte, ser vi henimod århundredskiftet, at man rejser på besøg hos hinanden blot for at hilse på og se, hvordan der ser ud hos naboen. De hundrede år efter Frederiksborgfreden er opdagelsernes århundrede i det dansk-svenske forhold; stadierne i denne opdagelsesproces er skildret af Georg Christensen i hans artikel »Danskens rejser i Sverige« (Samlaren 1922). Ganske vist omhandler artiklen kun forholdet set fra den ene side, men hovedtrækkene ændres ikke, fordi man tager den anden med.

Georg Christensen gør rigtigt opmærksom på, at banebryderne for den indbyrdes forståelse var de kritiske historikere (Gram, Langebek, Lagerbring f. ex.), og vi kan tilføje, idet vi ikke glemmer Norges tiltagende selvstændighedsfølelse, at der knyttedes forbindelse mellem lærde kredse i Trondhjem og Uppsala allerede ved århundredets midte. Flere svenske kunstnere fandt en arbejdsmark i Danmark: Johan Hörner (d. 1763) kom til Danmark allerede 1736 og naturaliseredes her, ligeledes Mandelberg (d. 1786), Pilo virkede i over en menneskealder i København, sidst som akademiets direktør, og det klassiske portræt af Holberg skyldes (måske) en fjerde betydelig svensk maler, Alexander Roslin.

Vi skal imidlertid vogte os for at overbetone de litterære og kunstneriske forbindelser; ganske vist er det dem, der bedst lader sig registrere, men for den voksende fortrolighed i omgang mellem danske og svenske har kontakterne på livets praktiske felter, om hvilke der ikke er opbevaret skrevne eller trykte vidnesbyrd, været af stor betydning. Et blik på Københavns pasregnskaber fra 1780'erne viser os en strøm af svenske og danske håndværkssvende på rejse over Øresund, og når man allerede i 1755 til støbningen af Frederik V.s statue erklærer at ville foretrække den svenske bronzestøber Gerhard Meyer, der »ikke betragtes som en fremmed blandt danske«, fremfor en udlænding fra det fjerne, føres man til den opfattelse, at pionererne i videnskaben og kunsten har haft et ikke ubetydeligt følge af mere anonyme medborgere.

Vi nævnte ovenfor historikeren Jacob Langebek. I 1753–54 foretog han en studierejse rundt om Østersøen og havde fra Stockholm selskab af den unge svenske historiker Nils Reinhold Brocman (af hvem der i Kungl. Biblioteket i Stockholm findes rejsedagbøger fra besøgene i Danmark 1754 og 1764), og det vidner om Langebeks anseelse i Sverige, at Brocman på hans anbefaling fik ansættelse ved Antikvitetsarkivet i Stockholm. Paa hele rejsen havde Langebek tillige ledsagelse af arkivtegneren Søren Abildgaard; dennes søn, maleren Nicolai Abildgaard, var en nær ven af den berømte svenske billedhugger Sergel, hvis portrætmedaillon af Abildgaard endnu pryder dennes lyststed Spurveskjul ved Frederiksdal. Det var forresten ikke Abildgaards eneste forbindelse med Sverige; som et lille pikanteri kan det indskydes, at hans første hustru, den lune-fulde »Nancy« Oxholm, tog ophold i Sverige efter i 1784 at være blevet »bortført« af kammerherre Reinhold v. Eppingen, der også senere bragte sig i sikkerhed hinsides sundet. Her traf Odencrants parret juli 1806 i Hälsingborg.

I de lærde folks dagbøger må vi imidlertid ofte savne det, der i almindelighed fornøjer eftertiden mest: de umiddelbare indtryk af steder og mennesker. De træffer andre lærde, redegør for indholdet i museer og biblioteker, omtaler examensordninger og andre akademiske forhold, medens mere turistagtige indtryk ikke synes at være fundet værdige til at sættes på papiret. Derimod er den let forbavsede glæde over at blive vel modtaget et fælles træk i dagbøgerne og brevene. Således synes alle døre at åbne sig for den 27-årige Johan Henrik Lidén, da han i juni 1768 besøger København, først og fremmest Langebeks, i hvis bibliotek han falder i forundring over mængden af svenske bøger. Han bydes på bedre middage af Suhm og Klevenfeldt og har i det hele god grund til at være tilfreds med traktementet. Lidéns optegnelser fra København er i fyldigt uddrag trykt i »Danske Samlinger« 1867.

Omvendt ser vi Peter Andreas Heiberg i Uppsala den 9. november 1781, hvorfra han skriver til sin broder: »Du kand ikke

forestille dig hvor meget de her i Upsala gjør af en Dansk Student, hvem jeg taler med af Professorer Bibliothecarier, Magistrer Præster, og andre saa byde de mig til sig, og til hvem jeg kommer saa skiænke de mig (som man siger i Sverrig) sine Disputatzer, Orationer med mere«. Og så havde P. A. Heiberg vist endda søgt tilflugt i Sverige for sine synders skyld og var først samme efterår kommet til Uppsala som løskøbt soldat.

Endnu et levende bevis på hjertelig modtagelse kan anføres. Ved mikkelsdag 1777 kom en ung svensk matematiker, Samuel Heurlin, til København på en større studierejse til Tyskland, Frankrig og Holland. Han fik frit ophold hos professor Horrebow og blev i København til ud på foråret 1778, da han fortsatte til Greifswald. »Under hele mit ophold i København«, skriver han i sin dagbog (i Lunds universitetsbibliotek), »vistes mig større gunst end jeg som fremmed havde kunnet formode. Fri adgang tilstodes mig til det franske teater på slottet, og til det musikalske selskabs koncerter i Skindergade, under hr. professor Kratzensteins direktion, fik jeg ikke blot straks fribilletter, men blev også i januar måned efter aflagt prøve (i en kvartet af Haydn) optaget som medlem deraf«. Forresten er Heurlin også i teatret til »Tronfølgen i Sidon« hin novemberdag, det berømmelige teaterslag mellem studenterne og officererne blev leveret, det, som gav Ewald stof til sin lille komedie »De brutale Klappere«.

Utvivlsomt har mange svenske på dannelses- og studierejser passeret København på deres vej ud i verden; men mange har også taget vejen fra en af de skånske søkøbstæder direkte til svensk Pommern, hvor universitetet i Greifswald lokkede med sine lempelige examensvilkår. Denne vej rejste også Linné – som mellem sine elever talte adskillige danske – og vi kan kun beklage, at denne mageløse rejseskildrer er gået vor dør forbi.

I de her nævnte prøver mærker vi ikke meget til »den gensidige antipati, der ligesom ligger i blodet hos de svenske og danske nationer«, som Hedvig Elisabeth Charlotta – den senere Carl XIII.s dronning – udtrykker det i sin dagbog fra

VIII

1787. Vi må da stadig betænke, at den lærde stand vel nok har været mest frigjort fra nedarvede vaneforestillinger; en købmand fra Göteborg, som 1787 besøger Danmark, synes lidt mere forbeholden. (Manuskript i Göteborgs stadsbibliotek; hans identitet er ikke med sikkerhed fastslået). Han finder, at Helsingør er en skrækkelig røverrede, hvor man kun tænker på at berige sig på de rejsendes bekostning, men antegner, at man i Roskilde domkirke var høflig nok til ikke nærmere at gå ind på fremstillinger af træfninger med de svenske.

Henimod århundredets slutning synes trafikken over Sundet at tiltage; og i 1790'erne bliver skandinavismen for første gang sat på den litterære dagsorden, omtrent samtidig med at de to nordiske stater indgår et væbnet neutralitetsforbund under de oprækkende stormagtskonflikter.

*»Som Dug for Sol, alt indbildt Had
Er svundet hen;
See Cimbren favne Gothen glad,
Som gammel Ven;
Trohjertig Normand begge ta'er
Med Lyst i Haand ...«*

synger nordmanden Jens Zetlitz 1794 i sin »Sang for den forenede Danske og Svenske Flaade«. Den såkaldte »litterære skandinavisme«s historie, som i Zetlitzes sang har et af sine markanteste udtryk, skal dog ikke skrives her. Den var en tidlig spire, og i den ulvetid, der bærer Napoleons navn, syntes den at dø hen. Men da frosten gik af jorden, skød det atter fra de gamle rødder.

Der var, som vi ovenfor har set, forskellige danske »rejsende« i Sverige, hvis rejser ikke var ganske frivillige; til dem sluttede sig også den radikale frihedsmand Malthe Conrad Bruun i 1796–99, og også Danmark fik besøg af svenske, der nødtvungent måtte forlade fædrelandet, således de i mordet på Gustaf III implicerede Claes Horn og C. F. Ehrensvärd. Under navnene Claesson og Gyllembourg blev de bofaste i

Danmark, færdedes i toneangivende kredse, hvis interesse for Sverige og ikke mindst for svensk litteratur derved fik en væsentlig stimulans. Horn var som forfatter mere end amatør, og Ehrensvärd, som for eftertiden er kommet til at stå i skyggen af sin berømte hustru Thomasine, Hverdagshistoriernes forfatterinde, indlagde sig betydelige fortjenester som landøkonomisk forfatter.

I halvfemserne fik København også besøg af nogle af samtidens største svenske digtere. I eftersommeren 1791 kom Carl Gustaf Leopold til København i en arvesag (hans hustru var dansk, formentlig en uægte datter af Frederik V.) og stiftede bekendtskab med bl. a. Pram, som samme år besøgte Lund for at knytte forbindelser med svensk åndsliv. Halvandet år senere kom Thomas Thorild efter en politisk landsforvisningsdom, men også hans besøg havde mere tilfældighedens karakter. Dette var imidlertid ikke tilfældet med den unge finne Frans Michael Franzén, som på en stor udenlandsrejse kom til København i juni måned 1795 med det udtrykkelige formål at opsøge ligesindede danske. Han havde direkte bidraget til den litterære skandinavisme og publiceret flere oversættelser af samtidig dansk litteratur; han kom da også i kontakt med de førende blandt »skandinaverne«, selvom ilden i de dage rasede i et bredt bælte fra Gammelholm til Vester- og Nørrevold. I Hamburg traf han Baggesen og giver i sin dagbog en begejstret skildring af mødet.

Hos Thor August Odenkrants skal vi imidlertid ikke vente at møde skandinaviske tankegange. Han tilhører den svenske embedsadel, hvis fornemmelser overfor Danmark har været mere traditionelt bestemte; hans bedstefar var skriftefader hos Carl XII ved hans død og fulgte det kongelige lig til Stockholm. Han er imidlertid et meget sympatisk bekendtskab, en levendegørelse af det oplyste og virksomme borgerideal, som er det udgående 18. århundredes bedste arv til eftertiden.

Affattet i almindelig lexikalsk stil frembyder Odenkrants' levnedsløb blot billedet af en pæn, for tidligt afbrudt embeds-

karriere: Født 22. januar 1782, student 1798, juridisk examen 1800; indtrådte derefter i Göta hovrätt i Jönköping, hvor han blev assessor 1808 og hovrättsråd (landsdommer) 1821. Død 29. oktober 1829. »Vor by«, skrev Jönköpings Tidning den 31. oktober, »har lidt et stort tab ved landsdommer Thor August Odenocrants' alt for tidlige bortgang. Samtidig med at han var en oplyst og dygtig embedsmand, beherskede han en sjælden mangfoldighed af videnskaber og skønne kunster. Hans patriotiske virksomhed og iver bevares i Jönköpings kungl. Hushållningssällskaps trykte publikationer.« Den mest udførlige biografi af ham findes også i dette selskabs jubilæums-skrift fra 1913, som her er flittigt benyttet, samt i Dædalus 1947, som nedenfor omtalt.

Den alsidighed, som nekrologen nævner, var virkelig ualmindelig, og der blev allerede i hans barndom sørget for, at hans evner blev udviklet. Han blev habil både på klaver og violin – en fusker på mange instrumenter, kalder han sig selv et sted i dagbogen –, tegning faldt ham – som figura udviser – let, men for disse æstetiske færdigheder blev de praktiske ikke forsømt; foruden de mere traditionelle mandlige håndværk med høvl og hammer, sav og pensel var han også i stand til at strikke sine egne strømper. Med landbruget var han fra barnsben fortrolig.

Når han imidlertid valgte juraen som sit examensstudium, kan det have været traditionelt bestemt – hans fader var også dommer – thi da han efter aflagt examen havde sikret sig en auskultant- (nærmest aspirant-) stilling ved Göta hovrätt, vendte han tilbage til Uppsala og tog fat på et naturvidenskabeligt studium. Samtidig dyrkede han ivrigt musikken og kastede sig med stort held over et nyt instrument: fløjten. Han sigtede mod at tage »bergsexamen«, som krævede både juridiske og naturvidenskabelige kvalifikationer og gav adgang til embederne i Bergskollegium, statens tilsyn med bjergværksdriften. På grund af de dårlige fremtidsudsigter opgaves denne tanke efter nogen tids forløb, og Odenocrants indtog sin plads

nederst ved dommerbordet i Jönköping, hvorfra han som nævnt med passende takt rykkede opefter. I sin egentlige embedsgerning nød han betydelig anseelse, omend dommergerningen i en kollegial ret ikke giver stor anledning til at manifestere sig udadtil, og det skal også kun nævnes, at han i fire år fandt tid til at være ordførende mester i frimurerlogen Mellersta Pelaren i Jönköping. Mest udad vendte som nævnt hans virksomhed i landhusholdningsselskabet, hvor han fra dets stiftelse i 1814 til sin død var den drivende kraft.

En lille episode fra dette selskabs virksomhed er karakteristisk for Odenocrants. Man havde besluttet at indsamle topografiske beskrivelser og ajourførte kort over de enkelte sogne i Jönköpings län som materiale til et større topografisk værk. Kortene skulde på grundlag af ældre kortmateriale udarbejdes af landmålere og andre pålidelige lokale meddelere, og det var meningen, at de skulde honoreres derfor. Der kom imidlertid ikke rigtig gang i foretagendet, og Odenocrants, der ikke har haft langt fra tanke til handling, gjorde så arbejdet selv. Det svarer godt til det »ildfulde, til tider heftige, væsen«, som nævntes i mindetalen over ham i frimurerlogen.

At Odenocrants var af den mennesketype, som især kommer til sin ret, når en sag skal føres ud af overvejelserne og over i virkeligheden, ses også af hans indsats i det selskab, der dannedes til opførelse af en teaterbygning i Jönköping. Det synes at have været ham, der påtog sig at skaffe tegningerne til opførelsen, hvilket stemmer godt med hans optagethed af bygnings-tekniske spørgsmaal. Han havde nemlig i 1807 erhvervet en landejendom, Torpa, hvor han selv ledede alle om- og tilbygninger. Herfra har vi et karakteristisk notat i hans dagbog: »Læste L'année mémorable af Kotzebue og satte jernkroge i et lysebord«.

Lad os blot for en ordens skyld tilføje, at han havde en god sangstemme, foruden de allerede nævnte instrumenter spillede på orgel og harpe, samt at hans kunstforstand var almindelig anerkendt; vi vil da forstå, at den mangfoldighed af viden-

skaber og kunster, som nekrologen omtaler, ikke er nogen retorisk overdrivelse. Hans levende trang til at se og lære bevises i fuldt mål af hans rejsedagbøger. Det er på en måde karakteristisk for ham, at han helst undgår at stifte bekendtskaber; han adskiller sig heri fra flertallet af sin tids dannede rejsende, som gerne på fremmede steder mødte op med anbefalingsskrivelser og insinuerede sig hos kreti og pleti. Således værgende sin personlige frihed og med klare øjne ser vi ham en julidag i 1806 stige i land i Helsingør på sin første rejse udenfor fædrelandets grænser.

Odenocrants' sommerrejse i 1806 var en ren turistrejse, kombineret med besøg hos slægtninge i Kristianstad og det endnu svenske Stralsund. Han gør sin kasse op, betaler sin skomager m. fl., »smører chaisen, pakker mine sager, polerer Floras messinghalsbånd og er om morgenen den 3. juli rejseklar. Et bittert afskedskys smældede på min bror Jan Fredrics kindben, og med egen hest og karl rullede jeg så af.« Afskeden med hjem og familie foregik dog etapevis; allerede samme aften var han på gården Hällinge, hvor han blev i nogle dage hos sin søster og svoger. Herfra fortsatte han i fire dagsrejser ned gennem Småland til Ronneby i Blekinge, »som med megen ret omtales som den skønneste provins i Sverige.« Medens beskrivelsen hidtil har været mere summarisk, mærker man, at smålændingen nu er kommet udenfor sine egne enemærker og gør flittigere brug af både øjnene og pennen. Ronneby, Karlshamn og Sölvesborg beskrives indgående, og tirsdag den 15. juli overskrider vor rejsende grænsen til Skåne, »og man blev på ubehagelig vis overbevist herom af de nøgne sletter, der straks begyndte her, og som i den kraftige blæst forekom mig temmelig utålelige.« Imidlertid haster han til Kristianstad for at træffe sin nygifte broder, hvis hustru han endnu ikke kender, og erfarer ved sin ankomst, at de netop er rejst bort, men vil komme hjem i overmorgen. Tiden benyttes flittigt i mellemtiden, men fredagens optegnelser slutter med ordene: Endnu ingen bror Carl hjemkommen. Lørdag formiddag

kommer han imidlertid, og Thor August noterer sig de forandringer, som ægttestanden har afstedkommet i broderens ydre væsen: »At være elsket må føre det gode med sig, at man også vil behage. Jeg kunde finde dette hos min broder, som, skønt ellers ganske ligetil, nu lærer sig de amoureuseste airer og med soin sværter sine bakkenbarter«.

Fra Kristianstad lægger Odencrants vejen over nogle af Skånes største herresæder, Vittskövle, Maltesholm og Övedskloster og kommer den 22. juli til Malmö. På Maltesholm vises han rundt af en gartner; »Han var ganske flink, men rædsomt ydmyg; og ved hvert svar på mine mange spørgsmål løftede han hatten dybt ned. I almindelighed finder man på ejendommene i Skåne megen underdanighed hos bønder og tjenestefolk.« Også andensteds i dagbogen gør Odencrants lignende iagttagelser: »Almuen i Skåne forekommer mig mere dum og uvidende end oppe i landet. Den ligner næsten en kvægflod, især frelsealmuen under visse storgodser.« Utilfreds med gæstgiveriet i Malmö overnatter han ikke der, men fortsætter om aftenen til Lund, hvor han befinder sig bedre og bliver et par dage; derfra til Landskrona, hvor han sætter sin hund Flora i pleje – »Jeg måtte liste mig fra Flodin, hvor hun lå og sov, omtrent som Theseus fra Ariadne på Naxos«. Endelig kommer han så den 25. juli om aftenen til Hälsingborg. Her tilbringer han nogle glade dage med udflugter til Kullen og Ramlösa, hvor det øjensynligt er gået så muntert til, at nogle åbenhjertige udtalelser i dagbogen senere energisk og grundigt er blevet udstreget.

Opholdet i Danmark synes ikke at have bibragt Odencrants synderlig fordelagtige ideer om landets befolkning; i al fald forenedes han på rejsen fra København med en landsmandinde i en fælles følelse af afsky for alle danske. Imidlertid tør man nok skrive dette og andre overdrevne udtryk på ungdommelighedens regning; senere udtalelser vidner om større sympati for Danmark, som han ved senere ophold i Skåne aldrig undlod at besøge. Den fornøjeligt skildrede sørejse fra København til

Travemünde varede 5 dage og 4 nætter, og den 13. august om aftenen finder vi Odenocrants vel anbragt hos gæstgiveren C. F. Speidel zum Römischen Kaiser am Klingberg in Lübeck. Den megen gotik i hansestaden falder ikke ganske i hans smag, og ligesom han et andet sted affærdiger middelalderens arkitektur med bemærkningen om, at den kun består i kunsten at bygge hvælvinger, kommer han her med spydige bemærkninger om alle byens spidse tårne. Rejsen fra Lübeck til Hamburg tilbagelagdes om natten med den danske agende post over Oldesloe, det schimmelmanske Arensburg og Wandsbek, så Odenocrants' første handling i Hamburg er at få et solidt middagshvil im Schwarzen Elephanten ved Hopfenmarkt, og han ledsager meddelelsen herom med ordene: »Ofte opsætter man med flid en sikker fornøjelse for at så meget desto længere nyde forestillingen derom.« Til alle de andre kunster og færdigheder, som han har behersket, kan vi altså også føje den kunst at nyde livet!

Hamburgs rygte som Nordeuropas Sodoma er tydeligvis ikke af nyere dato; der er en påfaldende mængde Freudemädchen, fortæller vor unge ven, der øjensynligt også har været genstand for deres angrebsforsøg – tilsyneladende dog uden held. Herrernes manerer bryder han sig ikke om; de er uhøflige overfor damerne – altså de rigtige damer – og ryger ganske ugenert tobak i deres nærværelse, hvad der imidlertid ikke synes at genere damerne. Pudsigt nok for en nutidig læser finder Odenocrants det nødvendigt at forklare, hvad en cigar er – det var endnu ved denne tid en hamborgsk specialitet.

For en stor del til fods tilbagelægger Odenocrants rejsen fra Hamburg over Lauenburg, Boitzenburg, Lenzen, Perleberg, Fehrbellin og Nauen til Potsdam; denne tur synes at have været en noget blandet fornøjelse, både hvad landskabet, vejene og befolkningen angår, men til gengæld finder han snart efter sin ankomst til Potsdam, at det er den smukkeste by, han hidtil har set; de fire dage, han tilbringer der, fylder over hundrede sider i dagbogen, og ved afskeden slår han over i

fransk og bliver ved dermed et stykke frem. I Potsdam ser Odenkrants de troppers afmarch, som en måned efter blev slået af Napoleon ved Jena. Han køber et lille koloreret stik, »Der Abschied«, der forestiller en preussisk grenader tage afsked med sin pige, og klæber det ind i dagbogen. Iøvrigt er det forbavsende få ord, han ofrer på den politiske og militære situation, der dog har været meget spændt.

Berlin, siger han, er vel elegant og superb, men kan efter hans smag ikke måle sig med Potsdam; berlinerne tiltaler ham imidlertid adskilligt mere end hamboergerne. Som overalt benytter han tiden flittigt, og den første uge af september, som tilbringes der, afgiver stof til en meget grundig beskrivelse; alene slottet fylder 31 sider. Efter over to måneders rejse er Odenkrants' energi usvækket; da han således en dag er vandret til Charlottenburg og derfra vil fortsætte til Spandau, gør tjeneren Petersson, hvis mave også er rebellisk, ophævelser, hvad der bibringer den opsætsige en øjeblikkelig, men snart angret husfaderlig afstraffelse. Den 7. september tiltrædes hjemrejsen nordpå; to dage senere er han i Prentzlau, der »som de fleste tyske byer er indesluttet mellem sine unyttige mure og tårne«, og den 11. september overskrides grænsefloden Peene. Odenkrants er nu på en måde hjemme, d. v. s. i svensk Pommern, og henrykkes over at høre modersmålet i soldaternes mund. »Jeg havde i to måneder kun hørt dansk og tysk skvadres, og min tjener var ude af sig selv«. I Greifswald træffes bekendte, men han iler snart videre til Stralsund pr. vogn, hvor en malproper moder med et skrigende barn samt andet kedeligt rejseselskab afflokker ham udbruddet: »Jeg kørte og vil aldrig mere køre således! Men i Stralsund er han blandt venner og slægtninge, og der er en varm tone over skildringerne herfra; dog klager han over den »infame dundyne«, han bestandig må trækkes med i Tyskland, og som svenskerne i Pommern åbenbart ikke har fået bugt med – han vil hellere sove under sin frakke. En udflugt til Rügen hører naturligvis til programmet, og de geologiske formationer beskrives og aftegnes grundigt.

Morsom for eftertiden er skildringen af besøget hos sognepræsten i Rambin, som »forguder vor konge, Gustaf Adolf den Stores lige så store efterfølger«. Som bekendt førte den småt begavede Gustaf IV Adolfs halsstarrige politik til rømningen af Pommern året efter. Det her gengivne portræt af Odenocrants er malet (af J. G. Wäström) under opholdet i Stralsund.

Den 24. september indskiber Odenocrants sig til Ystad; vinden er i begyndelsen kontrær, men efter fire dages forløb nyder han igen kørslen på de dejlige svenske veje, som han har savnet så hårdt under rejsen. Hos Flodin i Landskrona finder han sine sager fra København og Flora, der har fået hvalpe, Petersson henter hesten på Bälteberga, og nu går rejsen lige hjem til Vätterns strand, hvor han ankommer præcis 3 måneder efter udrejsen. »Min gode pige kom mig imøde med glædetårer og åbne arme, og lille Louise havde nys lært at sige Papa. Men for pokker – jeg har jo hverken hustru eller barn – skade – for det burde udgøre *slutningen*.«

Således lærer vi Thor August Odenocrants at kende som et energisk menneske, som dog også kan kunsten at skynde sig langsomt; han har lune og iagttagelsesevne, men også et temperament, der både kan begejstres og forarges. Odenocrants er en typisk repræsentant for sin tids smag, hvad vi i dagbogen ser mange eksempler på; de klassicistiske idealer træder tydeligt frem i den noget nedladende omtale af Københavns kirker.

Af rejsens tre måneder tilbringer han kun ni dage i Danmark, og skildringen heraf fylder 111 af dagbogens 761 sider. Ved siden af den fornøjelige kulturhistoriske læsning, som teksten byder på, har den på flere steder kildeværdi ved sine indgående beskrivelser og tegninger, især af bygninger og monumenter; således er hans tegning af Fredens statue på Harsdorffs søjle i Fredensborgs slotsgård vistnok det eneste eksisterende billede deraf.

Ved flere lejligheder har Odenocrants omredigeret og renskrivet sine dagbøger. Dette synes dog ikke at være sket her, men en vis kritisk gennemgang har den dog været genstand for. Det

ses af bemærkningen på titelbladet og af forskellige rettelser og tilføjelser, der ikke kan være foretaget under selve den første affattelse. Ved de mange foretagne rettelser er den sidste form altid anvendt, men et par tilføjelser, som med sikkerhed hidrører fra en senere tid, er i teksten udmærket ved skarpe parenteser. Det er også sket, at han har forøget billedmaterialet ved kopier af billeder i trykte værker, mest vel for at indprente sig bygningernes udseende og således øge sine arkitektoniske kundskaber. Billederne af Frederiksborg og Hørsholm er således indklæbet senere og er med al tydelighed kopier efter Thurahs danske Vitruvius.

Dagbogen fra 1806, hvis format er omtrent som udgavens, er indbundet i to bind med røde saffiansrygge og på siderne beklædt med rosafarvet glanspapir. På første binds perm læses: Bundet af T. A. O. — 1807. Også det kunde han altså! Titelbladet, som i vor udgave har måttet modificeres efter indholdet, lyder i originalen således:

DAGBOK

Förd,

under en resa uti Södra delen af Sverige till

Köpenhamn, Hamburg och Berlin, samt

derifrån igenom Pomern åter till

Sverige, om Sommaren år 1806,

af

Th; Aug; O:

Dagbøgerne tilhører professor, fil. dr Arvid Odenocrants i Stockholm, som er Thor Augusts sønnesøns søn. Det vil på dette sted være rimeligt at meddele, at familien rummer flere bibliofiler; en anden sønnesøns datter er gift med apoteker Gustaf Bernström i Göteborg, og en tredje sønnesøn, Gustaf Odenocrants, var en af Stifts- og Landsbiblioteket i Linköpings store velgørere.

Forening for Boghaandværk er professor Odenocrants dybt

XVIII

taknemlig, fordi han – ved landsretssagfører Mogens Müllertz' venlige mellemkomst – har ladet familieklenodiet følge sin op-havsmand på en flakkende færd i Danmark. Vi er glade for at have stiftet bekendtskab med den unge Thor August, ikke blot som leverandør af et morsomt stof, men også som et levende og indtagende menneske.

Professor Arvid Odencrants har i fire årgange af *Dædalus*, Tekniska Museets årsbok, udgivet brudstykker af sin oldefars dagbøger, især naturligvis sådanne, som er af teknisk-historisk interesse: i årgang 1947 om Höganäs og Kullen, altså de partier, der går umiddelbart forud for Danmarksrejsen, i 1948 brudstykker fra hans anden store udenlandsrejse til Skotland i 1813, hvor han bl. a. giver indgående beskrivelse af et dampskib på ruten mellem Glasgow og Greenock. Endelig i 1949 og 1951 skildringer fra studieårene i Uppsala og besøg i svenske bjergværker og industrier.

Da det var foreningens ønske at udgive bogen på dansk, forelå der en vanskelighed for udgiveren. En oversættelse til nutidig dansk normalprosa vilde berøve dagbogen for meget af dens umiddelbarhed og tidskolorit; forsøg med en let patineret sprogform faldt ikke vellykket ud, og i stedet foreligger teksten så her i en dansk ikklædning af samme årgang som originalen. Det vil ikke være vanskeligt at påpege inkonsekvenser i sprogbrugen, men da dagbogen som nævnt ikke er et i sproglig henseende gennemarbejdet værk, skulde dette være af mindre betydning. Vigtigere var det at undgå anakronismer og alt for grove stilbrud; som en værdifuld hjælp hertil har den danske ordbogs hovedredaktør, cand. mag. Jørgen Glahder, vist os den venlige interesse at læse oversættelsen igennem i manuskript. For dette arbejde, der har været udgaven til stor nytte, bringes redaktør Glahder en hjertelig tak.

TORBEN NIELSEN

Thor August Odencrants

DAGBOG

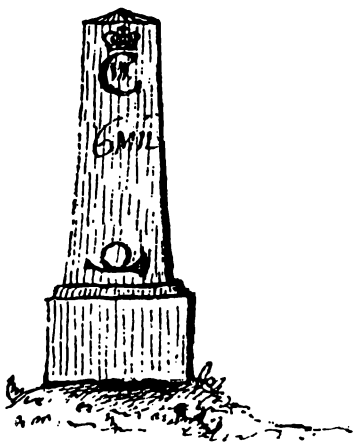
Ført

under en Reise fra Helsingborg over Helsingør til
Kiøbenhavn i Sommeren 1806

af

THOR AUGUST ODENCRANTS

(Tegnet hastigen, og i Stil og Concepter
mindre interessant, samt i flere Stykker ei bifaldet
af Autor ved modnere Alder)

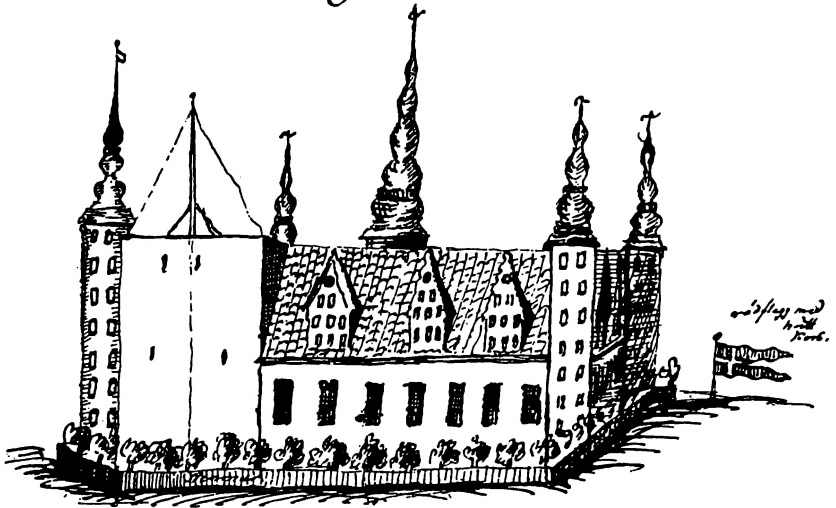

Den 31 Julii Torsdag. Pakkede de Sager, jeg havde nødvendig paa Reisen. De andre efterlodes, ligesom min Hest sendtes paa Græs hos Baron Bennet paa Bälteberga. Tog Afsked fra det elskværdige Selskab og efter en god Frokost med nogle Bekjendte fulgtes jeg af dem over Sundet til Helsingør. Mit Pas blev paategnet i Vagten ved Helsingborg og mine Sager visiteret i Toldboden ved Bryggen. Samme Skiebne vederfores mit Pas og mine Sager i Helsingør. Reisen gik langsomt som Følge af det stille Veir – $\frac{1}{2}$ Miil bredt. En Baad koster gemeenligen 3 Rdr B^{co}, naar den bestilles hos Opsynsmanden. Iblandt en Mængde Skibe fra alle Lande, som her ligge spredte paa Rheden, liig en Skov, lagde vi til ved Bryggen, som i en anseelig Brede gaaer ud i Havet. Dragere kom strax og tog sig mine Sager an. Mit Pas blev forevist i Vagten og paategnet hos den saakaldte Præsident, som fik 1 Mark derfor (9 β 4 rst r^{gd} efter nuværende Curs). De toppede støvede Hatte med fiddet Qvast som Vagten bar, den røde, i Sømmene falmende Trøie og de graaplettede hvide Pantalons gav disse Soldater et kiedsommeligt Udseende. Fra Søen præsenterer Helsingborg sig mindre til sin Fordeel eller som en Bondeby imod Helsingør, som ved større Bygninger, Kirke med høit Taarn, alle Skibene og fornemmelig Cronborg Slot frembyder et langt mere imponerende Skue. Jeg fik Qvarter hos Madame Juel, det bedste Vertshuus, lige overfor Postcomptoiret. Smaamynten kom mig alt for besværlig for – 96 Skillinger og 48 2skillinger udgiøre 6 Mark eller 1 Rdr. Disse 1 og 2skillinger ere hvide, tynde, ganske smaae med C7 paa. 1 dansk Rigsort er 24 β dansk. Sproget forstod jeg vel, men syntes – som formeentlig de fleste Svenske – at dets Lyd er ubehagelig

og blødagtig. Noget Værdigt og Stolt maatte man vist aldrig kunne udsige med Fynd paa dette Sprog, som ene synes at høre Feigheden og den Svage til. Maaskee denne Idee hidrører fra et Slags medfødt Antipathie mod alt Dansk. Den fremkalder Foragt, men den som de Danske nære mod os kommer vist af nogen Frygt og en saaret Egenkiærlighed. Ordet *Di* anvendes almindeligt ligeoverfor alle ligesom vort *Ni* og de Franskes *Vous*, f. Ex. *Vill Di være så artig og ta bort sin skidne hand.*

Iblandt Bygninger er Reberbanen mærkværdig ved sin Længde – 600 Alen af Tegl med ligedan Tag, uden Adskillelse ideni. Loftet ovenpaa er deelt i 2nde Deelee. Hinsides denne samt Røde Port og Steenhuset med Indskrift: *Det Kongl Puder og Stivelse Fabrik* til Venstre for Alléen til Cronborg Slot ligger Kronprindsens Lystslot Marienlyst – et hvidt (med Oliefarve malet) Steenhus paa en Bakkeskraaning omgivet af Træer. Høist romantisk. Det kommer een for, at Freden netop her maatte have sin Hovedresidents, og jeg bruger det Udtryk, som en Dansk her anvendte i en Samtale med mig, at i en skøn Aftenstund hæver dette Slot sig som en Skytsaand over den herlige Egn omkring Helsingør. Bygningen er opført af Greve Moltke, Favorit hos Kong Frederik 5. Han siges at have gjort Kongen en Present deraf, endskiøndt Moltke havde faaet Pengene af Kongen til dets Opførelse. Her boer nu en Kammerherre von Kowern. De fleste Værelser vare under Reparation. Langs Gruusgangene staae fleere skønne Figurer af Bly, hvidmalede; soutenerede paa Piedestaler ved massive Jernstænger, over hvilke de ere blevet støbte. Disse Jernstænger ere rustnede og blevet svage, saa at Figurerne have sat sig ved deres egen Tyngde og faaet Rev-

Cronborg

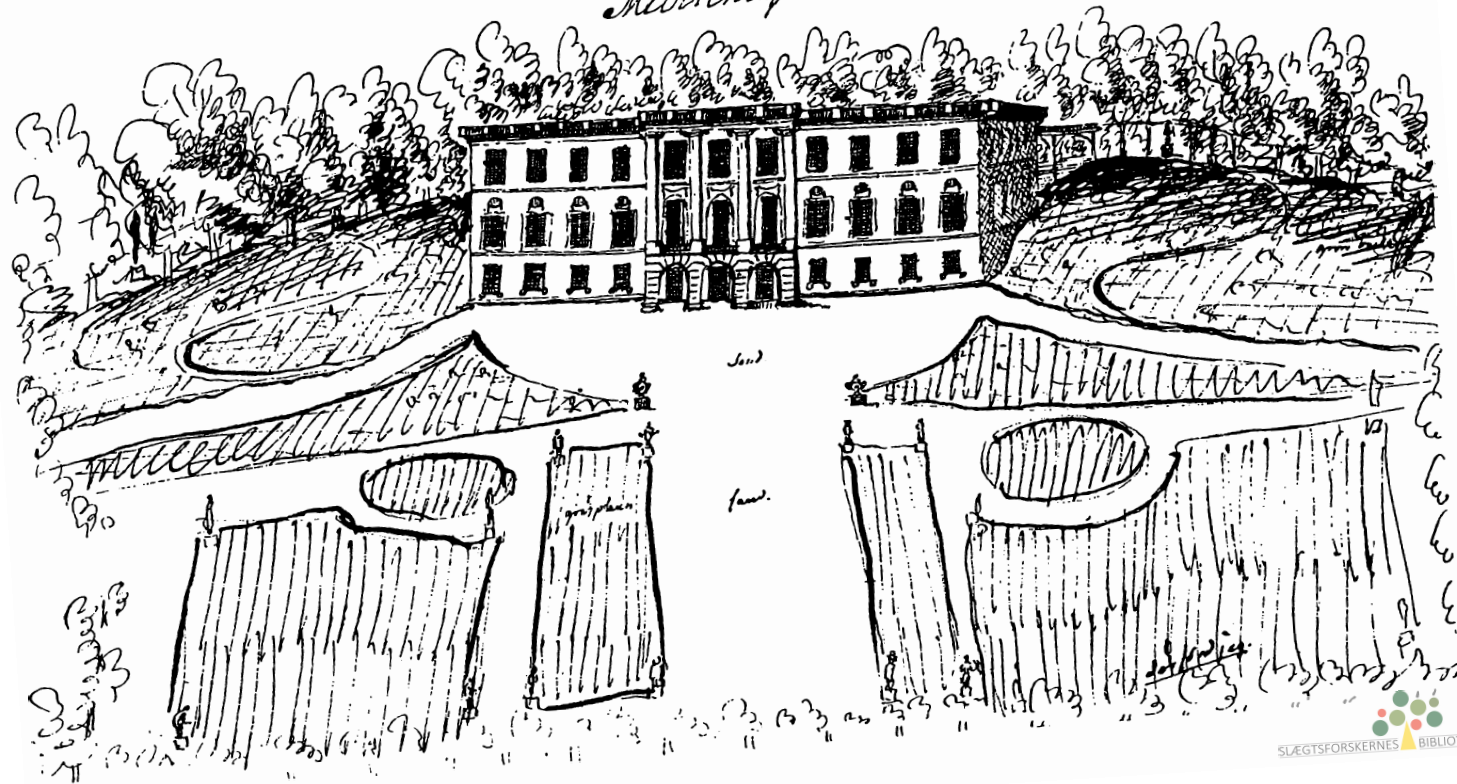
ner. Paa visse nøgne Billeder har Udyden her forsynet sig og villet ved Blyantstegninger fuldkommengjøre hvad de have anseet Mesteren at have glemt ved Dannelsen af visse oftest tilslørede Partier. Man dømmes disse omtrent ligerviis som den almindelige Ambition at skrive Navn paa slige Prydgienstande for at meddeele Efterkommerne sin Smøresyge. Fra Bakkens Top gaer en hvidmalet Bro paa Pæle til Altanen øverst paa Slottet. Nedenunder kan man spadsere. Paa Bakken ere skønne Gange under høie Bøgetræer, hvilke omkring Slottet formere sig i dobbelte Alléer, som gave en deilig Skygge. Det var under disse, jeg stod og aftegnede Slottet, da Slotsforvalteren Eckern kom hen til mig og fulgte mig ind i den mindre mærkværdige Have samt meddeelte flere artige Oplysninger om Stedet. Bagved Bakken strækker en Skraaning sig mod Nord ned til Havet med

engelske Anlæg og skønne Løvtræer. Det var her Henning Wrangels ulykkelige Duel med Baron Beckfriis tildrog sig. De reiste hid fra Rammlösa hvor Faderen Landsh. Bⁿ Wrangel ved Afskeden fra sin Søn havde yttret: Gaae min Søn didhen hvor Æren kalder dig. Og da Nyheden om Duellen kom til Rammlösa var hans første Spørgsmaal om hans Søn havde opfyldt sin Pligt som Officeer; hvorefter han ilede til sin i Brystet af en Kugle truffet og nu forbundne Søn. Aarsagen til Duellen var ikke privat, men en Følge af alle Garderofficerernes Uvillie imod Beckfriis. B: var Capitain ved Kongens Regiment i Landscrona – blev saa Major og derfra udnævnt til PlaceMajor i Stockholm. Allerede fra ældre Tid har denne Tieneste altid været overladt den ældste Garder capitain. Garderofficererne, bedragne i deres formeente Rettighed, ansaae Beckfriis's Avancement som en fælleds Uret og ham selv som Foruretteren. Hans Strenghed i Tienesten og hans berygtede Hovmod øgede Forbittrelsen. Garderofficererne negtede ham de brugelige Æresbeviisninger og ikkun Blod kunde ende Tvisten. Siden havde Wrangel flere Gange mødt B. ved Rammlösa og ei hilset paa ham.

Fæstningen er bygget i Quarré med en skøn Park og Alléer. 2nde Soldater staae ved den første Voldport og hindre med deres Geværer i Kors at Ubekjendte komme ind, uden Commandantens Tilladelse. For Fremmede er det aldeles forbuden; dog lod man Prindsen af Gloucester og hans Suite slippe ind. Det skal ei heller være umuligt for Udlændinge at faae Commandantens Adgangs-Tegn. Det danske Flag, rødt med et hvidt Kors, vaiede paa Pladsen udenfor Fæstningen. I Slotsgaarden exercerede Kongens Regiment, som garnisonerer i Hel-

Marienlyst.

singøer. Uniformen er røde Jakker med blaae Reverer og Kraver, hvide Pantalons, Skoe, toppet Hat med hvide Fiær, hvide Bandoleer, Bajonet og Musket. See vel ud i Trop og naar Uniformen er reen og ny.

Nogle smaae Torve. En dansk Kirke som næsten ligner Malmø Tydske K. En tydsk d^o som er uden Taarn. En Bygning, hvori oppebæres en af den danske Krones betydeligere Indkomster, aarligen 6 Tønder Guld, 5 à 6000 Skibe passere gemeenligen hvert Aar – Øresunds Toldkammer – er et Steenhuus i eet Stokværk med Inscription: *Anno Öresunds Kongl Toldkammer 1740*, ligger ned til Havnen ved en jævn Plads. Langs med Havnen ligge adskillige Haver med Plankeværker. Paa visse Steder kunde man see deres gode Anlæg gien-nem Aabninger med Staaltraadsdøre.

ØresundsKlubben er ogsaa seeværdig. Den bestaaer af et stort Locale, 30 Alen langt og 14 Alen bredt med 7 høie Vinduer, et rundt Bord med Gazetter, fastgiorte paa deres Træstativer for at læses beqvemmere og uden Fare for at noget Blad skal forkomme. Et Billard. Oven-paa er et hvidt, høit og stort Locale med Lysekroner, Galerier for Musik og Tilskuere samt Kronprindsens Portrait. 2nde Kaminer med forgyldte Gittre og ligeledes her 7 Vinduer. Spilleværelser ved Siden af. Reisende have ogsaa Adgang hertil, men ingen var der nu.

Den 1 August Fredag. Klokken 9 om Morgenen havde jeg allerede faaet min store Koffert afsted med den ordinaire Postvogn formedelst 1 Rd. D. mod Qvittering af Postmesteren. Selv vandrede jeg til Fods med en liden Felleisen (Koffert) som Peterson bar samt en Parapluie.

Landets Yndigheder, som fortiente at sees nøie, og de Afveie, jeg agtede at gjøre fra den store brede Kongevei, gjorde at jeg ikke benyttede de sædvanlige Midler for fra H^{ør} at komme til Kiøbenhavn, enten med den agende Post eller med den nylig indførte Postdiligence. Den første afgaaer hver Formiddag Kl 9 til K^{hvn} og medfører en Reisende med 50 ø Reisetøi for 5 Mark ($46\frac{1}{2}$ β rgd), fra Kiøbenhavn til Hirschholm for 3 Mark (28 β rgd) og fra K. til Lyngby for 1 Mark 8 β . Den sidste gaaer Onsdage og Søndage fra K^{hvn} og til H^{gør} og kører altid den følgende Dag tilbage. For en god Plads der betaler den Reisende til H^{gør} 1 Rd 2 Mk og til Hirschholm 4 Mk.

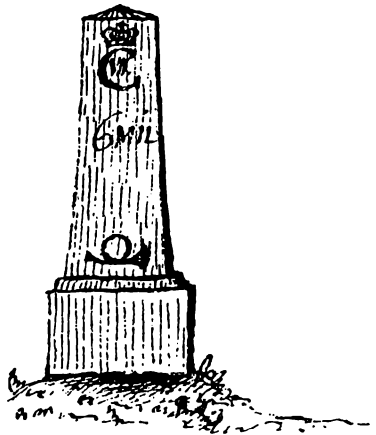
Efter den kongelige Forordning af 1804 betales for hver Hest for en saa kaldt holsteensk Stolvogn 2 Mark for hver Miil, om man reiser med Extrapost, men om det er en liden Vogn, 1 Mk 12 β per Miil. Fragt, Miil- og Bompunge betaler den Reisende forud. Extra Postheste skulle være færdige $\frac{1}{2}$ Time efter de ere bestilte og maae vente en Time, derefter betales Vartpunge, 1 Mk for hvert Par hver halve Time. Hvis Postkudskan har ventet 2nde Timer forgieves med sit Par maae han kiøre hjem og have Ret til 4 Mk af den Reisende, medmindre Opholdet skyldes Postmesteren. Derefter maae man ved Ankomsten betale dobbelte Bestillingspunge, Foderløn og Drikkepunge for en Miil. Den lovlige Last som maae lægges paa en Holsteener med 2 Extrapostheste, Vinter og Sommer, er 800 Pund. Paa en mindre Postvogn 700 Pund, hvilket ogsaa gjelder hvis den Reisende fører sin egen Vogn med sig. En voxen Person med Reisekoffert regnes for 150 Pund og en Person under 15 Aar for 75 Pund. Børn under 3 Aar regnes ikke. En Caleske: 100 Pund.

Fire Personer i en firsædet Vogn maae tage 4, men naar flere reise sammen, 6 Heste. I en tosædet age 2nde efter 3 Heste, men flere efter 4re. Chaiser, Diabler og deslige skulle trækkes af 2 Heste, om ikkun 2 Personer reise sammen – af 3 à 4 Heste, dersom Gods og Flere medfølge. Domestiquer, men ikke Postillioner indbefattes i disse bestemte Antal af Personer. Nødvendige Materialier til Indpakning maae medføres.

Paa Chausseerne reiser man Vinter og Sommer en Miil paa en Time, men paa de mindre Veie ei meer end en Miil paa $1\frac{1}{2}$ Time NB ved Vintertid. Tiden at holde og hvile Hestene er bestemt til $\frac{1}{4}$ Time, hvis Reisen er 3 à 4 Miil – $\frac{1}{2}$ Time om den gaaer op til 6 Miil, og en Time, om den gaaer derudover. Dersom man tager nogle Afveie fra Landeveien, maae Foderløn og frit Vivre for Kudsk og Heste betales; dog maae ingen Postkudsk kiøre forbi næste Station. Tilbagereisen betales med $\frac{2}{3}$ Deele af ovennævnte Taxt. Paa Landet er Postkudskens skyldig at vente 24 Timer paa den Reisende, som imedens maae sørge for Kost og Logis for Kudsk og Heste. Kudskene skulle være behielpelige ved Ud- og Indpakninger. Røge Tobak maae Postkudskens ikke. I Drikkepenge betales for hver Reisende med den almindelige Post 8 β for hver Station, med Extrapost 8 β for hver Miil. Disse betales ved Ankomsten. En Bog skal forefindes paa alle Stationer, hvor Klagemaal kunne anføres. Dette er Hovedpuncterne af den danske Postforordning og kunne være morsomme at holde sig i fremdeles Erindring.

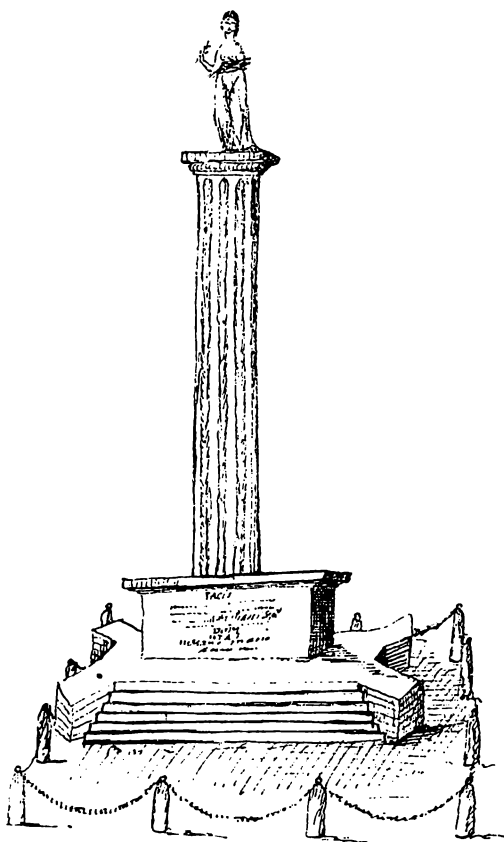
Madame Juel tog ei meer end 1 Rd 32 β riksg^d for Natteleie, Souper og Caffee, og Jomfruens naadige Mine ved Regningens Levering marquerede tydeligt, at der-

med meentes Drikkepenge. Derpaa afgang jeg til Fods. Strax udenfor Stadens Grændse gaar den saa kaldte Strandvei af til Kiøbenhavn, som er ikkun 5 Miil, igien- nem deilige Environs. Den store Kongevei er en Miil længere. Den er jevn og høi, circa 20 Alen bred overalt. Dersom jeg ikke bedrager mig, saa udgør en geogra- phisk Grad 10 svenske, 14 danske og 15 tyske Miil, samt een dansk Miil 12000 danske Alen. Tre Fierdingvei svensk skulle i det Nærmeste gaae op imod en dansk Miil. Strax ovenfor Helsingøer stod til Venstre for Veien paa en liden Forhøining en 4 Alen høi Milepæl af Sandsteen, ret peen. Derfra var 6 Miil til Hoved- staden. Paa en mindre Steen derefter stod $5\frac{3}{4}$, og paa en min- dre, men i samme Smag som den første, stod $5\frac{1}{2}$ Miil. Jeg gik forbi disse og de deilige Bøgehøie samt rige Kornagre derimellem, alt under en ved- holdende Støvregn, mod hvilken min Parapluie dog beskiermede mig. I nogen Frastand til Ven- stre lyste det hvide Krogerup (hvor der skal boe en Generalinde) ret net frem imellem de grønne Bøge. Uden at være plantet voxede her Lærketræet (seer ud som Gran med lange fine Naale), Caprifolium, Stikkelsbær og de skiønneste Erteblomster. Derimod saae jeg flere Bakker, som vare heelt beplantede med Rækker af smaae Graner, som voxede frodigt og tak- nemmeligt til Pryd og Gavn for en Eftertid. Ved Ny-

kroe – en Miil fra Helsingøer – gik jeg til Høire igiennem Landsbyen Nyerup ad en smallere, men ret brugelig Kiørevei. En Karl, som gik og høstede ved Veien, meddeelte mig, at han var født i Skipasløf Sogn ved Christianstad og havde taget Tieneste i Danmark for bedre Udkomme. Men jeg troer at enten Ustadighed eller deres Landsmænds Foragt som Følge af begangne Brøder allene forvolder slige Udvandringer fra Fædrelandet. I et peent Vertshuus til Høire for Veien spiste jeg Middag for Røverpriis. Tilstrækkelig Melk med Brød og Smør for mig og Petersson for 9 β Rgd, uagtet den artige Kone antog mig for en svensk Edelmand, som hun sagde til Petersson. Ordentlige Handværkssvende havde man snarere kunnet antage os for, og det er usædvanligt her at bedre Folk gaae. Mig selv forekom det ogsaa altfor usædvanligt at være saa aldeles overladt til Skiebnen, langt fra Venner og Slægtninge og med saa faae Sager. Men mit Pas befriede mig for Frygten at ved Randsagning blive anset for en Landstryger, og min gode Helbred og Legemsstyrke samt en tung ReiseCapital paa Lommen var ogsaa ret trøsteriig mod befrygtet Modgang.

Efter to Miils Gang fra Helsingøer var jeg nu ved Lystslottet Fredensborg, som før har været høiselig Enkedronning Juliane Maries Enkesæde, men derefter beboes af Kongen (endskiøndt meget sieldent). Nærved Slottet er en høi klippet Hæk af forskiellige Løvtræer, hvor en bred steenlagt Vei gaaer af til Høire, omgiven af kiønne Steenhuse for de gamle Pensionairer af Enkedronningens Hofstat. Man kommer skraat op til den ydre Slotsgaard, som har Træer i 2nde Rækker og nogle Smaahuse. Derfra gaaer man ind i den 8kantede brolagte

*Hvidmalet. Søilen skal være omkring 9 Alen høj.
Figuren af hvid Marmor, italiensk.*

Slotsgaard, hvis Midte bærer Fredens Billede paa en Søile med denne gyldne Indskrift ved Foden mod Indgangssiden:

PACIS
Huc usque continuæ
Regis Christiani Septimi
Moderamine Firmatæ
Statori et Conservatori
D. O. M.
LITAT
JULIANA MARIA
Anno MDCCLII

Imod Slottet, paa den anden Side, læses:

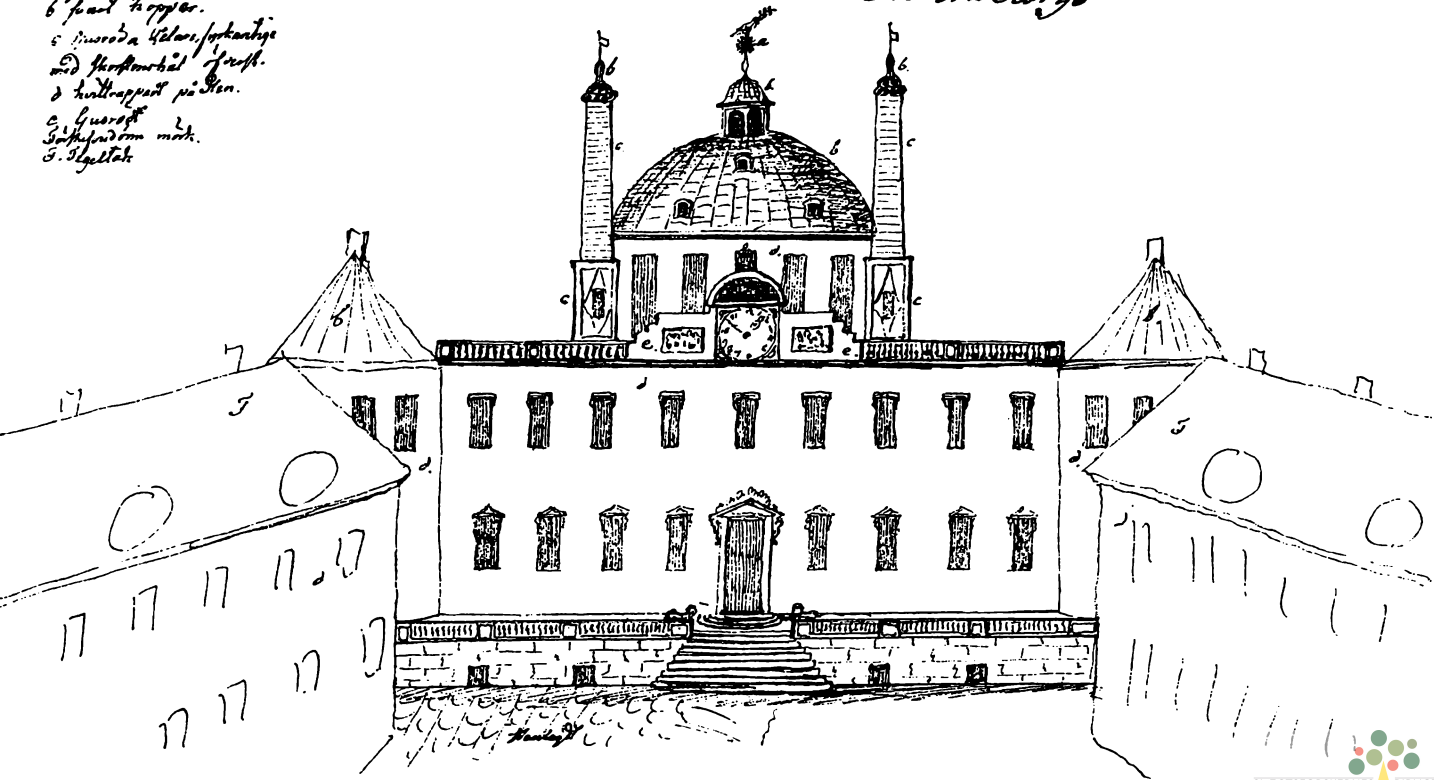
PACI
STATUAM ARCEM
Quodque reliquum fuit vitæ
dedicavit
FREDERICUS QUARTUS
Anno MDCCXX.

I den ydre Slotsgaard købte jeg delicate Kirsebær. En saa kaldet Slotsknegt syntes ret tilfreds med mit yttrede Ønske om at maatte see Slottet og var strax færdig med Nøglerne. SlotsForvalteren Joh. Ludv. Mansa var vel selv hiemme, men han viser ikke Gemakkerne. I Særdeleshed vare disse rige paa skønne Skildrier i Oliefarve, som Væggene vare fulde af. Blandt

a. sørgylt søgnd af Nieme
 b. søndt Hopper.
 c. Nieme da Helms, sørgylte
 and Høstentid i søndt.
 d. Høstentid på Søndt.
 e. Sørgylt
 Sørgylt søndt.
 f. Sørgylt

Trødensburg

andre turde et Malerie have særdeles Værd. Det forestiller en Lampe som oplyser et mørkt Værelse og Ansigtet paa en Pige. Man synes at see hvordan Luen flammer og frygter for at holde Fingrene derhen for ikke at brænde sig. Saa naturligt har Konstneren G. Schalken anlagt sine Farver. De Partier som directe træffes af det flammende Skin, forekommer saa levende imod dem, som modtage det mere skraat. Gustaf den 3^{die} var engang her hos den gl. EnkeDronning og skal have buden 30000 Rd for dette Billede. Et andet Stykke af samme Mester forestillede lige saa livagtigt hvordan Lyset trængte ind i et mørkt Værelse og belyste Skuldrene paa en ung Pige som bøiede sig noget forover. I Lofterne vare superbe Plafonder med forgyldte Gips Arabesker. De fleste Kakkelovne vare med Piberne indmurede i Væggene, og Fyrrummet, af sortegraa glat Klæbersteen med forgyldte Ornamenter, syntes snarere at at være opførte som Fodstykke til det Billede af Marmor, som stod derpaa, og som en Prydelse, end for at bidrage til Varmen. I en Sal stod Carl XII in lebens gröse. Efter at man var gaaet omkring i Slottet og beundret alt dette og det kostbare Skab med Døre af Mosaik, 1^{dø} af Rosentræ, de skønneste Vaser og Marmorfigurer og kommer endelig til den store høie Spisesal, er man ganske sikker paa, at intet meer nu er tilbage; men endnu aabnes en Dør og man indtræder i Riddersalen med en vis Forundring. Hastigt maaler Øiet Værelsets usædvanlige Høide, 40 Alen fra Gulvet i den nederste Etage lige op til den øverste lyse Kuppel i Loftet, nærved den forgyldte mangetakkede Stjerne og flyver flere Gange

omkring dette hvidmalede Tempel, beundrer det sort og hvidrudrede Marmorgulv, de sorte Marmorornamenter over de 4 Døre, det fæster sig fornemmelig ved de 4 Stkr (i Fiirkant) som sidde under de nederste Vinduer og forestille Leiligheder hvor de 4 sidste danske Konger slutte Fred med Sverrige og andre Nationer.

Thi dette Slot byggedes først af Frederik den 4de Aar 1720 (senere ere Haven og 8kanten indrettede af Fred. 5) i Anledning af en Fredsslutning med de Svenske efter at Kong Carl XII blev skudt, saa det ene af disse 4 Malerier forestiller Fred. 4de som sidder og underskriver denne Fredstractat. De Penge, som vare bestemte for Krigens Førelse, anvendtes i Stedet til Slotsbygningen, som helligedes Freden og fik sit Navn deraf. Længst nede vare store Malerier med Trojas Ødelæggelse etc. Omkring den øvre Vinduesrække vare Gipsfigurer og Arabesker som hævede sig til en skøn Plafond i det hvælvartede Loft. Høiest oppe trængte Lyset ned i en rund hvidmalet Lanterne med mange Vinduer og rundt Tag. I en Kirke vilde en saadan Bygningsmaade uden Tvivl forhøie Andagten og lette Forestillingen om en lysere og gladere Himmel i det Høieste paa det Altseende Sted, og en fiirstemmig Choralmusik derfra vilde vist virke mere paa de jordiske Tilhøreres Siele end en disharmatisk Prædiken. En Række Toner i Recitativ gave her et Echo, som med den yndigste Lyd igientog flere Tacter. Guddommeligt.

Haven er $\frac{3}{4}$ vei i Omkreds. Saaledes stor, med skønne Alleer og Prydelser. I en passende Distans fra Slottet seer man 2nde store opmurede Strækninger, som bære colossale Grupper af Skyts-Gudinder med det danske og norske Vaaben i hvid Marmor. I en Dal staaer en Obe-

 lisk med en Buste af Frederik den 4, omgiven af et Reservoir som burde indeholde Vand, men der findes nu ei noget. Heromkring er en rund Forhøining af Jord med en Gruusgang og Rækværker 12111111 (saadanne) af Steen hist og her. Dernæst en Cirkel af Bøge omgivne af tæt Gran-skov. En Gang af Taxtræer er nu forandret. Træerne ligne Graner, men Naalene ere bredere, blødere og længere. Heste døde deraf, saa Træerne udryddes.

Normandsdalen er skøn. Midt paa en rund Plads med Gruus staaer i denne Dal en rund Obelisk af Steen med Zirater og øverst en forgyldt Kugle. Heromkring paa 3de grønne Terrasser og Gange, liig et Amphitheater, staae imellem Træerne idetmindste 100 forskellige Figurer af hvidmalet Sandsteen, hvilke in lebensgrøse forestille norske Indvaanere (Mand og Hustrue) med deres adskillige Klædedragter og Insignier af Næringsbrug. Under hver Figur staaer paa Fodstykket med sorte Bogstaver tegnet Stedet hvor deres Original findes.

Paa to Steder tvende grønmalede franske Lysthuse. Eremitagen kaldes 2de hvide smaae Huse som ligge noget høit ved Enden af en tæt mørk Allee omgiven med Graner. Man seer der Søen og Landet paa den anden Side. Marmorhaven er liden men prydet af de deiligste hvide Marmorfigurer. De fire Aarstider paa smaae Piedestaler af den forleden Aar afdøde navnkundige danske Professor Wiedewelt, som har forfærdiget de fleste Marmor Arbejder hersteds, 4 Stykker forestille Børn som sove paa deres Leier, alt for naturligt. Disse have kostet 6000 rd og staae ligesom de andre alle Aarstider udsatte for Snee, Luft og Vand.

Det saa kaldte Andebierg ligger just ved Siden af

nggødes og adrage sine Tid. Veiret er en Stappe af Marmor. Vand ledes til Slottet under Jordan fra en fiern Kilde ved Hielp af Pomper som trækkes af Heste i et høit rundt Steenhuus paa et cacheret Sted i Haven. SlotsForvalteren *Mansa* er en høflig Olding. Han viste mig ganske tjenstvilligt selv hele Haven, Marmorhaven etc. Ogsaa sine graverede Plancher over Ideer til Haveanlæg. Tracterede mig heelt giestfrit med Thee og holdt paa ei at ville tage imod den Ducat jeg overlod ham og som jeg i Forveien vidste var den sædvanlige Taxt for at see et Slot ind- og udvendigt. Under Slottet vare skønne Kieldere og hvælvede Rum, hvor blandt Andet gamle Marmorfigurer og Skrammel forvaredes. Ridder-Salen her er 40 Alen høi. – Jeg gik videre i Miil til Frederiksborg – charmant Vei giennem de skønneste Bøgeskove. Passerede Slottet og fik Qvarteer i den lille By.

Den 2 August Løverdag. I Dag var Veiret ikke saa kiønt som i Gaar Eftermiddag. Det var nu skydækket og regnfuldt, heelt passende for en Fodgienger, thi Parapluien skiermede for Regnen, og Kiøligheden samt nogen Blæst gave nye Kræfter til Strabadser. Kong Frederik 2. kiøbte det adelige Slot Hillerødsholm i Aaret 1560 af RigsAdmiralen Trolle, og forandrede det til et Lystslot med Navnet Frederiksborg, men Christian den

4, som var bleven fød her, opførte det nuværende Slot Aar 1577. Slottet er bygget i skøn gothisk Smag i Fiirkant af røde Muursteen, hvilken Farve det endnu beholder, med deels Kobber deels Tegltag. Fra Byen gaer man forbi Fængslet, hvor Arrestanterne tigge af de Forbivandrende. Videre over en liden krummet Bro ind i en Hvælving med et høit sort ziirligt Taarn med en forgyldt Krone og Flag øverst, PortTaarnet kaldet. Der begynder den ydre Slotsgaard, hvorved StiftAmtmanden og Postforvalteren have deres Bygninger, Stalde m. m. Derfra fører en Bro til Slottet og dets fiirkantede Slotsgaard. Foran Broen i Muren seer man en Række Statuer af Sandsteen placerede i Nicher imellem fint forarbejdede Søiler. Man gaer ind i den broelagte Slotsgaard, beundrer Bygningens Storhed og Udstrækning, i den gamle Smag, og fornemmelig overraskes af en Række hvide Marmorbilleder nederst ved Foden af Slottet, som her er af sort Marmor. Til Venstre er en rund Udbygning paa Muren, med et Taarn øverst, hvor 3 gamle Klokker hænge. En gentil og pudret Herre kommer de undrende Fremmede i Møde og offererer sig med megen Beredvillighed at vise Slottet frem. Han begynder til Venstre med den superbe Kirke, hvis utrolig mange antike Prydelser med ægte forgyldte Zirater paa Vægge og Loft ere kostbare og beundringsværdige, men ei skønne. Den er 70 Alen lang og 20 Alen bred, og af anseelig Høide – ligesom de SteenSøiler som bære de konstfærdigt udzirede Hvælvinger. Altertavlen og Prædikestolen ere smaae og saare hæslelige, men hiin er af det bare Sølv med Christi Liv og Levned indgraveret paa smaae Sølvdøre som kunne aabnes og da vises igiennem et Speil et lidet Perspectiv af Sølvgravurerne paa Siderne.

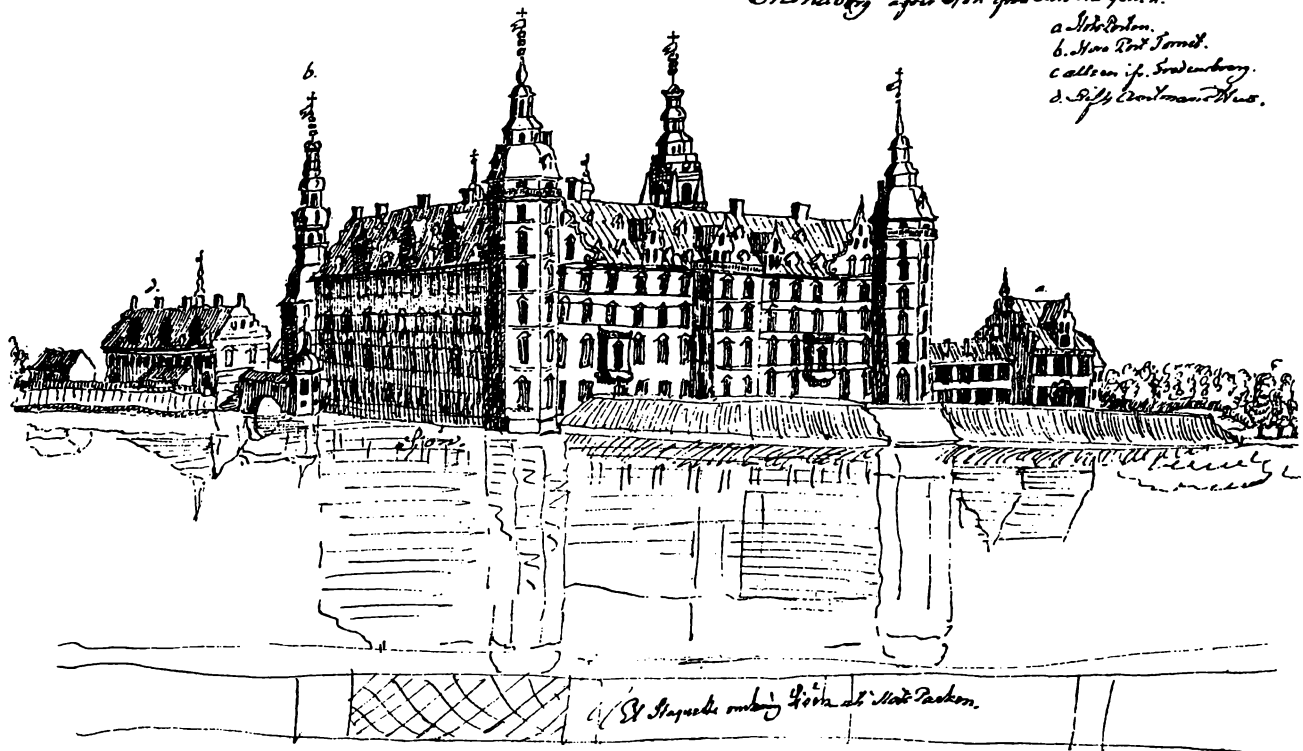
Denne er ogsaa kostbar – af sort Marmor med Figurer af Frelseren og de 4 Evangelister 6 Qvarteer høie af massivt Sølv. Et Oliemalerie, som hænger paa Fredensborg viser denne Kirkes indre Udseende ved en Krøning, hvilken Ceremonie tidligere er blevet udført her; men Christian 7de er kronet i Kiøbenhavn. Stolene ere af Eeg med indlagte couleurve Figurer og Vaaben. Et lidet Orgelværk er ved den anden Ende af Kirken. Et Gallerie er rundt om Kirken oppe ved den øvre Vinduesrække. Her have det kongelige Herskab deres Stole. I Baggrunden over Choret er det saa kaldte Ridder-Capel, som Kong Christian den 5te har indrettet. Her hænge de levende Ridders Vaaben af Elefant eller Dannebrog's Orden efter Ancienneté, ogsaa G. Adolf 4. Kongen sidder paa en rød Fløilsstol med Himmel og Omhæng ved et Bord med rød Fløielsdug, naar han slaer til Ridder af disse Ordener. Elefantorden – en hvid Elefant i blaat Baand bæres paa Hoftene. Dannebrog's Orden er et rødt Kors i hvidt Baand. Imellem Vinduerne ere skønne Malerier fra den bibelske Historie. Ved Enden af denne Gang kommer man til et lidet eiendommeligt Værelse under Orglet. Det er sort, af Marmor med hvide Elfenbenszirater, couleurve Marmorsøiler. Et stort Bord, hvis Skive er af Mosaik med et lidet rundt Hul, som Keiser Peter den 3^{die} af Rusland skal have boret for at overbevise sig om at Skiven virkelig var af indlagte forskielligt farvede Steen. Her var ogsaa en gammel Altertavle, særdeles hæsli og smudsig, men af bare Sølv. I Kirken holdes Gudstieneste hver Søndag.

Derefter vandredes igiennem en Mængde Værelser, nogle med Karnapper. Portraiter overalt af gamle Konger. Ogsaa adskillige skønne Malerier. Et af vor Ehren-

Fredriksky i fra Linn i fra Helt Fredgaden.

- a. Nibelunden.
- b. Nya Rott Tennist.
- c. Allsön i f. Södermalm.
- d. Sjöf. Enskilda i Nya.

St. Augustin omkring Linn i fra Helt Fredgaden.

strahl forestiller Carl XII med sin Søster og Broder, som Børn, legende med en Løve, som de og bekrandse. Alt er i øvrigt i den antike Smag og de støvede Meubler og utætte Vinduer vidne tydeligt om at nogen Kongelige ikke have boet her siden Fredensborg byggedes. Ridder-salen er over Kirken og i samme Størrelse, men det lave Loft berøver den alt imponerende Udseende. Den viser, paa store Malerier, som *Carl von Mander* har fuldendt i Aaret 1620, Christian den 4des Seire. Loftet er alt for broget decoreret med Billeder af alle Slags, hvorpaa 26 Kunstnere skulle have arbejdet i 7 hele Aar. Længst fremme er en Kamin af sort Marmor med Søiler, imellem hvilke fordum 12 massive SølvApostle have staaet; men dem have de Svenske i 1659 taget med sig, endskiøndt de ei skulle være blevne rige derved, thi Skibet som skulde føre dem over, forgik paa Veien, til de Danskes evindelige Fryd. Ved Døren sidder et Stykke som er bedækket. Det forestiller Judith som har afhugget Holofernes Hoved. Man seer alt for levende, hvor den saarede Nakke bløder, og man gyser ved Synet af Hovedet, som Heltinden løfter op ved Haaret med en from Glæde, uden at man hos hende kan finde mindste Tegn til Anger eller Afsky for dette i sig selv gruelige Nidingsværk. Man forlader Maleren dette, da han derved tro-ligen har fulgt sin Original, Bibelen. I flere Værelser hænge skønne Gobelinstapeter, dels franske og dels fra Fabriken ved Kiøge. I Souterrainen er en hvælvet Sal med skønne Piller, og det danske Vaaben i Loftet, hvor Vaabenskioldene opbevares efter de Riddere af begge Ordner som døde – her fandtes ogsaa Gust. 3^{dies}. Uagtet Kieldrene ligge under Vandets Overflade, ere de alligevel heelt tørre og vise Murenes Fashed. Søn,

der ligesom indfatter dette Lystslot, har skjønt Vand. Ikke desmindre har man med Bekostning ledet friskt Kildevand i Blyerør igiennem Søen til Kielderen, hvor det bestandig fremrinder. En Mængde Stuccaturarbejder – med deilige Farver indbrændte Vinduesruder. Jeg saae alt dette og beundrede det mageløse Arbeide og Bekostningen i det Altsammen, som nu kun staaer for at sees af Reisende og for at forskaffe Slotsforvalteren Giede og hans Fuldmægtig nogen Indkomst. Jeg vilde nu oeconomisere og gav denne sidste 2 Rd danske Banco-sedler for sit Selskab 1 Time, men med et fortrydeligt Kast med Hovedet forklarede han mig, at dette maatte være for Slotsforvalteren Selv og at alle *honnette* Folk desuden giver ham 1 Rd. Hvad var der at gjøre? Jeg maatte saaledes ogsaa lade mig flaae som andre honnette Folk. Samme Skiebne havde jeg senere ved Betalingen af mit tarvelige Natteleie i den lille Bye til den dumtykke Vært Niels Jeppesen. Og da jeg uforsigtigviis bebreidede ham hans Skamløshed imod mig, fordi jeg var Svensk, vakttes en patriotisk Strøm af Uforskammenheder om alle Svenske. Jeg betalte og ilede bort med tillukte Øren et langt Stykke, for ikke at forledes til et lige saa patriotisk Forsvar for mine Landsmænd – med Knyttænverne.

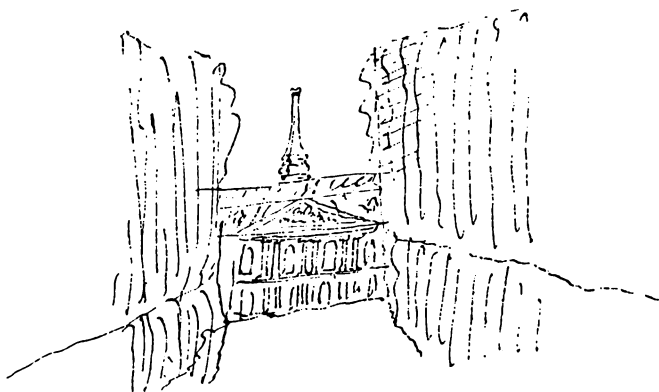
Som jeg var udstyret med baade Hat og Kasket, bar jeg denne paa Hovedet, og hiin, at bruge ved Fremkomsten til bedre Steder, i en Snor om en Knap paa Brystet, hvilket saae temmelig løierligt ud. Mit Lommetørklæde og Kikkert samt Papir og Pen vare anbragte i Hattepulden indenfor Foeret, hvilket var baade beqvemt og sikkert. Petersson var ei heller forfordeelt. Den lille Læderkoffert hang i Klædeslidser over hans Skuldre og

gav hele Figuren et vist dromedar-agtigt Udseende. Saaledes paa Landeveien; i Nærheden af Byer eller Slotte bares Hatten paa Hovedet, Kasketten i Lommen og Kofferten under Armen. Øiemedet at blive vel modtagne og ei mistænke for at være Landstrygere krævede denne Forsigtighed.

Nogle Levninger af det gamle Kloster ved Hillerød vare ikke synlige – ei heller Heste fra det her indrettede Stutterie. En muret og med Stakit indhegnet skøn Kilde laae til Høire ved Veien. Var jeg gaaet ligeud, var jeg kommet ud paa den store Kongevei ved Lyngby, men $\frac{3}{4}$ vei fra Frederiksborg veeg en Vei af til Venstre, som jeg tog for ogsaa at faae Hirschholm Slot at see. Landet var her som overalt, deiligt vexlende mellem Kornagre og grønne Bøgeskove. Klokken 2 komme vi frem til Hirschholm, hvis kronede Taarn paa Slottet længe havde været synligt over de omgivende Træer, en liden Øienslyst. Paa Posthuset fik vi gunstig Vederqvægelse. Den serveredes af en takkelig Pige, som ei syntes uvant med at omgaaes Svenske. Det gamle Slot ligger et lidet Stykke herfra. Der var en gammel Kone, som lærerigt sagde mig, hvad hun vidste herom, saasom at Slottet havde faaet sit Navn af en Mængde Vildt og fornemmelig Hiorte som forhen fandtes deromkring; at her for 300 Aar siden havde været en Fæstning, men hverken deraf eller af noget Andet af det Gamle findes noget Spor længere; Stedet har ved Konstens mægtige Haand faaet et helt andet Udseende; at det ældre Hirschholm længe havde været et Ulfeldtsk Familiegods, til det ved den sidste Ulfeldts Landsforviisning hiemfaldt til Kong Frederik 3, som skienkte det til sin Dronning Sophie Amalie. Siden har det ofte været Dronningernes Enkesæde og

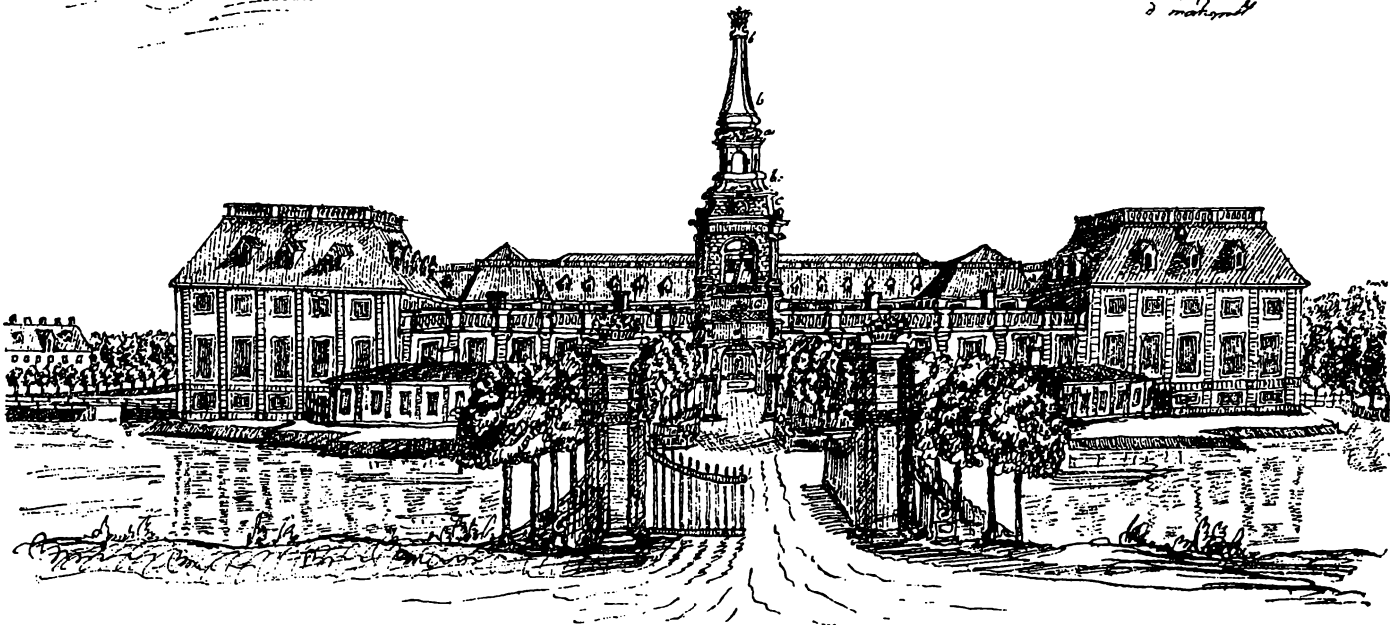
Sophie Magdalene (Christian 6tes Gemalinde) er den som har bygget det nuværende Slot Aarene 1737–39, midt i en liden Sø paa Pælegrund og Opfyldning. Hun indrettede Værelserne, Riddersalen og Audientgemakket, hvor hiin Tids overdrevne Smag hverken har sparet paa Forgyldning, Maling eller Stuccaturarbejder. Cappellet er vel ikke stort men skjønt. Dette Slot har været herligt, men – sagde Konen – siden den engelske Dronning har boet der med Struensee, har Nationen ligesom fattet Had til Hirschholm Slot og det overlades nu til sin Skiebne at forfalde. Den svage Grund paaskynder dette. Det skønne Taarn hælder allerede og efter nogle Snese Aar sees venteligen kun Ruinerne efter Bygningens Pragt og Skjønhed.

Jeg takkede Konen for disse Underretninger og gik omkring i Slottet og Haven. Denne er meget vanrøgtet – store tætte rette Alleer i Enderne af hvilke mosgroede Støtter stode graae og ludede mod sit Fald. Tvende Havekarle gik her og tiggede, hvilket øgede det bedrøvelige Udseende. Alt var i øvrigt tomt og øde. I et smukt Perspectiv viste Taarnet sig for Enden af en Allee af høie Hække, omtrent saaledes:

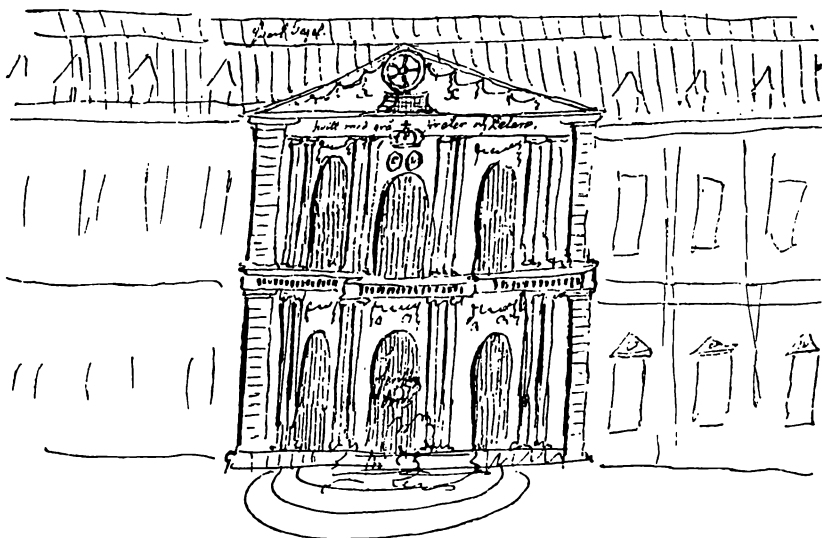
Hinsholms

af Kongen i
den kronen af Kongen
i Kongen af Kongen
& Kongen
i Kongen

Slotsgaarden var overgroet med Græs, og en stor Busk foran Hoveddøren til Slottet syntes at forbyde Adgangen til den vidtløftige Bygning. Hovedfacaden saae saaledes ud:

Paa den østlige Side af Slottet over Broen staaer paa en skøn Plads den Obelisk af Steen hvis Inscription tilkiendegiver at Bønderne i Hirschholm Amt have ladet den opsætte Aar 1761 til taknemmeligt Minde om at Dronning Sophie Magdalene med Ch. Günthers Raad ophævede Livegenskaben i Amtet.

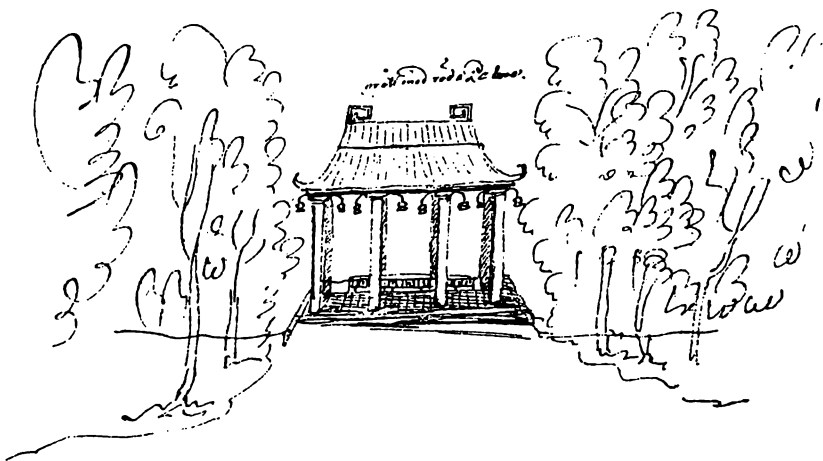
Efter et godt Aftensmaaltid gik jeg videre forbi *Dronninggaard* paa Afstand med Jernporte ved Veien. Der boer nu en Etatsraad. Et Stykke længere henne faldt Mørket paa, og jeg forsøgte forgieves i nogle Huse ved Veien at faae Lov til at blive Natten over, ikke

engang som Siddende, uden Pretention paa Seng. Jeg har aldrig erfaret Uhielpsomheden i saa høi Grad. Ærgerlig holdt jeg de kraftigste Taler om Hielpsomhed og Menneskekierlighed, fornemmelig imod Fremmede. Alt var uden Virkning, men nogle beed sig i Læberne af Morskab over mit radbrækkede Dansk. Nu blev jeg aldeles ophidset. Sagde Pakket Sandheden paa reent Svensk og vilde i dette Øieblik have ønsket mig Bonapartes Magt for at hævne mig. Min Røst hævede sig herunder saaledes, at den paakaldte Etatsraadens unge Søns Opmærksomhed, da han tilfældigviis kom forbi i sin dækkede Vogn. Ham meddeelte jeg paa Fransk min Tilstand. Og da han beklagede ei at have Plads for mig i Vognen samt ligesom de Andre syntes mistænksom og uhielpsom, tog jeg mig for paa bedste Maade at vise ham hvordan hans Opførsel burde være imod mig, og hvordan forskiellige Fremmede af Opdragelse og god Tone beegnes i Sverrige m. m. Han kiørte, sendte Hilsener til Eieren af det næste Huus om at give mig Logis – ogsaa forgieves – og jeg fortsatte Reisen, udtrættet, i Mørket til Lyngby – kom did kl. 11 uden Uheld, fik ei andet at ligge paa end en Bænk, thi alle Værelserne vare optagne. Min lille Koffert var Pude. Bænken var smal og haard, men gav dog en god Hvile efter 3½ Miils Vandring, foruden Promenaderne i Haver etc., i Dag.

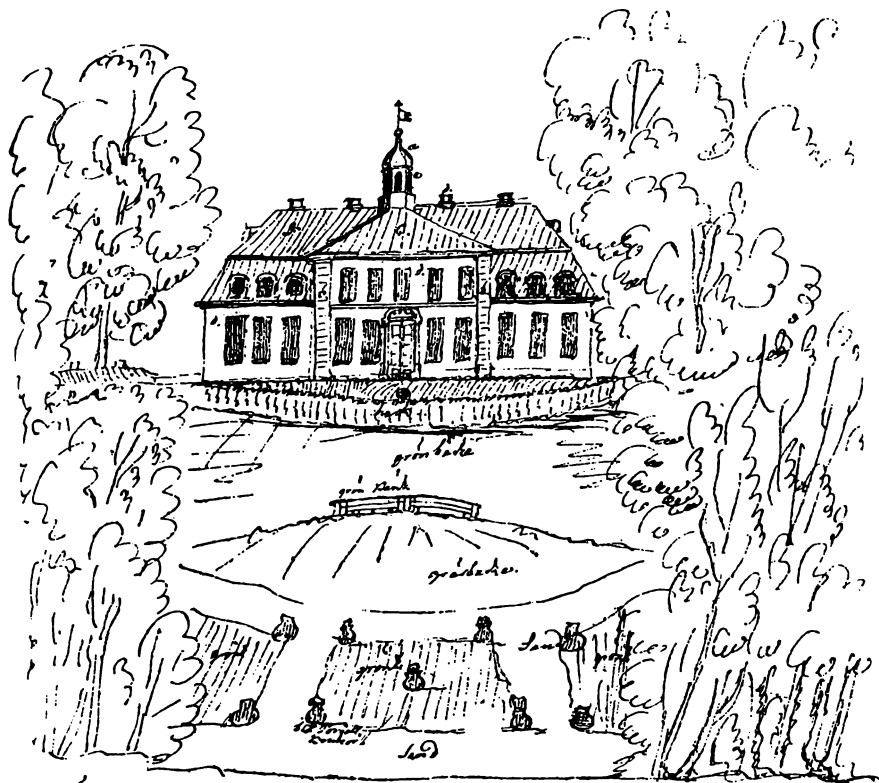
Den 3 August Søndag. Slottet ved Kongens Lyngby kaldes *Sorgenfri*. Afdøde Arveprinds Frederiks Børn, 2nde Prindsesser og en Prinds, boe der nu. Denne lille Høihed mødte jeg i Haven med sin Gouverneur og tvende Hoffrøkener. Jeg hilste ærbødigt og fik et naadigt Nik af

Frøkenerne, som vare smukke – med store sorte Fløiels Shawler. Haven har nogle gamle Alleer, men ogsaa deilige engelske Gange, som snoe sig om en skøn Bakke og langs med den lille Aa, som kommer fra Lyngby-Søen og længere nede driver adskillige Vandmøller. Haven er i mere modern Smag end Hirschholms Ret-heder, med nogle smukke Monumenter og Prydelser. Paa en Bro udbygget i Aaen ret ud for Slottet staaer dette chinesiske Tempel:

Hos Hofbetjeningen fandt jeg megen Artighed og Redebonhed at vise og underrette. En gammel Slotsforvalter med rød gammeldags Kiøle, sølvgaloneret, og et Slagsværd ved Siden sagde mig, at Værelserne i Slottet nu ikke kunde fremvises, eftersom det fyrstelige Herskab boede der, men han forsøgte, nøie at beskrive Altsammen; at Bygningen er 45 Alen lang og begge Fløiene fremrage 15 Alen. I Midten er en stor Sal, 16 Alen lang og bred som Bygningen, med høie brede Trapper

Sorgenfri.

a. vand
b. fjernt
c. krog
d. hest
e. grøt
f. fjernt

Har du et lidt Chokolade
Du en bage og i en liden B. Svalen
Alerne ad alle luffens fald, og
stave viden

Udtræk af Gården og Sorgenfri

Den i f. S. er af Italiensk hvidgrå marmor.
Portraitet af Swartens. Selen og af grå Sandsten.
Quintanden b. alabaster. festet på græstønen.

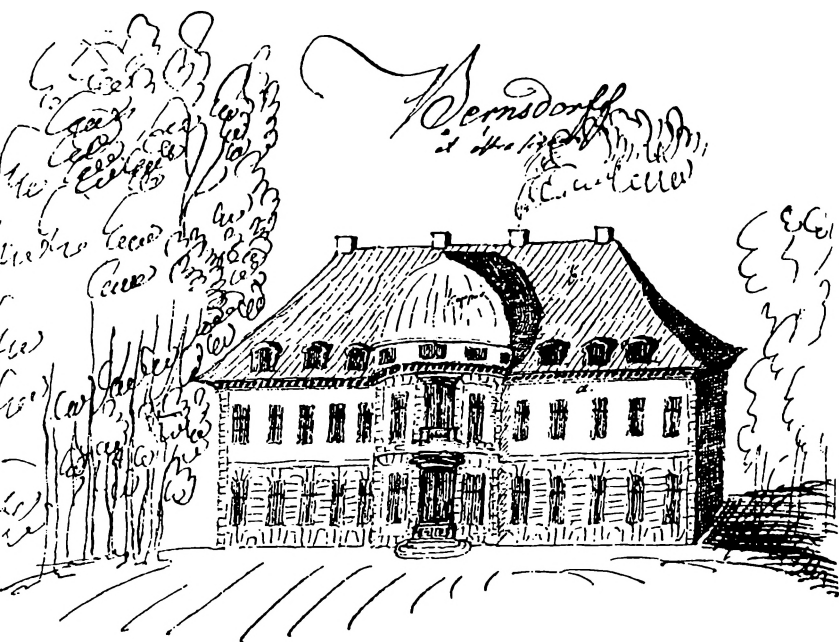
Backsiden er tilkaldet, men der blev

FÖDD d. 27. Aug. 1758.

DÖD d. 27. Nov. 1794.

min Begiering, medens jeg stod i Forstuen til et Have-
 hus i Ly for et heftigt Regnveir, som hele denne For-
 middag vedblev afvexlende med Blæst og Solskin. Her-
 efter gik jeg videre, forbi et pænt Steenhus som ligger
 paa skraa langs Veien til Venstre. Tøg fra den store
 Kongevei til Venstre. Kom ind i en munter Allee af store
 veldannede Bøge og var snart ved dens Ende fremme ved
Fagersborg, hvor General Berger sædvanlig garnisoner-
 er med et Commando Husarer, men var nu ved Ar-
 meen i Holsteen. Her er Rideskole, rummelig Stald med
 mange men smaae Heste. Stor skøn Ridebane med
 Træer omkring. Ridehuus. Fegtesal, flere skønne Byg-
 ninger som nu anvendes af Husarerne, ere Rester af det

Jagtslot og Bygninger for Jægere, og Jagtapparater, som Kong Christian d. 4. og senere Christian d. 5. her have bygget. Slottet er nedbrudt. Ikkun Dyrehaven er i Behold. Deilig Park, med en Kilde som tillægges overnaturlig Kraft. Videre fortsætter den her krumme Bøgeallee mod Godset *Bernstorff*, igiennem en ung Park af Bøge med mange engelske Udhugninger og Veie. Foran Huset som ligger noget høit er en Plaine med Græs og Gruusgange som forsvinde nedenfor i den omtalte Park. Paa den anden Side, bag ved Huset, er Vuen mere fri over en skraanende Græsslette ogsaa med Gange og smaae Bosquetter paa Siderne. Længere frem fortsætte skifteviis Enge og Agre, til alle Sundets Skibe, det skaanske Land og Kiøbenhavn med sine mange Taarne udgiøre Baggrund for dette charmante Skilderie. Grev selv var her med Fremmede fra Staden, saa at jeg ikke fik Værelserne at see, hvorfra Udsigten skal være endnu skjønnere. Hans personlige Bekiendtskab var der ingen Leilighed til at giøre. Det var paa dette Gods Grev Hartvig Ernst von Bernstorff og hans Brodersøn Grev Andreas Peter v. B. først ophævede Livegenskaben, opmaalte hele Godset og derunder hørende Eiendomme, delte disse imellem Bønderne, som i Begyndelsen, modstræbende og stædigt holdende fast ved den gamle Vane, troede sig den fuldstændige Undergang nær, men siden erfoer den Fordeel de havde vundet og af Erkiendtlighed og til Minde om Godseierens Rundhaandethed og Ædelmodighed opreiste en liden Obelisk ved den store Kongevei med en passende Inscription. Jeg saae den ikke nu under denne Afvei fra nævnte Landevei (med Træer omkring.) Paa en Høi førte en liden Gang i Spiral, hvorfra Landet viste sig ganske

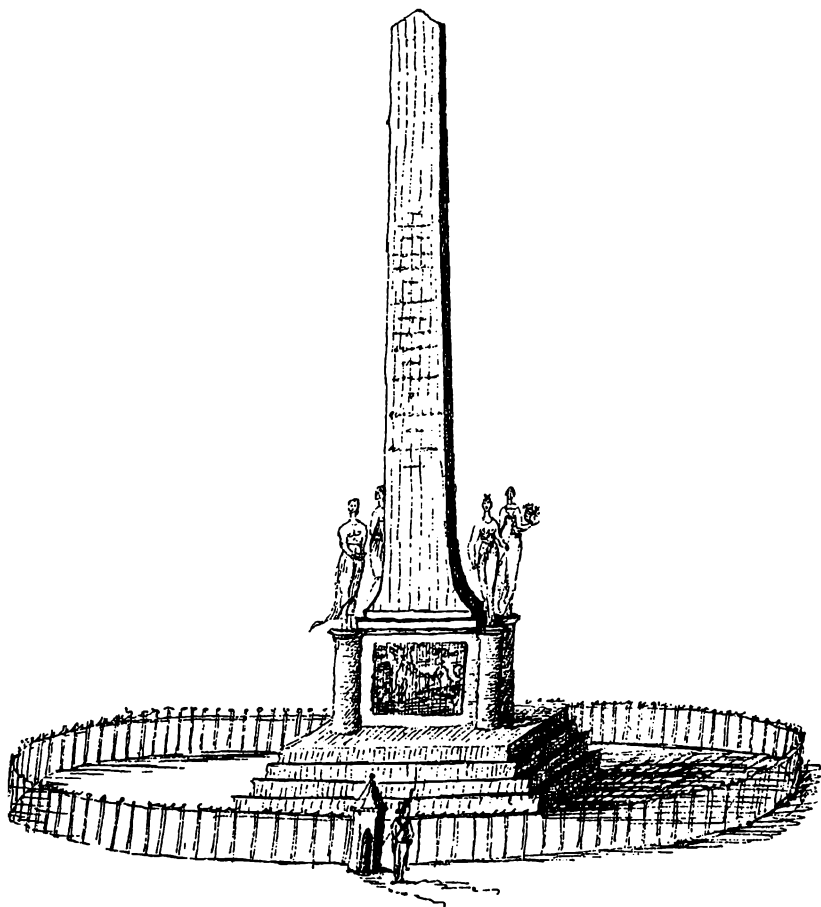
skiønt tilligemed Sundet etc. En Kirke med mange Bygninger og Charlottenlund, til Venstre, passeredes. Overalt paa Sletten mellem de plantede Løvtræslunde laae pene Landsteder spredte.

Atter kommer jeg ud paa den store Kongevei som fremdeles er bred og høi, med Træer paa begge Sider. Kiøbenhavn nærmede sig nu. Dens Taarne bleve alt massivere og høiere ligesom Seilene i Sundet gik gsvindtere. Ved en Bom deler Veien sig i fire lige brede skønne Veie, som med superbe Alleer alle gaae til den danske Hovedstad.

Den nærmeste Vei er den som gaaer af til Venstre. Aldeles uadspurgt og uvisiteret gik jeg ind giennem Fæstningsportene (Øster Port), over Broerne, forbi Vagten, igiennem den smukke Forstad, der ligesom Byen selv har de bredeste Gader, jeg hidtil har seet, broelagte med smaae jevndannede Steen og gulvglatte Trottoirer paa Siderne for Fodgiengere, en Delice at gaae paa. Lige uadspurgt vandrede jeg ind i Staden giennem 2nde lange Gader (Store Kongens Gade) til Kongens Nye Torv. Raus Huus ligger der midt for den sidste Gade ved Vagten. Fru Rau gav mig strax et Par pene Værelser N° 78 over Gaarden med smukke festonerede Gardiner, Himmelseng, Maghonimeubler og en munter Udsigt til Haven, hvor en snaksom Papegøie forkortede Tiden for de Stikkelsbærspisende. Jeg havde nu gaaet omkring 9 à 10 danske Miil fra Helsingøer med Krogveie til

KJØBENHAVN

Frihedens Obelisk paa Vesterbro udenfor Vesterport.

Dette Hædersminde reistes i Anledning af Bøndernes Befrielse fra Livegenskaben Aar 1788 og omgaves med et sort Jærnstakit. Veien som gaaer fra Vesterport til Frederiksberg indfatter det i 2nde Halvcirkler med skønne dobbelte Alleer og ophøiede Jordtrottoirer paa Siderne. Paa den østre Side af Monumentet, som er

en Obelisk af bornholmsk mørk rødflammet Sandsteen, læses følgende: »Kongen kiendte at Borgerfrihed, bestemt ved retfærdig Lov giver Kiærlighed til Fædreland, Mod til dets Værn, Lyst til Kundskab, Attraa til Flid, Haab om Held.« Paa den vestre: »Kongen bød Stavnsbaandet skal ophøre, Landbolovene gives Orden og Kraft, at den frie Bonde kan vorde kiek og oplyst, flittig og god, hæderlig Borger lykkelig.« Paa Foden hvorpaa Støtten hviler og som er af hvidgraaspættet norsk Marmor, læses paa den søndre Side: »For Christian den Syvende, de Danskes og Norskes Konge, af eenige og taknemmelige Borgere.« Paa den nordre: »Grundstenen blev lagt af Frederik, Kongens Søn, Folkets Ven. MDCCXCII.« Den østre Side af Postamentet er et Basrelief som indeholder en Tegning af en bunden Bondes Frigivelse, og den vestre udviser i Basrelief Retfærdighedens Gudinde med sine Attributer. Paa de fire cylindriske Hjørner staae fire Figurer af hvid italiensk Marmor, Sindbilleder paa Troskab, Landmandsflid, Tapperhed og Kierlighed til Fædrelandet. Den førstes Attribut er en Hund – den 2^{dens} en Plov og et Fyldehorn – Spyd med en Fane og den 4des en Medborgerkrone. Den første er af Justitsraad Wiedewelt, den 2^{den} af Justitsraad Weidenhaupt og de 2nde sidste af Medborgeren Dajon. Udkastet til hele Monumentet er af Justitsraad Abildgaard og Inscriptionerne af Theater Directeur Thaarup. Hele Støtten er omkring 24 Alen høi og skal have kostet 14000 Rd.

Min første Emplette var Stadens Grundrids og en Beskrivelse af Kiøbenhavn af Professor Nyerup, som jeg, imellem og under mine Spadseregange, bestandig raadspurgte. Selv uden een eneste Bekiendter kan man paa

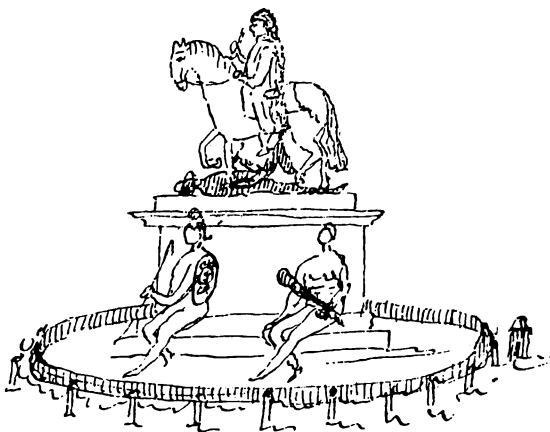
den øvre Deel), hvilke ere begge Stokværks Hovedpyrdelser, og ere af adskillige Figurer. I begge Ender ere prægtige Portaler, især den vestlige, mod Christiansborg, hvor Hovedindgangen er. Navnet paa den som har udført det er – lystigt nok – Hans Steenwinkel. Og ere Portalerne prydede med fritstaaende toscanske Søiler af orientalsk Marmor, som hvile paa Fodstykker af samme Marmor. Taarnet som staaer midt paa Børsen formeres af 4 Lindorme hvilke snøe sig opad med Halerne til et Spiir som skal være 88 Alen høit fra Gadens Horizont.

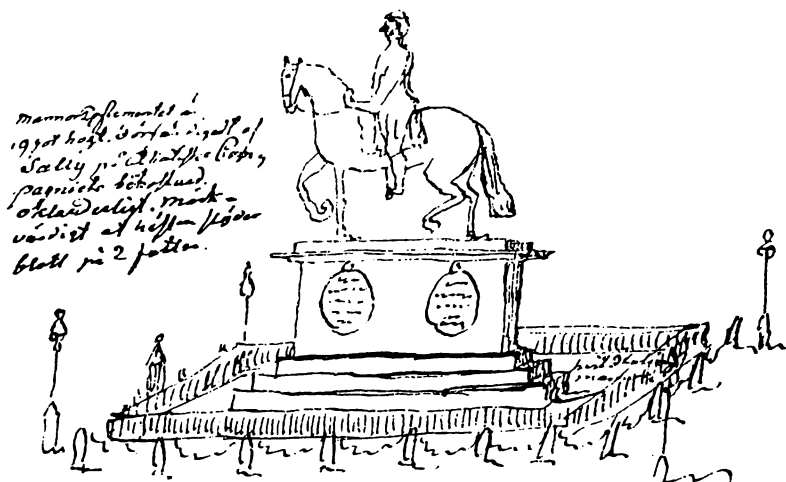
Imellem Klokken 12 og 2 om Dagen er her altid flest Folk og ofte saa trangt at man ikke kan komme frem. Egentlig er det kun $\frac{1}{4}$ af Huset som rummer Folket, thi det Øvrige er optaget af Salgsboder (og Gange derimellem) og Handlende som her exponerer sine Varer. Der kan man kiøbe alting. En Mængde Malerier, Figurer og Opslag beklæde Væggene og Pillerne. Folk vrimle, og onde Dunster giøre her ofte Snuusdaasen behov. I den Henseende er Kiøbenhavns Børs ei behagelig. Den er ogsaa noget mørk. Her afgjøres alle Affairer, Søfarende anmelde sig om Fragt, Fremmede søge afseilende Fartøier, Jøder giøre dem Underbud paa udenlandske Myntsorter, Auctioner forrettes, og Kl 1 $\frac{1}{2}$ komme de Grosserere ud fra det lille Rum, som have fastsat Dagens Curs, hvilken lydeligt forkyndes. Alt udgiør en gruelig Støi, som presser Trommehinden. Man kommer ud og aander betydelig meget lettere i den rene ublandede Luft.

Om Morgenerne komme gemeenligen Jøder og Handels Commissionairer til Reisende paa de større Vertshuse og udbyde Vexler, Mynt og Varer samt give deres Adresser paa smaae Kort. Fornemmelig med Jøderne

maae man passe paa, at de ei floutere for meget paa Agio og Curs. Den første Morgen antegnede jeg mit Navn, Fædreneland og Stand m. m. i en Journal som Portneren har, og som hver Dag vises for Politiet. Mit Pas behøvede ei at forevises. Man kan ikke yttre mindre Mistroe overfor Fremmede. Klokken $2\frac{1}{2}$ serveredes Middagen ved Table d'Hôte hos min Vært i et superbt Værelse. Man fik en liden Appetitsnaps, NB den som ønskede, thi den ansaaes ei for absolut nødvendig til Maaltidet. En stærk og god Bouillon udgiorde Begyndelsen – derpaa Kaal, Ærter eller andre Grønsager paa Fad med Kiød, sidst Steg og dermed Alt. Man kan ei klage over for mange Retter, men de vare gode og tilstrækkelige samt serverede med største propreté. Rødviinen var delicat. Alle drak deraf, og gaves det i større og mindre Flasker. Men hvad der fornemmelig gjorde denne Middag delicious og tillige nærende for Sielen var efter min Mening Taffelmusiken i det næste Værelse. Harpe med Sang, Fløite og Fiolin vare de mest tryllende Instrumenter som kunde foreenes. Jeg glemte baade at spise og drikke og indtoges af den Forandring fra at høre alle Tungemaal lyde omkring mig uden det Svenske, men Alt imponeredes og taug, da den lille Harpespillerske sang af Mozarts Zauberflöte med det expressiveste Accompagnement: Den Mand som Elskov giennemgløder etc. Arien var næppe til Ende, førend høie Bifaldsraab og et almindelig yttret Da Capo animerede hende til at repetere den endnu guddommeligere. En yndig Drøm, næsten virkeliggjort af den gode Viin, hensatte mig atter i min Hiemegn og Phantasien legede omkring et elsket Ideal som jeg syntes svarede mig med de Ord, jeg nu hørte til Harpen: »at elske ømt naar Manden brænder, det er den Pligt som

Qvinden fik« etc. Jeg vilde gjerne have drømt længe paa denne Viis, men bragtes atter til det Nærværende af en Tallerken med Smaamynt, som blidt stødte mig paa Skulderen. Det lille Fruentimmer gik omkring dermed, for at faae en liden Collect for sit Besvær og den Fornøielse hun havde skaffet. Jeg gav gjerne mit Contingent og saae mig opmærksomt omkring, om nogen var blevet vaer, at jeg havde drømt. Derefter blev der drukket Caffee og røget Tobak i det næste Værelse med Hattene paa, medens Kuglerne klang paa tvende i Værelserne ved Spisesalen værende Billarder. Og for at med samme Fornøielse have min Digestion lod jeg den lille Dame med sin Harpe blødgjøre Sandserne paa mine Værelser, medens jeg laae med Tobakspiben (som dog sieldent anvendtes) i Munden i mit blaae Silkepaulun, og ansaae mig som en tyrkisk Pascha i sit Serail, men i øvrigt lige saa uskyldigt som en saadan uduelig Svagling sædvanligen der opholder sig.

2nde Statues Equestres findes i Kiøbenhavn. Den ene staaer paa det store Torv Hallandsaas eller Kongens Nye Torv kaldet, og forestiller Christian den 5., er støbt af Blye og opreist paa et stort Steenpostament. Under Hestens Fødder ligger Avinden udstrakt paa Ryggen med sin Slange i den ene Haand og det ene Been bøiet i Vinkel mod Hestens Bug. Paa Hjørnerne af Postamentet sidde fire Sindbilleder af ViisdomsGudinden, Tapperheden med Hercules, Ædelmodigheden med Alexander og Æren med et Billede som bærer en Pyramide. Abraham Cæsar l'Amoureux skal i Aarene 1681 og 88 have forfærdiget dette Arbeide. Statuen er malet med sort Oliefarve. Kongen sidder uden bedækket Hovede.

Den anden er Frederik den 5tes Bronze Statue. Forfærdiget Aar 1768 af Jacques Saly, med latinske Inscriptioner i Ovalerne og Bronzestater. Den pryder det skønne Frederiks Torv, som omgives i en Ottekant af de 4 aldeles eens Palaiser, som ere de skønneste Bygninger i hele Staden, det ene, Amalienborg, er Kongens og

Kronprindsens egentlige Residents naar de ere i Staden. Om Aftenerne hørtes Dandsemusik paa flere Steder. Nyfigen efter at see Dandsen og Forsamlingen, gik jeg i min Bonjour en Gang ind paa et saadant. Qvadriller, Valse og Angloiser hoppedes med Iver og næsten med et vist Raserie af en Snees Cloriser, hvis Metier ikke var til at tage feil af. Deres Heroer vare Karle og Pak, Mohrer og Matroser, men alle gentile som Herrer, og Damerne havde paa et andet Sted i Hast kunnet forvexles med gens d'honnêteté. Musiken, som var ret god, af Blæseinstrumenter (og ogsaa ønskværdig ved Assembléerne i Jönköping) fik for hver enkelt Qvadrille eller Vals $2\frac{3}{4}$ af de Cavalerer, som da havde dandset, hvilke lagdes paa en Tallerken paa Musiktribunen. Jeg fristedes ei at deeltage i Dandsen – saae saftige Viderværdigheder – var ved at qvæles af Dands- og Punchedampe samt Tobaksrøg og ilede at uformærkt snige mig ud fra dette bacchanalske Delirium. Ved sund Fornuft havde jeg aldrig kunnet gøres til Proselyt i dette Laug, som vækker Afsky og Medynk. On dit, que la Femme est la plus complete de tous les Oeuvres du Createur. Je ne le dispute pas en certains cas, mais pretends aussi, qu'on ne peut voir des Etres plus abominables que ces Filles, qui se dégradent au rang des Animaux, en sacrifient leur courte jeunesse au crime et leurs consciences aux éternelles remords. Elles font sans doute un scandale au genre humain et peut même causer leur ruine ...

Tobaksrøgning er ei forbudt paa Gaderne. Overalt ude seer man Folk af alle Classer med Ild i Munden, hvilket i Mørket seer farligt ud og skulde kildre en svensk Fiscal.

Vor Minister Baron Oxenstjerna med sin Baronesse

vare nu i Sverrig. Imidlertid varetoges Affairerne af Bⁿ Taube, som boer ved Gammel Strand over for Christiansborg. Bemeldte Bⁿ gjorde jeg Visite om Formiddagen. Han var uendelig høflig og tilbød sig at besørge min Presentation for Kongen. Men som Tiden var ret fremrykket og jeg i det Stykke ei var særdeles nyfigen, saa refuserede jeg denne Artighed. Men spiste med ham en skøn Middag paa et bedre Værtshuus.

Christiansborg, dette forudm prægtige Slot paa en adskilt Holm, som Christian den 6te strax efter sin Regerings Tiltrædelse Aar 1733 havde ladet opføre, af hugne Steen, stort og rummeligt, staaer endnu alt for bedrøveligt med sine nøgne tagløse Mure efter Ildsvaaden d. 27 Febr. 1794, da paa 7 Timer Taget og alt det Indre brændte op. Kun de høie 5 Alens Mure modstode – 6 Stokværk – og de igienstaaende Ruiner vidne om dette Slots Pragt og Storhed. Slottet byggedes paa 7 Aar – færdigt 1740, og skal have kostet 2 Millioner R^d. Al Sandsteen hvormed Murene udvendig beklædtes, hentes fra Sachsen og Westphalen.

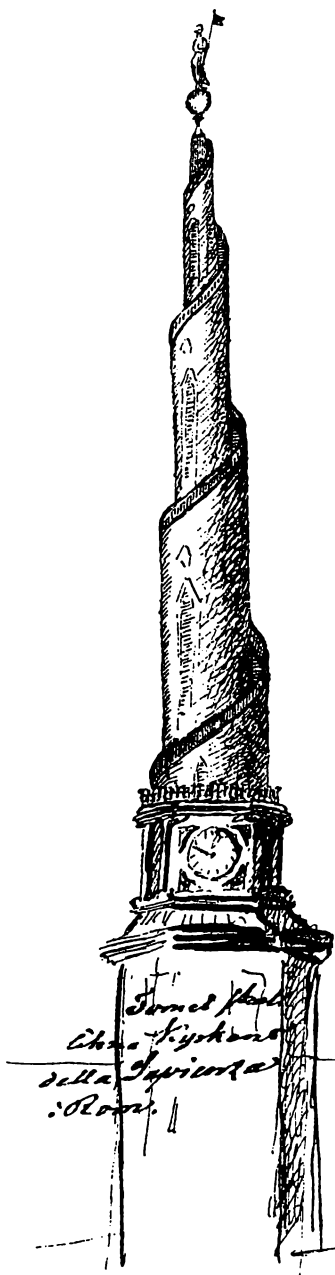
Det Kongel. Bibliothek forvares i en 3 Stokværks høi Bygning i Slotsgaarden. Forneden er Tøihuus og ovenover Konstammeret, hvor man for 1 Ducat kan faae Jomfru Mariæ Tøfler, Apostlernes Kiød og Been, Stykker af Christi Kors m. m. Lapperie at see – men ogsaa skønne Malerier. Det Kongel. Bibliothek er af Værd og skal i Størrelse komme nær ved det i Paris og Wien. Det indrettedes af Frederik d. 3 i Aaret 1660 og bestaaer af en prægtig Sal 100 Alen lang omgiven af et Galerie som hviler paa 66 Søiler, foruden flere Sideværelser. Det er i senere Tider blevet anseelig forøget med de Reitzerske, Thottske og Suhmske Samlinger,

saa at det nu indeholder nær ved 300.000 Volumina. Alle Søgnedage er det aabent for Hver og Een fra Kl 10 til 12 Form. Paa Galleriet gaaer man omkring i Salen og tager de Bøger frem, som staae høiest oppe. Her forvares Bøger i Theologie, Moral, les beaux arts – i et andet Værelse Philosophie, Naturhistorie, Historie, Geometr. Mathematik – i det 3^{die} finder man den Nordiske Litteratur og Manuscripter. Wasserschlebes og Müllers Samlinger af Kobberstik ere mærkelige. Fonden til Bøgers Indkiøb er aarligen 3000 Rd.

Kongens Stald ligger ogsaa i Slotsgaarden nedenfor Bibliotheket og er en skøn Bygning, hvis høie Hvælvinger hvile paa 76 fritstaaende toscanske Søiler af mørkeblaa norsk Marmor; Spiltougene for 140 Heste ere beklædte med samme Slags Steen. Hestene vare for en Deel ret smukke. Over Stalden er Slots-theatret, og paa den anden Side tværs over Ridebanen er det Kongel. Ridehuus som er saa rummeligt at der en Gang har været Caroussel. Et Galerie gaaer omkring hele Huset og forrest er en kongel. Loge.

Fra Tømmerpladserne, som ere Pladser med opstabilede Dyrger af Tømmer og Bræder, gaaer man over Langebro forbi Reberbanen, som er et Huus, lige saa langt som det i Helsingør, 600 Alen. En Deel af Artilleriet exercerer om Formiddagene i LaboratorieGaarden.

Vor Frelzers Kirke paa Christianshavn. Især mærk-værdig for sit Taarn som ombyggedes 1749. Man kan gaae udenpaa lige op til Spidsen, støttet af Taarnet paa den ene og en ziirlig Jernbalustrade paa den anden Side, op ad Spiral Trapper som ere kobberbeslagne – og gaaer heelt sikkert, om man ikke svimler ved den umaadelige

Høide. Jeg turde ikke see ned paa Byen, Havet, Øen Amager, Sundet og Skaane, men kun sætte mig ned og holde fast i Jernstakittet. 2nde kunne gaae op ved Siden af hinanden, men nærmere Spidsen bliver Trappen alt smallere og smallere lige til den heelt forsvinder ved Kuglen, som er forgyldt og 4 Alen i Omkreds. Frelserens Billede med Seierfanen er ogsaa forgyldt, og man er næsten færdig at troe, det var her den listige Frister (som altid gaaer omkring, søgende hvem han maatte opsluge) tilbød Originalen til dette Billede alle for hans Fødder liggende Herlighed. Stedets Høide og alt det Prægtige nedenfor fremvirker let en saadan Forestilling.

Det Asiatiske Compagnies Plads ligger ved Knippelsbro. Dette Compagnie er det eneste vigtige Handels Selskab i Kiø-

benhavn. Har med sine 10 Skibe Privilegium paa al Handelen paa China. Den nyeste Octroy er paa 20 Aar, af Aaret 1792. Fonden sagdes at være 2.400.000 Rd, indeelt i 4800 Actier, hver paa 500 Rd. Og skal det aarlige Udbytte være meget forskielligt, for Ex. 1782, 150 Rd per Actie men 1793 blot 40 Rd. Directeurerne for Øieblikket hedde Anker, Vogelsang etc. hvilke for deres Besvær faae 1000 Rd aarligen. Den danske Handel paa Island er betydelig og aarligen gaae omkring 40 Skibe derhen. Til mere Sikkerhed for de Handlende er her et Søe Assecurance Compagnie, som ogsaa er sat paa Actier.

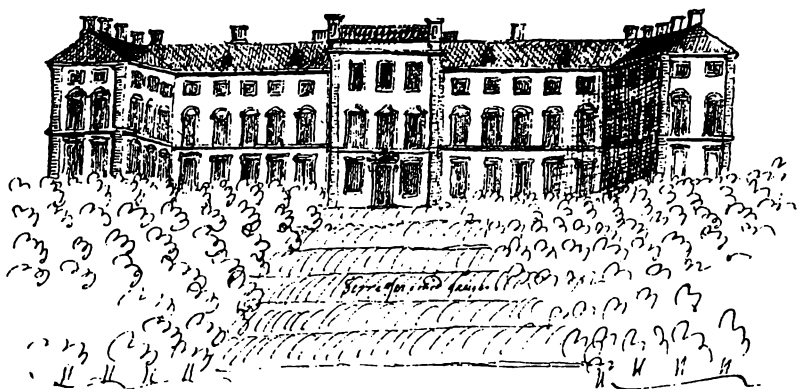
Dokken ligger ved det Asiatiske Compagnies Plads ved Siden af Havnen. Den gjør ei særdeles Indtryk naar man har seet Dokbygningen i Carlsrona, som er langt anseeligere med Plads for flere Fartøier. Et Pompeværk gaaer med Heste for at pompe Vandet i Dokken bort, fra en Vandaare. En Mængde Bygninger ere her omkring, saasom Ammunitions og Takkelagehuus, Ankersmedier, Forraad af alle Slags m. m. Matroserne boe i de smaae Huse, Nyboder kaldede, ved Øster Port. Proviantgaarden ligger imellem Cancelliet og Tøihuset. En Bygning ved Langebro kaldes for Kongens Bryghuus, hvoraf al Drikke til Flaadens Behov fremvælder. Søe Officerernes Uniform er blaa med røde Opslag og Krave, hvide Underklæder, Knapper med et Anker i. Matroserne ere blaae med Casquetter. Flaaden bestaer i Øieblikket af 30 Linieskibe foruden Fregatter og mindre Fartøier.

En Formiddag gik jeg paa Børsen og traf – o miracle – Carl Fredr. Kugelberg fra Jönköping, der her, ligesom jeg, gik og betragtede de mange Gravures og schöne

Rariteten. Han var aldeles in Erstaunen, som Tydskerne sige, over saa meget Rart, og, ligesom jeg, glad over at her træffe en forud kiendt Landsmand. Men hans Pegen paa Alting og lydelige Smaalandske marquerede for megen Forundring og var ved at giøre Opsigt. Han reiste siden om Eftermiddagen.

Onsdagen den 6 August var jeg tidligt ude. Gik op ad Østergade, over Gammel Torv med Vandkonsten og Raadhuset, igiennem Vester Port. Passerede Vesterbro. Tog af til Høire den 3dobbelte Allee til Frederiksberg Slot, som ligger $\frac{1}{2}$ D. Miil fra Kiøbenhavn. Kongen boer der nu, men det syntes snarere at være en Residents for Tomheden og Tausheden. Kun nogle faae Vagter vare synlige og et Par Piger løb over den indelukte Slotsgaard. Bygningen er opført i Slutningen af det 17de Aarhundrede af Frederik d. 4. efter hvem det er blevet opkaldt. Den simple Architectur er en Følge af denne Konges Reiser i Udlandet, hvor en bedre Smag har været anvendt. Stedet kaldtes før Tulleshøi. Frederiks Søn, Christian d. 6. byggede Fløiene til i en Halvcirkel. Gemakkerne skulle være mange og rummelige, med skønne Malerier af Krock. Kunde nu ei sees, under Hensyn til de Kongeliges Ophold her. Capellet vistes mig dog. Det er i den nederste Etage – ikke stort, med Orgelværk. Tillige kom jeg op paa den øverste Altan, hvor Udsigten er fortræffelig – Havet, Kiøge Bugt med Stevens Kridtklipper; Roeskilds Taarne forsvinde mellem de udstrakte Marker og den blaae Horizont; Haven og Frederiksbergs Landsby med sin Kirke, Kiøbenhavn,

Friedrichsberg fra Frødgårdstiden.

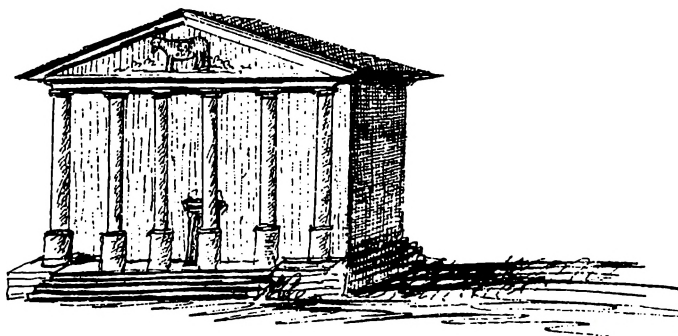

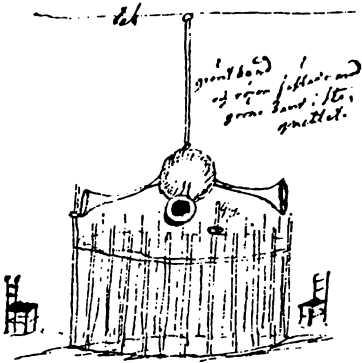
Charlottenlund, alt afveklede herligt og var ubeskrivelig deiligt. Haven er nu ganske stor, indrettet i modernere Smag under Hofmarskalk Hauchs Direction. Fordum skal den franske Smag have været raadende her; men den mathematiske Form paa Hækkene og nogle af Træerne, som stilledes i lige Rækker, er nu fiernet, og Konsten ikkun understøtter Naturen heri at formere den deiligste Lysthave. Kun nogle brede massive Alleer beskygge Veien op ad Slotsbakken og Terrasserne nedenfor, samt nogle Steder rundt om i Haven. En Mængde engelske Gange snoe sig omkring Høiene og over chinesiske Broer (over en Canal) ind paa flere smaae Holme.

Et Tempel af Steen, hvis Insignium, en bekrandset Oxe, paa Frontonen over de 6 Marmorsøiler, jeg ikke kunde udgrunde uden mythologisk Lexicon. Ikkun et halvrundt Vindue med rødt Forhæng var paa Bagsiden.

Jeg gik her uden Fører, saa at jeg ikke fik nogen Underretning om denne Bygning, som er skøn og usædvanlig. Døren laast. En prægtig Færge over Canalen til Holmen hvor Paafuglene gik. En Mængde hvide Svaner laae i Canalen og hvæsedede samt opblæste Fiedrene, naar man nærmede sig. Paa en Holm staaer mellem Træer et smukt mangefarvet chinesisk Tempel med Dragehoveder paa Taget og Klokker. En deilig Vandaare fremrinder af en muret Grottes Hvælving og udgyder sig i et firkantet Basin ved Fødderne. Her henter hele Landsbyen og ogsaa nogle i Kiøbenhavn det bedste Drikkevand. En gammel Ganymedes fyldte ogsaa et Glas til mig. Desuden er en Eremitage med sphærisk Hvælving og et rundt Hul i Taget. Hvad man her med Styrke udsagde, dundrede frem som af en Tønde. Ved Havens Indgang var Orangerie og skønne Blomsterbede paa begge Sider, som udbredte de yndigste Dufte i Atmosfæren.

Den lille Landsby Frederiksberg ligger med smaa nette Huse og sin Kirke omkring en bred Gade. Jeg giennemskar den, fortsatte min Vei ad den samme Allee som jeg var kommet, til Vesterbro. Her boe alle Konstmagere, Linedandsere, Konstryttere, Marionetspillere,

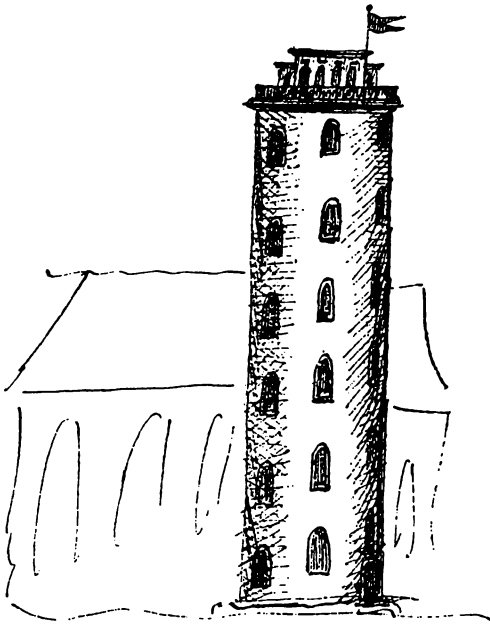

Forevisere af Dyr og andre Rariteter, naar de ikke i Kildetiden opholde sig i Dyrehaven. Flere kunstige Gynger, hvor man ogsaa med sit Quadrille Partie og Bord med Liqueurer og sit Selskab af Drikkebrødre uden

Fare – som det forsikkredes – kan seile omkring baade horizontalt og perpendiculairt i Luften. En Placat vakte virkelig min Nyfigenhed. Den var: *Her findes den usynlige Pige – la Fille invisible*. For 2 Mark fik man dette Phænomen at høre. Manden som havde det, var fra Bruxelles i Flandern. Han placerede mig paa en Stol foran den grønmaled Skranke. Overfor mig sad han selv. Paa Tydsk, Fransk eller Dansk skulde jeg saa hvilske heelt sagte i et af de 3 Talerør og fik tydelige Svar ligesom fra den Kugle, ved hvilke Rørene vare fæstede. Den usynlige Pige skulde saaledes rummes i den 2 Qvarter brede Kugle. Dette forefaldt mig virkelig ubegribeligt, fornemmelig som noget Talerør umulig kunde staae i Combination med disse Talerør, som kun med Baand vare fæstede til Stakittet og til Loftet. Denne Pige kunde desuagtet useet selv see Alting omkring sig og sagde hvad Klokken var, hvordan man var klædt, om man havde Stok og andet deslige. Hun sang ogsaa med en falsk Qvinderøst: *Je suis encore dans mon printems etc* og hviskede mig et Kys i Øret med megen Emphasis – alt fra den lille Kugle. Dette var virkelig alt for singularit og umuligt for mig at udstudere Maaden, [om ikke Manden selv var Ventriloqvist.]

I Almindelighed koste Varer i Kiøbenhavn mindre

*Altenen har brugt
fræklare og jern
guld.*

end hos os og Grunden skal være den ubetydelige Told her er. Hos Kiøbmanden M. R. Henriques købte jeg adskillige Varer, for Ex. fint Mousselin for 24 β Rgd Alenen. En Stump ostindisk Nanking for 7 Mark dansk o. s. v. og kunde betale med svenske Rigsgældssedler efter Cursen 5 mk 3 β for 1 Rd Rgd. Her traf jeg ogsaa nogle Westgøther, som toge Varer for 1000 Rd. De turde knap trække Veiret, da de hørte jeg var Svensk og muligen en Fiscal. Den ene Bogholder, som havde været paa Contoir i Gøtheborg, viste mig store Kister med svenske Sp Rigsdalere, som disse Snighandlere havde udført. En patriotisk Følelse af Forargelse vakt ved at see vor bedste Mynt i Udlændinges Kløer. Henriques var iblandt de billigste af de Kiøbmænd, som jeg her kiendte. Han boer paa Hjørnet af Pilestrædet og Kronprindsens Gade.

Trinitatis Kirke er mærkværdig ved sit Taarn, Runde Taarn kaldet, som byggedes 1656 efter Longomontani Plan. Det et 150 Fod høit og 60 d^o bredt. Man forestiller sig det med jævn Opgang i en ordentlig Spiral, hvis jævnt omkring MidterPillen løbende Hvælving hviler til Venstre paa den ydre rundede Muur og til Høire paa den omtalte Pille. Derimellem løber som i et Sneglehuus den flade og tykke Hvælving, som er saa stærk og bred, at man kunde kiøre op med 3 Heste og Vogn lige til Altanen, om ei en Trætrappe længst oppe var til Hindring. Opgangen er vel steenlagt og særdeles lys af de mange Vinduer. Fremmede betale nogle β for at komme igiennem en lukket Port ved Trætrappen, til den der boende Klokkerkone. Paa Altanen er i en rummelig Sal Universitetsbibliotheket og et Observatorium med ProbeerUhr, som dirigerer alle Stadens Uhre ved et Flag som heises, naar Klokkeren er præcis 12 Middag. Professor Nyerup er i Øieblikket Universitetets Bibliothecarius. Dette Bibliothek skal eie 70000 Volumina.

Rosenborg Slot bør man ei forsømme at see. Imellem NørrePort og ØsterPort ved Nørrevold reiser denne gamle Bygning sig, som opførtes af Christian den 4de og efter 200 Aar endnu er i god Stand. Det var fordum Kongernes SommerResidents, ligesom nu Frederiksberg er, og laae udenfor Staden, før end Fæstningsværkerne udvidedes. Slotsforvalteren, en artig og interessant Olding, viste mig Værelserne og Seeværdighederne. Bygningen er ei stor, i gammel gothisk Smag, af Muursteen, med 3 Taarne. Riddersalen er det største Rum i Slottet og gaaer over hele 3^{die} Etage. Her holdes Høieste Ret den første Torsdag i Marts Maaned, som Kongen selv bivaaner. Hans Stol staaer paa en Forhøining i den ene

Apsenborgs Slot.

Ende af Salen og er af Sølv med forgyldte Zirater, samt ligesom Bordet foran ham beklædt med rødt Fløiel. Foran Bordet staae i forskellige Stillinger i naturlig Størrelse 3nde Løver, støbte af Sølv, med Forgyldninger. Denne Blanding af massiv Sølv og rødt Fløiel er enkel men riig og imponant. Nedenfor staae 2 Bænke beklædte med rød Klæde, hvor Ridderne da have deres Sæder. Længere borte er en Skranke for 2nde Advocater som plaidere Sagen. Fremdeles er der Plads for Vagten og Tilskuerne. I den forreste Ende af Salen staae i en Cirkel omkring Marmorkaminen Buster i Bronzemalm af romerske Keisere, som Frederik d. 4de har haft med sig fra Italien. Væggene ere beklædte med Silketapeter fra Fabriken i Kiøge, hvorpaa Christian den 5tes Seire til Lands og til Vands forestilles. Og skulle Kongens og adskillige af Generalernes Physiognomier være meget vel trufne. Hvælvingen er vel decoreret med konstfærdigt Gipsværk og 5 Malerier af den meget navnkundige

Krock, hvor han har nedladt sin Kunst til Afmaling af de danske Vaaben og Regalier. Et Bord med Plade af Mosaik, liig det paa Frederiksborg. Ved Salens Sider i de smaae Taarnkamre forvares adskillige gamle og kostbare Sager, saasom den Font af Sølv og Guld, som anvendes ved kongelige Børns Daab; ligesom Thronen og de øvrige kongelige Regalier fra ældre og nyere Tider – af Sølv – findes der. Et Glas-Service i konstige Façoner, hjemført af Fr. 4. fra Venedig, optager den ene Væg i et lidet Værelse. Adskillige Billeder, mesterligen skaarne i Elfenbeen af en norsk Bonde, Berger, forestille Christi Lidelses Historie. Med megen Aarsag havde nogle smaae Stykker i Oliefarve burdet være bedækkede, saa at ikke de medfølgende Damer ved Blikke herpaa tvinges at rødme. Den store men vellystige Christian d. 4 har her ophængt dem, i det Værelse, hvor han havde hemmelige Entrevues med en vis Jomfrue af Hoffet, som formodentlig ikke har rødmet.

Saddelen med Bidslet, som denne Konge benyttede ved sin Søns Prinds Christians Bryllup, er tung og fuldt besat med ædle Stene. Adskillige gamle Kongers Klæder vise tydeligt ældre Tidens Costumer. I 3 Kofferter forvares Christian d. 6tes Guld-Service af 16 store Fade, 6 Dosin Tallerkener, 2nde Skaale, 2nde Sukkerbøsser og 4 Saltkar, som vurderes til 8 Tønder Guld. Alt er forsynet med det danske Vaaben og ophøiet drevet Arbeide i Kanten. I den 4de Koffert laae et Toilette ogsaa af Guld. Et Skab aabnedes. »Her«, sagde min Fører, »Her er en dyrebar Helligdom – den Nathue som Christian den 4de bar i det blodige Søeslag paa Colbergs Rhed, hvor han mistede det ene Øie, men alligevel forblev tappert paa sin Post og tilkiempede sig Seiren. Den Gang var han

over 67 Aar gammel – – og her er et Sværd, som den svenske Konge Carl XII selv har baaret, men skienket til en norsk Oberst, som tappert havde forsvaret sig, da han blev tagen til Fange af de Svenske og berøvet sit eget Sværd. »Her har I min i Stedet, havde Kongen sagt, behold det som Beviis for min Agtelse for Eders Raskhed«. Endvidere vare her: Store ægte Perler i forskjellige Façoner, saasom Fugle, Fiske m. m. ved Hielp af giorte Tilsætninger. Et lille Viintræ, hvorpaa Druerne vare af ægte Smaragder. Smaa Skaale af andre ædle Stene. Billeder af Frelseren og Apostlerne i Sølv og Guld. Stokke af Eenhjørning og Skildpadde. Christian den 4des CommandoStav af Elfenbeen tillige med andre deslige Smaagienstande i utroelig Mængde.

Men af største Værdi for en Naturalist forekomme de naturlige og velcolorerede Væxter, udgjørende hele den danske Flora, som findes paa det store Porcellains-Service, af 36 Dosis Tallerkener med Fade, Skaale og alt Tilbehør. Paa hvert Stykke staaer en Blomst, med Navnet og Classen hvortil den hører, indbrændt paa den anden Side, under. Jeg fandt Classerne, de botaniske Afdelinger, at være blandet, og en Stifmoderblomst var Naboe til en skøn Vergess mir nicht, formodentlig for deres eens Bemærkelses Skyld. Dernæst var en Rose, ligesom for at udgjøre den 3^{die} iblandt Gratiernerne. Dette Service er udført i Kiøbenhavn for 10 à 12 Aar siden. Adskillige skønne Tegninger paa sachsisk Porcellain. I nederste Etage forvares Samlinger af Mynter og Medailler, Mineraler og Coraller m. m. i forskjellige Værelser. Iblandt Medaillerne udmærker den sig for sin Storhed, som forestiller Søeslaget ved Kiøge i Aaret 1677, da Niels Juel slog den svenske Flaade. Den er af Guld

og 600 Rd B^{co} værd. Doctor Ramus har Opsynet med de 15 Skabe med Glasdøre, hvor Mynt- og Medaille Samlingen laae sorteret efter forskjellige Konger og Nationer. Den kongelige Mineraliesamling var ogsaa riig. En stor Blok med gedigent Sølv fra Kongsberg i Norge vurderes til 5000 Rd. Denne burde ikke kunne medregnes blandt Løsøret, thi den modstod urørlig 2nde Karles forenede Styrke. Inddelingen var efter Werners System. Et Bord med Plade af Mosaik i Form af indlagte Blomster med forgyldt Sølvkant skal koste 25000 Rd. Det Værelse, hvor Christian d. 4de Aar 1648 døde, hans Sovekammer, var lidet og udmærkede sig ikke særdeles. Nedenomkring ved Panelet fandtes Portraiter af 7 af hans Maitresser. Med en af dem havde han en Datter som blev gift med Grev Ulfeldt; men senere indsat i Fangenskab, da Ulfeldt dømtes som Landsforræder. Under Fangenskabet syede hun et Portrait af sin Broder Kong Frederik, og skienkede ham, da hun forgiæves anholdt om Naade for sin Mand og sig. Portraitet var mesterligt og har endnu bibeholdt sine skønne Farver. Grevinden selv skal ogsaa have været smuk.

Ved begge Ender af Slottet ere smaae Udbygninger, hvilke hænge ligesom Glaslygter, og hvilke man finder paa de fleste i gothisk Smag opførte Bygninger, for Ex. Frederiksborg Slot. Et Værelse i anden Etage er overalt lakeret og besat med en Mængde Perler og ædle Stene, et andet med Speilglas paa Vægge, Loft og Midten af Gulvet, hvorved blot eet Menneske som indtræder mangedobles og Værelset bliver af den Illusion, som Speilene giver, forstørret til det største Tempel. I Kielderen giemmes endnu et Fad af den Rhinskviin som paafyldtes til Christians Kroning i Aaret 1596. Det skal

være lifligt og det fornemmelig for sin høie Alder. Bliver bedre naar det ældes hvorved Viin især adskiller sig fra Piger.

Haven er temmelig stor men meget forfalden, endskiønt den er den eneste offentlige Promenade i hele Staden. Store og tætte Alleer. For Enden af den smukkeste Promenade, kaldet CavaleerGangen, staaer et Tempel med adskillige skønne Statuer i Nicherne. Samson, som river Kiæverne af en Løve, er et eneste Stykke hvid Marmor, som er blevet tildannet af Konstmesteren Baratta i Florentz Aar 1709, i Følge Antegning derpaa. Deri hersker den fuldkomneste Sandhed og Expression. Man synes at høre hvor det knager i de vilde Kiæver og frygter en Stund for Helten, hvis Muskler ved deres Spænding udvise, at al Møie anvendes for at ødelægge Dyret. En mesterlig Gruppe af en Løve som nedslaaer en Hest er støbt af Bronze efter en Original af hvidt Marmor paa Capitolium i Rom. 2nde Løver af Kobberblik staae paa Postamenter. En Række af store Steenkugler paa Fødder omgive nu den ene Side af det Plankeværk som skiller Haven fra ExerceerPladsen som tilforn udgiorde den skønneste Deel af Haven. Denne Plads ligger foran Slottet og saaes tydelig igiennem Sprækkerne i Plankeværket. Borgerskabet exerceredes nu der. Ventelig i Henseende til det Comiske ved denne brogede Truppe, hvoriblandt Nogle havde Frakker, Nogle Jakker, en Deel Støvler og Andre igjen Skoe, samt en vis Dumstolthed hos en Deel gentile Herrer Bogholdere og Grosserere, som nu maatte nedlade sig til gemeene Soldater, var det Udlændinge forbudt at komme ind paa selve Pladsen.

Hver Dag gjorde jeg nye Toure for at indhente Begreb og Kundskab om alt Mærkeligt. Jeg var herunder gaaet rundt om hele Byen, dens Volde og 25 Bastioner. Citadellet Frederikshavn med dets 5 Vinkler paa de dobbelte Volde, hvor en rummelig Paradeplads omgives af Kirken og Commandantens Huus m. fl. Bygninger. En skøn Park, Esplanade, er herudenfor, som er opfyldt af Rækker af Træer.

Kongens Nye Torv ligger ungefær midt i Byen. Der-til føre fremfor Andre Østergade, Store Kongens-, Dronningens Bred- og Gothers Gade. Omkring Torvet ligge Charlottenborg Slot, Comediehuset, Hovedvagten, Giethuset, det Thottske Palais og Raus Gaard samt Nyhavn, som var fuld af Handelsskibe.

Charlottenborg har faaet sit Navn af Dronning Charlotte Amalie, som købte dette Slot til Enkesæde. Begyndte at bygges 1672. Bygningen er en Fiirkant, omgivet af 4 Længer, af hvilke den Façade som vender mod Kongens Nye Torv har et Fremspring med Pila-stere. Her er det danske Maler-, Bygnings- og Billed-hugger Academie. I en stor Sal med høie Vinduer fandt jeg nogle af Eleverne beskæftigede med at aftegne de Statuer og Buster samt Figurer i allehaande Stillinger hvormed Rummet var fuldt. En Perseus, en medicæisk Venus, nyligen kommet fra Italien og værdig til at have Navn af de Skiønnes Gudinde, samt nogle Athleter vare især frappante. Professor Viertel, som portraiterer alle Pigernes Kiærester i Jönköping, var engageret her.

Comediehuset ligger her ved Siden af. Det lader sig ikke sammenligne ved vort Operahuus – ikke engang med Dramat: Spect. Det skal være bygget 1748 – 3 Rækker Loger. Hver Loge har 6 Pladser som et Amphi-

theater, beklædte med rødt Klæde. Kongens og Dronningens Loger ere pyntede med rødt Taft, nærmest Scenen. I Loftet hænger en forgyldt Lygte, som kan heises op i en rund Cylinder. Paa denne Tid gaves ingen Forestillinger. Ikkun Lystre viiste sin Færdighed og sine tilredne Heste.

Kirkerne vare ei mærkværdige i Henseende til deres indre Udseende. De vare som gamle Kirker i Almindelighed, med meget usmageligt Krimskrams – Capeller, Alter og Prædikestol. De fleste ere byggede i en Tid, hvor Bygningskonsten kun bestod i at bygge Hvælvinger. Om Colonner, Lister, Proportion og en simpel Storhed havde man den Gang ei Begreb. Af Navnene paa Kirker i K^{havn} erindrer jeg mig Vor Frue, Hellig Geists, Trinitatis, Petri, Vor Frelses og Frederiks tyske Kirke. Biskoppen over Siællands Stift er Chefen for Præsterne. Taarnet paa Frue Kirke er 190 Alen høit og det høieste i Danmark, bygget af Thura. Her er et Sangværk, hvorpaa Organisten ved Liigbegiængelser spiller 1 Time for 6 Rd, men om Vinteren for 7 Rd 3 mk. Selve Kirken er som en Domkirke. Alle Biskopper i Danmark og Præster i Siællands Stift blive indviede der. I de fleste Kirker holdes saavel danske som tyske Prædikener.

Af en Hændelse kom jeg til at gaae ind i en Kirke om Formiddagen Kl 9 en Fredag. 2nde Lys brændte paa Alteret (efter mit Skiønnende ganske unødigt, da Kirken var aldeles lys). Fra Alteret hørte jeg den brægende Stemme af en sort Præst med hvid Pibekrave, samt laae paa Knæe foran ham under hans udstrakte velsignende Haand et Par unge Folk, som her modtog Hymens Baand. Den gienlød skingrende i Kirken, som i øvrigt var aldeles tom. Ikkun Klokkeren og jeg vare de synlige

Vidner til hvad her foregik. Bruden var en ung deilig Pige, som svarede sit JA med Livelighed og Æmhed, medens les yeux doux kastedes uroeligt paa den lykkelige Elsker. Og han, stærk, mandig og at see til den Lyksalighed værd, som ventede ham, syntes at have al Kulde og Andagt behov for at ikke kysse den Haand, som skielvede i hans. [Alt for ømt!]

Porcellains Fabriken med Magazine ligger paa Kiøbmagergade. Den erholdt Privilegium paa 50 Aar i Aaret 1775 og gik i Begyndelsen for privat, senere for Kongens Regning. Den har kostet Regieringen – troer man – 220.000 Rd. Og Gevinsten skal ikke være uden den at udenlandsk Porcelain ei behøves og at 100 Arbeidere beskæftiges. Aarlig sælges for 20000 Rd, men Tilvirkningen om Aaret er mindst for 30000 Rd. Directionen over Fabriken er overdraget GeneralPost-Amtet. 2nde Rum vare fyldte med Porcelain (paa Hyl-der) af alle Sorter - Tallerkener, Skaale, Theekopper, Fade, Figurer m. m. fandtes i Overflødighed; men jeg fandt ikke Noget særdeles, som foreenede Smag og Simplicité i Façon og Tegning. Dog var en Copie af Friheds-Støtten udenfor Vesterbro med de 4 Figurer ret net giort. Den kostede 100 Rd.

En Eftermiddag var jeg hos Professor Wad i Universitetsbygningen (en fiirkantet Gaard – Studiigaarden – med 3 Fløie, hvor Consistorium, Anatomiesalen, Auditorierne m. fl. findes); og var nævnte Professor saa god, at forevise mig og en forlæst Student fra Åbo den gode Samling af Dyr og Mineralier, som her forvares og af de Danske kaldes NaturalTheatret. Fornemmelig af Amphibier er denne Samling riig. Over Mineralierne, som især morede mig, gav han os en ordentlig Lection –

overmaade interessant. Professoren selv har reist meget i sin Videnskab og opholdt sig længe i Sverrige samt kiendte til Fuldkommenhed alle vore Gruber og deres Producter. Af ægte Stene var Samlingen complet. En Opal tildrog sig især min Opmærksomhed. Den havde indesluttet en Vanddraabe i et rundt Hul, hvis Dannelse man vanskelig begriber. Før at forekomme Muligheden at Vanddraaben skulde dunste ud ved Sommervarmen, var hele Opalen nedsænket i en Kop med Vand. En Biergcrystal havde ogsaa omfattet nogle Vanddraaber i en indvortes Cavitet. I en Qvartscrystal var et indvortes Stykke gedigent Sølv, hvilken Stuffle Professoren vurderede til 600 Rd. Høist forunderlig var ogsaa en tør Rangle af en Klapperslange. Den var elastisk, gulbruun

og ranglede som Ærter i en Gaasehals. I Regnveir mister den sin Spændkraft, da man ei hører Slangen paa Afstand og saaledes er lettere udsat for den. Fuglekongen, den mindste af alle Fugle, var saa stor som en almindelig Sommerfugl. Hvilken Contrast imod dens Slægtning Ørnen, som var opstillet strax ved Siden af! En stor BøffelOxe fremtraadte lige saa colossalt imod den tommelange indianske Muus, Crocodilen imod Guldfisken.

Derefter gaaer jeg i Hast forbi det øvrige mindre mærkværdige, saasom VesterPort som har Aarstallet 1668 og hvis Hovedfaçade bæres af Kanoner i Stedet for Søiler. I Vagten der spørges om de Reisendes Navne. Halmtorvet med sine Hesteprangere. Gammel Torv med en Fontaine omgiven af Jærngitter. En Venus af forgyldt Bronze med et Barn ved Haanden giver de opspringende Vandstraaler fra sig, og Kobberbækkenet, som Figuren staaer paa, slipper Vandet ud giennem ad-

skillige Aabninger. Nytorv staaer nu i Sammenhæng med Gammel Torv siden Raadhuset opbrændte 1795. Amager Torv, saa kaldet efter Amagerboerne, som der solgte deres Landprodukter, Gammelstrand med alle sine Fisk og sine Kiærlinger, lige overfor Christiansborg. Paa Høibro Plads laae før Ildsvaaden det Huus, som kaldtes Stenbockens Gaard, efterdi vor General Stenbock der havde siddet fangen i Freder. d. 4des Tid. Graabrødre Torv, mærkværdigt ved sit Navn, Ulfeldts Skandstøtte og nogle Boder. Cancellie Bygningen, hvor Stadens fornemste Collegier ere, Banquen, en massiv Steenbygning, virkelig in specie, Tugthuset, Søeqvæsthuset m. Fl.

Kronprinds Frederik med sin Gemalinde Marie var nu i Holsteen ved Kiel med en Deel af Armeen i Øvelsesleir. Udlændinge præsenteres for Kongen af deres Ministre, sædvanligviis hver Mandag hele Vinteren igiennem, hvor der er Cour. Det kongel. Capel fik jeg ikke at høre, Kunzen er nu dets Directeur. Schall er Concertmester. Hans Navn paaminder mig om et Portrait jeg købte af Madame Schall i en Solodands som Nina. Hendes Væxt var indtagende. Den lette stiernebestrøede Kiole svævede lydigt omkring alle Contourerne. Ikkun en Fod holdt hende ved Jorden. Den anden, noget udstrakt, holdt Balancen imod den i Haanden opløftede Blomsterbouquet. Væxt, Physiognomie, Stilling, Gratie – Alt fastholder Øiet ved denne Copie, hvis Original man forgiæves ønsker lige saa uhindret at – beundre, og vidner bedst om Skaberens Almagt og Viisdom. At tilbede en skøn Qvinde er det samme som at ære hendes Ophavsmand. Paa denne Maade bliver en sand Kierlighed den ømmeste Religion, hvilket er indlysende. [Ganske rigtigt!]

Collegier års - Raagner, en uafprøvet
fotobygget, værelig i specie -

Tukthuset - Sogueskuffet. m. H.

Kronprinsen Frederik var med uti Hol,
Hvem vid vil med udel af ^{af sine Løjer.} Armeeen,
Utlændinger præsenteret for Kongen af
deres Minister, i alenehet blev indledet
hale Vintem igennem, da Court er -

Det Kong. Kapellet fik sig i hør -
Kunsthen er nu det Director Schell
er Concertmæssig - Hans navn på

missioner mig et Portret iag Skæfte af

Madame Schell. ^{uti en Solo dans} ~~Patom. skone~~ - Des af
~~Uthætte~~ ^{indtag} ~~ovest~~ var ~~for~~ ~~sendes~~ - ~~med~~

~~sin~~ ~~for~~ ~~sendes~~ - Den lattede
Udombestredde Klædningen var ~~for~~ ~~sendes~~
~~for~~ ~~sendes~~ ^{altid} ~~for~~ ~~sendes~~ - Endess

en Sol holdt hime qua - Den andras noget.

Garnisonen bestaaer af 6 Infanterie Regimenter, Garden til Hest, D^o til Fods, Artillerie, og 1 Escadron Husarer. Infanterie Regimenterne ere den gule Brigade, Danske og Norske Livreg^t med gule Reverser; den blaae, Kongens og Kronprindsens med blaae Reverser og den grønne Arveprinds Frederiks og Siellands Regiment med grønne Reverser. Hvert Regiment bestaaer af 1748 Mand, saaledes tilsammen 10.488 Mand. For Livgarden til Hest og til Fods er Kongen selv Chef. Hiin, 2 Escadroner, bestaaer af 170 Mand med paille Collet, Sølvsnore, røde Opslag og Krave med Sølvbroderie, gule Skindbuxer. Sort Læder-Kasket med Fiæder. Officererne have 3-kantede Hatte med Sølv – udenfor Tienesten høirød Kiole med Sølv, blaae Krave og Opslag. Dette er 500 Mand. Alle Uniformer ere røde af forskellige Nuancer, med forskellige Kraver og Reverser.

I Hovedvagten paa Kongens Nye Torv er en Capitain. Ved alle Porte Lieutenants Vagter. Paraden er nu paa Exerceerpladsen ved Rosenborg. Paa Tøihuset under Bibliotheket forvares foruden alt FeltArtillerie, Smaageværer etc. de 2nde forgyldte Kanoner og Mørsere, som ere blevne støbte i Venedig, da Freder. d. 4 var der. Hver Soldat faaer Brød in natura og 6 β dansk om Dagen i Gage, hvilket i det Høieste kan svare til 4 β riksg^d. En Fændrik faaer omkring 100 Rd dansk og 1 Capitain 600 Rd. En Lieutenant 150 Rd. En Oberst omkring 1800 Rd, efter de Underretninger, jeg erholdt.

Studenternes Antal ved Academiet skal være omkring 700. Omkring 180 skulle aarligen tage theologisk eller juridisk EmbedsExamen. Professor Baggesen er nu Opsynsmand over de saa kaldede Communitetet og Regent-

sen, i hvilke Studenter frit boe og ogsaa erholde andre Fordele.

Den botaniske Have ligger bagved Charlottenborg Slot og har flere rare Væxter, er altid aaben imod lidt Drikkepenge til Havekarlen.

Justitsraad F. C. Winsløw fik jeg ved et Tilfælde at see. Han sagde mig, at han havde idetmindste 10 Svenske hver Uge, som consulerede ham og havde ei den bedste Tanke om vore Medici. Han er Professor ved det Chirurgiske Academie her. I den kongelige Veterinair-skole, stiftet af nuværende Professor Abildgaard, holdes 40 Lærlinge, een fra hvert Stift i Danmark og Norge, hvilke for 100 Rd aarligen høre Forelæsninger om Heste og deres Sygdomme. Confessionarius Bastholm og Professor Rahbek ere kiendte hos os. Iblandt de mange Dagblade, som udgives i Kiøbenhavn, saae jeg et med Titel: Jesus og Fornuften, et andet: Bibelen forsvare sig selv – Estafetten, AftenPosten, BorgerVennen, samt det almindeligste: Adresse Contoirets Efterretninger. Folkmængden i Kiøbenhavn udgjør nu 90000 Mand i Alt.

I Land- og Søe Cadet Academiet samt Artillerie Skolen opdrages Æmner til Militaire som der lære Alt uden Betaling, og Mange faae endog Gage. En ved Navn Nachtegall har indrettet et gymnastisk Institut, hvor Underviisning gives i at voltigere, løbe, klatte, balancere, dandse, svømme, for 9 Mark ugeviis; Fegting og Ridning betales apart – en charmant Indretning.

Efter at jeg havde seet det Mærkværdigste her, beredte jeg mig til Afreisen. At gaae søværts til Lübeck for derfra at komme til Hamborg var mindre dyrt og hurtigere, end at gaae til Søes og Lands over Belterne og giennem Holsteen. De Sager, jeg havde kiøbt, depo-

neredes hos Henriques for ved Lieut. Flodins Omsorg og med ToldEtatens gode Minde uden Fare at overføres til Landscrona, og være in salvo ved min Gienkomst. Hos Jøderne og Mæglerhuset Meyer og Trier fik jeg mig en god Vexel paa 450 Mk eller 150 Rd Hamborger B^{co} efter $41\frac{3}{4}$ Procents Agio, for $212\frac{1}{2}$ Rd dansk Courant, og af Jøden Joseph Jacob paa Amager Torv fik jeg til $12\frac{1}{2}$ Proc. 40 Rd holsteenske Sedler for 45 Rd dansk, hvorved 1 Rd Hamborger B^{co} kostede mig En Rd 31 β Riksg^d; men Holsteensk Specie, Rigsdalere og 2 Mark Stykker, som gaae i Hamborg og Lübeck, vare dyrere, thi 1 Rd holsteensk Specie er liig med 1 Rd 12 β holsteensk Courant eller 60 β D^o Mynt, thi 1 Rd har her 48 β og deles i 3 Mark. 1 Mark holsteensk Courant er saaledes 21 β 8 r. riksg^d, men 1 Mark H. Sp. = 24 β Rg^d. De Danske have et høit Agio mellem deres Specie og Banco. Nu gjælde Specie 40 pr. 1 Ducat holl. kostede 3 Rd. dansk.

Løverdagen den 9 Aug. forlangte jeg min Regning, som ei var overdreven. Værelserne kostede 32 β Riksgd om Dagen og 1 Middag med Viin 1 Rd riksgd, uden Viin kun 28 β r^gd. Caffee hver Morgen var dyr, 14 β rgd, men der var altid tilstrækkeligt for 3 Personer og var en særlig Anretning paa en stor Theebakke. Lidt Drikkepenge til Karl og Pige samt Portneren fordredes tydeligt af deres Opvartninger og Attentioner ved min Afreise. Hvis man ikke forstaaer disse Præludier, saa yttres deres Ønskemundtligen, under Paaberaabelse af honnête Folks sædvanlige Godhed.

Fra Politiekammeret fik jeg gennem Portneren Pas til at gaae over Lübeck til Hamborg. Det kostede for mig og Tiener 1 Rd 12 β D. Nu fik jeg Bud om at Skipperen Jens Mogensen laae færdig paa Rheden med Galeasen Anna Maria af Kiøbenhavn. Mine Sager bares ned, Drikkepenge betaltes til den som bar, og til Baadskarlen som førte os til Skibet, og een, to, 3 var jeg om Bord – au nom des belles et apresent favorables Najades.

NOTER

Et noteapparats omfang kan altid diskuteres; de her meddelte oplysninger tilsigter, foruden at meddele almindelig realkommentar, ved stadig sammenligning med nutidens forhold at gøre det lettere for læserne at følge Odencrants på hans vej, samt ved korrigering og supplering af textens oplysninger at afrunde det billede af datidens Nordsjælland og København, som dagbogen giver. De gengivne skitser er af forfatteren forsynet med vejledende tekster; disse er imidlertid ofte vanskelige at læse, hvorfor de i noterne er aftrykt i den originale sprogform, der gør det lettere at identificere dem på billederne. De mange, som på slotte og samlinger beredvilligt har stillet tid og kundskaber til disposition for udgaven, bringes på dette sted en hjertelig tak.

SIDE 3

Baron Bennet paa Bälteberga: Axel Filip Bennet (1775–1810), jurist, ejede godset Bälteberga et par mil SØ for Hälsingborg. / *3 Rdr Bco:* Tilføjelsen Bco var nødvendig, da riksdaleren var af forskellig værdi, efter som den forelå in specie (i hele dalerstykker), som sedler eller som skillemønt, udstedt af henholdsvis Riksständers bank og Riksgäldskontoret. Bankosedler og -skillemønt var ca. 50% mere værd end Riksgäldskontorets mønt. Lignende forhold fandtes i Danmark. / *Bryggen* var bygget ud i Sundet omtrent ved det nuværende færgeleje og var i virkeligheden af ret beskedne dimensioner. / *Præsident:* Denne titel bares af Helsingørs øverste magistratsejendomsmand, i 1806 kammerherre Georg Christopher Hauch. / *1 Mark ... (9ß 4 rst rgd):* 1 mark (dansk) = 16 skilling; rst = run(d)stykke, en lille svensk kobbermønt af 1/12 skillings værdi; rgd = riksgäld. 6 mark udgjorde en rigsdaler, der som bekendt i 1875 omvexledes med 2 kroner; før pengekrise og bankerotten i 1813 var den imidlertid dobbelt så meget værd som efter denne. / *en Bondeby imod Helsingør:* Helsingborg havde dengang knap 2000 indbyggere, medens Helsingør havde tre gange så mange; idag er forholdet nærmest omvendt. / *Kirke med høit Taarn:* Skt. Olai kirke. Tårnet havde dog ved denne tid intet spir; det styrtede ned under en storm 1736 og genrejstes først 1897–98. / *Qvarteer hos Madame Juel:* Det nuværende Hotel Øresund; huset er dog ombygget 1905.

SIDE 4

Reberbanen strakte sig langs SV-siden af Lundegade i næsten hele dennes længde. Nedreves delvis i 1830'erne, men et par huse, der endnu står, bærer tydeligt præg af at være rester af reberbanen. / *Røde Port* stod, hvor Lundegade og Skt. Annagade løber sammen i Lappen; nedreves 1851 efter accisens ophævelse. / *Det Kongl Puder og Stivelse Fabrik*: En sidebygning af bindingsværk og noget af en forbindelsesbygning findes endnu bevaret i gården til Alléens nuværende nr. 12. / *Alleen til Cronborg Slot*: Den nuværende gade Alléen, der ikke som nu knækkede i en ret vinkel, men fortsatte lige ud til Røde Port. / *Marienlyst* er stort set uforandret; det var kongeligt slot til 1851, men for det meste udlejet til private. / *Greve Moltke*: Frederik V.s indflydelsesrige overhofmarskal greve A. G. Moltke, der vistnok optrådte som stråmand for kongen ved slottets opførelse 1759. / *von Kowern*: Hermed menes utvivlsomt toldkammererer, kammerherre Adam Gottlob v. Krogh, som iflg. Helsingørs Lommebog for 1799 boede på Marienlyst. / *Figurer af Bly* findes nu ikke mere.

SIDE 5

Billedet: Forneden: stenmur. Til højre: rød flagg med hvitt kors. / *hvidmalet Bro*: Kan efter beskrivelsen ikke være den samme, som nu fører til slottets øverste etage. / *skønne Gange under høie Bøgetræer*: Odenocrants er tilbøjelig til i alle løvtræer at se bøgetræer; også senere tager han, som det vil ses, fejl. De her omtalte træer er linde. / *Eckern*: Iflg. hof- og statskalenderen var hans navn Henrich Eichen. / *en Skraaning*: Nu bebygget.

SIDE 6

Henning Wrangels ulykkelige Duel med Baron Beckfriis: Henning Gustaf Wrangel til Sperlingsholm (1780–1833) var, iflg. Gabriel Anreps Svenska adelns ättar-taflor, »känd genom sina kärleks äfventyr, sitt häftiga lynne och sina dueller», hvorimod det gamle svenske biografiske lexikon er ham meget venligt stemt. Han var søn af friherre Carl Adam Wrangel (1748–1829), landshövding över Kristianstads län 1786–1803. Baron Beckfriis er Lave Beck-Friis (1772–1802). Duellen fandt sted 21. juli 1802, men var ikke anledning til Beck-Friis' død 8. september samme år. Derimod

såredes Wrangel, men altså ikke livsfarligt. | *PlaceMajor*: Den officer, der i en fæstning forestår den daglige vagttjeneste o. lign. | *Fæstningen*: Kronborg. | *Prindsen af Gloucester*: Caroline Mathildes broder William Henry, hertug af Gloucester, var under sit besøg i Danmark i juli 1769 også på besøg i Helsingør; hvorfor denne gamle episode anføres er uvist. | *Kongens Regiment*: Ikke identisk med det nuværende Kongens fodregiment, som i 1806 hed Norske livregiment og garnisonerede i København, men med det idag i Odense garnisonerede Fyenske livregiment (6. regiment).

SIDE 7

Billedet: Nederst til højre: där stod jag. De afbildede vaser er bevaret.

SIDE 8

En dansk Kirke: Skt. Olai kirke. | *Malmö Tydske K.*: Caroli kyrka. Den kirke, Odencrants så, er dog siden nedbrudt og en ny opført 1879-80. | *En tydsk d°*: Skt. Marie kirke, hvor der indtil 1850 på visse dage prædikedes på tysk. | *Øresunds Toldkammer*: Denne bygning, hvor sundtolden erlagdes og administreredes, lå i den yderste ende af Strandgade, hvor nu et lille mindesmærke markerer dens plads. Løven i dette er en figur fra et springvand, der i sin tid stod foran toldkammeret. Efter sundtoldens ophævelse 1857 nedbrødes den smukke bygning i forbindelse med havnens udvidelse. | *ØresundsKlubben* var det bedre borgerskabs samlingssted; den havde til huse på hjørnet af Sofiegade og Hestemøllestræde, men brændte 1860. Murene står imidlertid endnu og indgår, stærkt forandrede, i Wiibroes bryggeri. | *den ordinaire Postvogn*: Den agende post. | *Felleisen*: Dette ord har også i ældre tid kunnet anvendes på dansk i betydningen »vadsæk«; egl. samme ord som fr. valise.

SIDE 9

den nylig indførte Postdiligence: Diligencen til Helsingør var indført 1798, men måske Odencrants med ordene »nylig indført« tænker på en helt ny vogn, som netop 1. juli 1806 var indsat på ruten. | *den kongelige Forordning*: »Forordning angaaende Befordringsvæsenet i Danmark« af 27. januar 1804; Odencrants citerer

korrekt, omend naturligvis i stor forkortelse, da forordningen i den trykte udgave (Schous forordninger) fylder 46 sider.

SIDE 10

Chaiser, Diabler: Lettere og kun delvis lukkede vogne. / *Nødvendige Materialier til Indpakning* er en fri oversættelse efter originalens noget ejendommelige udtryk: Nödigt foder skall åtfölja till inpackningen. Ganske vist kan foder betegne en art emballage, men det er rimeligst at tænke sig, at her foreligger en vel kraftig sammentrækning af følgende passus i forordningen: Med Postvognene skal altid følge det til de Reisendes Sagers Indpakning fornødne Straae, og det skal ogsaa være Vognmændene tilladt, naar de befordre med egne Vogne, at lade medfølge noget Hestefoder ... / *Røge Tobak maae Postkudsken ikke* NB uden passageernes tilladelse. / *1 Rd 32 β*: Denne pris synes også efter datidens prisniveau at have været meget rimelig; den i fortalen nævnte købmand fra Göteborg nævner, at han i Hørsholm for to personer måtte betale 6 rigsdaler for middag og et uselt natteleje. I Helsingør var priserne i al fald efter 1798 fastsatte af øvrigheden.

SIDE 11

Strandvei: Ved anlægget af Helsingørs nye banegård 1889-91 blev den gamle strandvej skåret over af banelinien; det afskårne stykke nærmest byen bærer nu det historiske navn Svingelport. / *10 svenske ... Mil*: Sammenligningen mellem de forskellige længdeenheder er nogenlunde korrekt; dog er forskellen på danske og tyske mil mindre end af Odenkrants angivet. / *Milepæl*: 5 1/2 milepælen står endnu på sin plads, 5 3/4 og 6 milepælene derimod ikke; deres plads er nu indenfor det bymæssigt bebyggede område. / *Generalinde*: Poulina Sehested, f. Fabritius de Tengnagel (1738-1819), g. m. generallojtnant Johan Frederik Sehested, d. 1785, ejede Krogerup 1804-13. / *Nykroe*: En gård af dette navn ligger stadig ved landevejen, ca. 600 meter før vejskellet ved Nyrup.

SIDE 12

igiennem Landsbyen Nyerup: Landevejen førte langt ind i dette århundrede gennem landsbyen, men er nu forlagt syd om denne.

| *Vertshuus*: Hvilket dette kan have været, tør udg. ikke gisne om. | *Enkedronning* Juliane Marie døde 1796. | *bred steenlagt Vei*: Den nuværende Jernbanegade.

SIDE 14

Fredens Billede paa en Søile: Denne figur står endnu i slotsgården på en svær stensokkel. Den omtalte søjle var af træ, rejst af Harsdorff 1792 og stod i noget over en snes år. Den skal iflg. Fr. Weilbach (Fredensborg Slot, 1928) og L. Engelstoft (Mine Vandringer i Sieland i Junij 1797, Universitetsbibliotekets håndskrifter Add. 384^b, 4°, delvis trykt i Fra Frederiksborg Amt 1909) have været korinthisk, men dette ses ikke af Odencrants' tegning. Årstallet 1752 er tydeligvis fejlagtigt for 1792, og de første ord i indskriften imod slottet gengives af Engelstoft som *Paci / patriam, arcem*, hvilket også giver en bedre mening. Indskrifterne lyder i oversættelse således: Juliane Marie bringer dette som offer til den bedste og største Gud, som har opretholdt og bevaret den hidtilvarende fred, der er styrket ved Christian VII.s regering. – Til freden viede Frederik IV fædrelandet, slottet og hvad der var tilbage af hans liv. | *Joh. Ludv. Mansa* (1741?–1820) var slotsgartner og slotsforvalter på Fredensborg fra 1799, tidligere på Marienlyst og Frederiksborg; en fremtrædende repræsentant for den engelske, »naturlige« havestil.

SIDE 15

Billedet: a. förgylt fägel och stjerna. b. svart koppar. c. ljusröda pelare, fyrkantige med skorstenshål öfverst. d. hvittrappadt på Sten. e. ljusrödt. Förstufvudörrn mörk. F. Tegeltak. Forneden: stenlagdt.

SIDE 16

Billedet: Læst fra venstre til højre og fra oven nedad står følgende tekster på skitsen: Häråt ligger Eremitagen, Normansdalen, milstolpen, Fredrics buste, Franska gröna trädberceauen, Fasanhuset, Tax Alléen och utsigt åt Sjön. – Et litet Tempel i sten af Italiensk Marmor af Widewelt. – En grupp med Danska wapnet. – Utsigt emellan Statuer och Alléer till Sjön Esserum på afstand, samt landet och en bondgård på andra sidan. – En groupe med

Norska w. – Här ligger en Obelisk i anledning af Sjöfarten m. m. och sköna Statuer af hvit marmor som föreställer de 4 årtiderne. – Stora Alléer till det i Skogen gömda Pompvärket. – Andebacke. – Marmor Hafven. – Slottet. – Kyrkan med Torn. – Colonne. – stenlagd. – Stall. – Wagnbodas. – Pager. – yttre Gården, grön, med trån i ordning. – Ministerhus. – Slotsförvaltare Manzas rum. – Hus åt Pensionairer. – Till Fredricsburg. – ifr. Köpenhamn. – väg ifrån Helsingör. / *Et litet Tempel*: »Ærens og dydens tempel«, uforandret. / *Obelisk*: Misvisende betegnelse for søjlen på »Skibsbakken«, der erindrer om krigsberedskabet under krisen 1762. / *de 4 årtiderne*: Marmorfigurer af Wiedewelt; på skitsen anbragt for langt til højre, i virkeligheden stod de, og står endnu, lige ud for slottets havefaçade. / *Ministerhus*: Alm. kaldt Det gamle kavalerhus.

SIDE 17

Schalken: Den nederlandske maler Godfried Schalkens (1643–1706) billeder var meget yndede i tiden; Göteborgskøbmanden omtaler også »et stort og kosteligt natstykke« af ham i den kgl. malerisamling på Christiansborg (»Den hellige familie«, nu i Kirkeministeriet). Af de to her nævnte billeder, som er iøjnefaldende ved deres lysvirkninger, findes det første, »En dame forsejler et brev« nu i Statens Museum for Kunst, medens det andet, »Den bodfærdige Magdalene« endnu hænger på Fredensborg, i en af ottekantens gæstelejligheder. / *Gustaf den 3die*: Under denne konges overraskende besøg ved det danske hof i efteråret 1787 besøgte han også Fredensborg, idet det indgik i hans planer at søge at vinde enkedronningen for sin politik. / *Carl XII*: En kopi efter Ehrenstrahl, hænger i 1. etage på Fredensborg. / *Skab med Døre af Mosaik*: Et sådant kendes nu ikke; måske kan Odencrants have tænkt på et ibenholtskab med indlagte pasteller og kulørte stenarter i dronningens dagligstue, hvor det endnu findes. »Et Skab indlagt med Mosaik«, som Engelstoft omtaler, synes at være det samme som det her nævnte. / *1de af Rosentræ* kan nu ikke påvises. / *den store høie Spisesal*: Hermed må menes den nuværende havesal, der ellers ikke er højere end de andre gemakker, kuppelsalen undtagen. / *Riddersalen*: Nu kaldet kuppelsalen.

SIDE 18

4 *Stkr (i Firkant)*: Kun det ene forestiller en fredsslutning (Frederiksborgfreden 1720); de andre gengiver andre fredelige handlinger af 1700-tallets konger. Kunstneren er A. C. Rude (1744–1815). | *Haven og Skanten*: Haven anlagdes rigtigt nok under Frederik V (af Jardin), men ottekanten stammer fra Frederik IV.s tid, omend ombygget af Harsdorff 1774–75. | *Malerier med Trojas Odelæggelse*: 8 billeder med motiver fra Iliaden, af Mandelberg (eet måske af Abildgaard). | *colossale Grupper*: Wiedewelts allegoriske skulpturer i »Runde allée«.

SIDE 19

Obelisk med en Buste af Frederik den 4.: Det ligger nær at tro, at Odenocrants forveksler Frederik IV med Frederik V, hvis portrætmedaillon findes på en obelisk på »Ballonpladsen«, som beskrivelsen ellers passer på. Imidlertid bringes man i tvivl ved at se hans noget forunderlige tegning af busten balancerende ovenpå obelirken, som dog vist må skyldes en mystifikation. | *Rækværker*: I 1798 nævnt som stærkt medtagne og efter få års forløb fjernede. | *Cirkel af Bøge*: Træerne, der omgiver Ballonpladsen, er linde. | *Gang af Taxtræer*: Af sådanne har der i ældre tid været flere, men haven var ved denne tid i forfald, da folkeholdet efter enkedronningens død var ganske utilstrækkeligt; iøvrigt var de klippede taxtræer ikke efter den engelske havesmag, som var Mansas, og bladene indeholder rigtigt nok et giftstof. | *Normandsdalen* er uforandret. | *grønmaledede franske Lysthuse* er forlængst forsvundne; et af de omtalte er sikkert »Tusinddalerslysthuset« ved Nordmandsdalen, der i 1798 omtales som »stærkt forrådneth«.

SIDE 20

Marmorhaven er i grundtrækkene uforandret, selvom der i tidens løb har fundet mindre ændringer sted; de omtalte fire årstider hører dog, som nævnt i noterne til s. 16, ikke til her. | *Andebierg*: Det kunstfærdige andehus er forlængst fjernet; stedet kaldes nu »Rosenøen«. Figurerne ovenpå andehuset forestillede de fire elementer og beskrives således af Engelstoft: »Paa Spidsen staaer et ottekantet Postament, hvor 2 Delphiner og en Ørn bære

Overflødigheds Horn.« / *Steenhus paa et cacheret Sted*: I parkens SØ-hjørne; nu forsvundet. / *graverede Plancher*: »Udkast til Hauge-Anlæg i den engelske Smag«, udkommet 1798. / *Frederiksborg*: Ved beskrivelsen heraf må man stadig holde sig i erindring, at slottet, som det nu står, for betydelige partiers vedkommende er en rekonstruktion efter branden 1859.

SIDE 21

1577: En misforståelse; 1577 er Christian IV.s fødselsår, og hans byggearbejder på Frederiksborg falder væsentligst i 1600-tallets første tiår / *gothisk* som betegnelse for ældre arkitektur anvendtes dengang i mindre snæver betydning end nu; således karakteriseres den nederlandske renaissance (»Christian IV.s stil«) almindeligt som gotisk. / *Fængslet*: Der har i ældre tid været fængselsrum i porttårnets kældre, men det ligger meget længere tilbage i tiden; iøvrigt viser Odencrants' beskrivelse tydeligt hen til staldbygningerne, så her foreligger måske en misforståelse. / *sort ziiirligt Taarn*: Porttårnet var dengang tækket med bly og skifer. / *Statuer af Sandsteen*: Dette parti er uskadt af branden og iøvrigt uforandret. / *hvide Marmorbilleder*: Af den oprindelige marmordekoration på kongeføjens façade er der nu intet tilbage. / *rund Udbygning*: Her kan næppe menes andet end kirketårnet, der er firkantet, men med afskårne hjørner forneden. Klokkernes antal var langt større end tre. / *En gentil og pudret Herre*: Formentlig den nedenfor omtalte fuldmægtig. / *Altartavlen og Prædikestolen* er bevaret.

SIDE 22

Oliemalerie: Bendix Grodtschillings gouache (altså ikke oliemaleri), der forestiller Frederik IV.s kroning og som giver et godt indtryk af kirkens interiør, overførtes i 1836 til Rosenborg, hvor det endnu hænger. / *Stolene* ved kirkens to langsider er indlagt med forskellige træsorter; er bevaret. / *Orgelværk*: Det her omtalte orgel ødelagdes ved slotsbranden. Det berømte Compenius-orgel befandt sig imidlertid ved branden på Frederiksberg slot og undgik således ødelæggelsen. / *Her have det kongelige Herskab deres Stole*: Kongestolen er nede i kirken overfor prædikestolen, men her tænkes nok på »Kongens kirkestue« (»Bede-kamret«) og den ved siden af liggende »Dronningens kirkestue«,

begge på galleriet under orglet. / *Ridder-Capel*: Rummet over koret, hvor nu Compenius-orglet står. Her og på galleriet hænger stadig de nyeste ridders våbenskjolde, medens de ældre storkorsridderes våben er ophængt i trappetårnene. / *Dannebrogs Orden*: Indtil 1808 fandtes der kun een klasse af denne orden, svarende til det nuværende storkors; bærerne af denne kaldtes alm. hvide riddere, medens elefantridderne kaldtes blå riddere. / *Malerier*: Malerierne på galleriet er bevaret og senere suppleret med to nyere billeder (af J. Roed og Carl Thomsen). / *et lidet eiendommeligt Værelse*: »Bede kamret«, det er rekonstrueret og tildels nyskabt efter slotsbranden. / *Et stort Bord*: I bedekamret står idag et bord med hvide indlægninger, såkaldt scagliola, der bærer en lille sølvaltertavle. Disse to genstande opbevaredes i en årrække på Nationalmuseet, men stod desforinden på samme sted som nu, hvilket ses af slottets inventarfortegnelse fra 1794–98. Man kan således tro, at det er dette bord, Odencrants omtaler, især da han ikke er helt sikker i sin anvendelse af ordet mosaik. Imidlertid omtaler Engelstoft også et andet bord: »Paa et Bord under Vindvet af herlig Mosaik ligger en ældgammel Bibel ... Endnu findes her et større Bord af Mosaik, hvis herlige Arbejde satte Ruslands store Peter i saadan Forundring, at han, stedse vant til at undersøge før han troede, tog sin Kniv og skar et stort Hul i Bordet, som endnu sees der.« Historien er sikkert apokryf – som det ses, tillægges den to forskellige kejsere – og der findes intet synligt hul i det bord, som nu findes i bedekamret. Nærmere kan man vist ikke komme sagen; jf. noten til s. 58. / *En gammel Altertavle*: se foregående note. / *Ehrenstrahl*: Det omtalte billede kendes nu ikke og er formentlig brændt.

SIDE 23

Billedet er kopieret efter Thurahs Danske Vitruvius. Teksten lyder: Fredricsburg öfver Sjön ifrån Slots Trädgården. a. Slots-Porten. b. Stora Port Tornet. c. alleen ifr. Fredensbourg. d. Stifts Amtmans Hus. Forneden: Et Staquette omkring Sjöen uti Slots Parken. / *Stifts Amtmans Hus*: Det såkaldte Kancellihus; amtmandens kontorer er nu i huset overfor, det såkaldte Slots-herrens hus.

SIDE 24

nogle Kongelige ikke have boet her: Bortset fra den korte glansperiode under Frederik VII i årene umiddelbart før branden 1859 var den sidste, der holdt hof på Frederiksborg, Frederik IV.s dronning Louise (d. 1721). / *Malerier:* Fejlagtigt for gobeliner. Disse brændte i 1859; de nuværende er rekonstruktioner. / *Kamin:* Den nuværende er en rekonstruktion. Historien om de 12 sølvapostle kan nu ikke bekræftes; ifølge Johan Adam Bergs beskrivelse af Frederiksborg fra Christian IV.s tid bestod sølvfigurerne af de næsten legemsstore Phoebus og Luna samt derimellem af de tre parcer. Disse figurer blev i de økonomisk trange tider i Christian IV.s sidste regeringsår (1645) indsmeltet. / *et Stykke som er bedækket:* Kaldes i inventarfortegnelsen fra 1794–98 »Holliphernis og Judite i forgylt Ramme«; overførtes 1809 til Kunstkammeret og hænger nu i Landbrugsministeriet. Kunstneren er ukendt. / *Fabriken ved Kiøge:* At der har været et tapetværeri i Køge er en tradition fra det 18. århundrede, der først er blevet afkræftet af Bering Liisberg i Historiske Meddelelser om København VIII, 1921–22. / *en hvælvvet Sal:* Rosen, der iflg. kgl. resolution af 30/8 1778 sammen med Runddelen og Løngangen indrettedes til »Capel for døde Riddere«. Loftet er en rekonstruktion og salen har ikke længere den nævnte funktion.

SIDE 25

Kildevand i Blyerør: I den såkaldte vandkælder ses endnu det sted, hvor vandet førtes ind i slottet; ledningen har dog forlængst mistet sin praktiske betydning, hvorfor blyrørene i dette århundrede er optaget og solgt for metalværdiens skyld. / *Giede:* Adam Giede var i en årrække slotsforvalter på Frederiksborg. / *Fuldmægtig:* Fr. L. Holbøll (1765–1829) var fra 1793 botanisk gartner i København og tillige fuldmægtig og slotsgartner på Frederiksborg, hvorunder slotsgartnervirksomheden i stor udstrækning passedes af Christian Frederik Teisner. Hvem Odencrants her taler om, tør udg. ikke afgøre. / *Niels Jeppesen:* I den nærmeste folketælling (1801) findes ingen værtshusholder af dette navn; værtshusenes antal var imidlertid temmelig stort, så en nærmere identifikation er vanskelig.

SIDE 26

Kloster: Odenocrants tænker formentlig på Æbelholt, hvoraf der ved denne tid kun har været ubetydelige rester tilbage; iøvrigt ligger dette vest for Hillerød og er således slet ikke faldet på hans vej. / *Stutterie*: Frederiksborgstutteriet stod ved denne tid på højden af sin anseelse. / *Kilde*: Grønnekilde i Store Dyrehave. / *Posthuset*: Gæstgivergården, beliggende samme sted som det nuværende Hørsholm Hotel, var i adskillige år tillige posthus. / *sit Navn*: Stedets oprindelige navn var Hørningsholm; når den tyske form Hirschholm vandt indpas, skyldtes det for en stor del, at navnet derved fik en letforståelig – omend falsk – etymologi. / *Fæstning*: Allerede i middelalderen fandtes der en borg i Hørsholm, fra 1391 i kronens eje; om dennes udseende og karakter vides dog kun lidt. / *Ulfeldtsk Familiegoods*: Corfitz Ulfeldt var lensmand på Hørsholm fra 1641, men mistede forleningen ved sin flugt 1651.

SIDE 27

den engelske Dronning: Caroline Mathilde. Efter hendes forvisning 1772 anvendtes slottet ikke, og det nedbrødes 1810–12. / *mosgroede Støtter*: De støtter, som nu findes i slotshaven, er detaljer fra det nedrevne Hirschholm slot.

SIDE 28

Billedet er kopieret efter Thurah, dog er stigen i åbningen midt på tårnet tilføjet af Odenocrants. Mærk signaturerne på tårnet (fra oven nedad): a, b, b, a, b, c, c, d. – a. kronan och Lejon förgyllda. b. kopparslagit Tornet. c. ljusgult. d. mörkgrådt.

SIDE 29

Billedet: Plan af Hirschholm. – trädgård. – Et stort aflångt uphöjdt lusthus, med et litet Torn, som synes endast då man reser på stora Kongeväjen. – Rum för Gartneren och slotsförvaltaren. – Sjön. – häckar. – trädgård. – Obelisk. – väg. – kyrkan. – uphöjning igenväxt. – järn galler. – Borggård Gräsbevuxen. – Tornet. – Port. – Bro. – Sjön. – väg till Posthuset och till Kungsvägen. – Här framför är en stor fyrkantig gräsplan med Alléer och små vackra bygnader omkring.

SIDE 30

Billedet: svart tegel. – hvitt med grå sirater och pelare. – På døren: fenster dörr (?). Yderligere forklares det, at der under kronen står C6 og SM forgyldt i ovaler. – *Obelisk*: Står endnu på samme plads mellem de gamle udbygninger, hvor Sdr. Jagtvej udmunder i Folehavevej. Det var ikke bønderne, der rejste mindesmærket, men Sophie Magdalene, som rejste det til erindring om Stolberg. / *Dronninggaard* kaldes nu alm. Næsseslottet. / *Fernporte*: Dronninggårds port stod ikke, hvor nu de gamle portstolper står i Gl. Dronninggårds allé, men helt ude ved Kongevejen, ved udmundingen af den nuværende Ernst Bojesens vej. / *Etatsraad*: Den rige købmand Frederik de Coninck ejede og beboede Dronninggård fra 1781 til sin død 1811.

SIDE 31

Etatsraadens unge Søn: de Coninck havde flere sønner, hvorfor den her omtaltes identitet ikke kan fastslås. / *Værelser*: Sikkert i »Store Kro«, forgængerer til det nuværende Hotel Lyngby og liggende på samme sted; den gamle hovedbygning brændte 1891. / *Sorgenfri*: Selve slottet har siden 1794 ikke været underkastet væsentlige forandringer. / *2de Prindsesser og en Prinds*: Arveprinsens tre yngste børn, Juliane Sophie, Charlotte og Ferdinand (da 13 år). / *Gouverneur og tvende Hoffrøkener*: Ifølge hof- og statskalenderen for 1806 bestod de unge højheders hofstat af Informator Hr. Morten Sommer, Chirurgus og Kammertiener Hr. Schwartzkop, Hovmesterinde Frue Geheimeraadinde Grevinde Münster v. Meinhövel, Hofdame Frøken Emilie Auguste Marie Baronesse Güldenchrone, Françoise Mademoiselle Charlotte Mollé og Kammerjomfrue Jfr. Elisabeth Westrup.

SIDE 32

Haven havde indtil 1700-tallets slutning været i den franske stil, men var da blevet helt forandret efter den herskende smags forandringer. / *chinesiske Tempel*: Billedet og planen viser dettes udseende og beliggenhed; der findes nu ingen rester deraf. Over skitsen står: grått med röda Pelare. / *Slotsforvalter*: Hof- og statskalenderen angiver ingen slotsforvalter på Sorgenfri, og den under højsalig arveprinsens hofstat anførte palæforvalter Peter Berg

har sikkert hørt til på Amalienborg. Hvem der her er tale om, kan ikke oplyses.

SIDE 33

Billedet: a. rödt. b. [pilastrene] ljusrödt. c. kopr. d. hvitt. e. grått. g. sv[art] Tegel. På selve skitsen: häck. – grön backe. – grön Bänk. – gräsbacke. – grönt. – grönt. – Sand. – grönt. – blå Porcell. krukor. – Sand. Under billedet: Här är ett litet Chinesiskt Lusthus På en brygga ut i en liten Å. Emellan Pelarne uti detta lusthus satt jag och ritade vuen. / *kopr:* Nu zinkdækket.

SIDE 34

Billedet forestiller det s. 35 omtalte monument. Den afbildede profil er af mørkere marmor end det øvrige, men er ikke ophøjet som et relief; det virker som en silhouet, og indskriften skal da også læses således: Mindet er Skyggen af Udødelighed. Den vindes ikke ved Guld og Diadem, men ved Dyden. Texten under billedet: Den öfra Sten är af Italiensk hvitgrå marmor. Portraitet af nästan Swart. Foten a a af grå sandsten. Guirlanden b – alabaster fästadt på gråstenen. Baksidan är likasådan. Men där står F. S. [= S. F.]Född d. 24 Aug. 1758. Död d. 29 Now. 1794.

SIDE 35

Kortskitsens text, fra oven nedad, fra venstre mod højre: 6/4 väg från Köpenhamn. – väg åt Hirschholm. – NB gästgifvargd ligr bredvid vägen. – gästgifvaregård med många bygnader omkring en gata för Hoffolk etc. – Kyrka. – Hofvets bygng (?). – en backe nedföre med en skuggrik allé och trottoirer. – stall. – hög Gård. – sandfelt med blomsterrabatter. – en buste af bronze på en piedestall af marmor. – buskar. – Grotte af sten. – Slottet. – häckar. – terrasser. – bergig backe med engelska gångar. – liten kulle med en bänk. – marmor monum. – Engelska gångar. – gräsplan. – lusthus. – Åen som kommer ifrån Lyngby sjön. / *en buste af bronze:* Frederik V, af Saly. / *marmor monum.:* Mindesmærket for arveprinsessen. / *lusthus:* Det kinesiske lysthus. / *Desmercières:* Gehejmeråd Jean-Henri Desmercières ejede Sorgenfri fra 1769 til sin död 1778 og hans enke derefter i endnu fem år. Arveprinsen købte det dog først i 1789 af en senere ejers fallitbo. / *Monument:*

Dette er ikke rejst over arveprinsen, men af denne over hustruen Sophie Frederikke; se  ovrigt noten til billedet s. 34. / *Orangerie*: Nord for indkørslen til slottet, hvor der nu er store plæner og en lille køkkenhave, l  tidligere et større gartneri med murede bygninger, hvortil der formentlig hentydes. / *Grotte, en skøn Kilde* findes begge endnu i den nordlige del af slotsparken. / *Kaninholme*: En lille   i kanalen vest for Mølleåen i parkens sydligste del bærer endnu navnet Kanin en.

SIDE 36

Billedet: Bernsdorff  t  stra sidan. - a. gult Stenhus, b. svart Tegel. / *Steenhuus*: Udg. tør ikke afgøre, hvilket der sigtes til. / *Bøge*: Her tager Odencrants igen linde for bøge. / *Jægersborg*: Slottet var nedbrudt 1761 på grund af brøstfældighed; udbygningerne, forøget med forskellige andre bygninger, anvendtes derefter som kaserne, opr. for husarer, idag for gardere. / *Berger*: Valentin v. Berger (1739-1813).

SIDE 37

Kilde: Kirsten Piils kilde. / *B geallee*: Se noten til s. 36. / *Bøge*: Her har Odencrants for en gangs skyld ret; i Bernstorff slotshave findes blandt andet ikke så få prægtige bøge. / *Greven*: Bernstorff tilhørte 1798-1812 A. P. Bernstorffs to ældste sønner, Christian Günther og Joachim Frederik. / *Obelisk*: Bernstorffst tten (af Wiedewelt) står endnu på samme sted ved Lyngbyvejen, lidt syd for den nuværende Kildegårds plads, blot flyttet lidt til siden på grund af vejens udvidelse. / *denne Afvei*: Odencrants har formentlig fulgt den nuværende V ldeg rdsvej og en nu tildels sløjftet vej, der førte i omtrent lige linie fra Gentofte til Emdrup og således krydsede Lyngbyvejen noget syd for Bernstorffst tten. / *med Træer omkring*: På  ldre billeder ser man Bernstorffst tten stå på den åbne mark omgivet af høje graner. / *en Hoi*: formentlig Br dh j ved det sydvestlige hjørne af Bernstorff slotshave.

SIDE 38

Kirke: Gentofte kirke. / *en Bom*: Ved Store Vibenshus. / *fire lige brede skønne Veie*: Jagtvej (til begge sider),  ster og Nørre allé. Det er klart, at Odencrants er gået ad  ster all , hvorfor det følgende udtryk *til Venstre* er lidt misvisende. / *Forstad*: Hermed

forstås »Frederiksstaden«, de nye kvarterer nord for Kongens Nytorv og Gothersgade. / *Raus Huus* kaldtes også dengang ved sit nuværende navn Hotel d'Angleterre; bygningen er dog ved flere lejligheder fuldstændig ombygget. / *over Gaarden* (sv.: in på gården) kan også og skal formentlig forstås som: til gårdsiden.

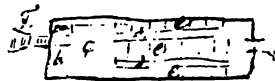
SIDE 40

mørk rødflammet Sandsteen: rødflammet må være fejlset eller fejlhusket af Odenocrants; sandstenen er ensfarvet grå. Farveangivelsen forekommer heller ikke hos Nyerup, på hvis beskrivelse Odenocrants ellers støtter sig. Dette ses tydeligt ved omtalen af billedhuggerne, hvor de henholdsvis 1802 og 1805 afdøde Wiedewelt og Weidenhaupt omtales som justitsråder; når Odenocrants kalder Dajon medborger, skyldes det muligvis, at han har troet, han var fransk; han var imidlertid indfødt københavner (1748–1823). / *Emplette* (fr.) = indkøb. / *Beskrivelse af Kiøbenhavn*: »Kjøbenhavns Beskrivelse af Rasmus Nyerup«, trykt 1800. Dette indholdsrige værk (682 sider) er en væsentlig kilde til de af Odenocrants meddelte oplysninger. På flere steder er der næsten tale om afskrift, hvad noterne gør opmærksom på. Værket omtales i noterne kun som Nyerup. Der er ved oversættelsen af sådanne steder ikke taget hensyn til Nyerups sprogform.

SIDE 41

Børsen: Til beskrivelsen af bygningens ydre er Nyerup benyttet. Helt til slutningen af det 19. århundrede dreves der en livlig varehandel i Børsens lokaler, hvad der gav livet et helt andet præg end nu, hvilket Odenocrants' skildring giver et levende indtryk af. Af hovedetagens indre har Odenocrants tegnet nedenstående lille skitse med forklaringer:

- a. et litet rum. SjöAssurance-cont. b. D^o d^o där Coursen sattes (?) (Mäklarnas rum).
- c. egentliga trängseln. d. gångar emellan varorne. e. waroboder. F. trappan.

Billedet: 1. Børsen. 2. Christiansborgs afbrända Slottsruinen. 3. Kanselliet. 4. Posthuset, nu flyttadt. 5. Holmens bro. 6. Häråt ligger Knipels bro. / *Posthuset*: Anna Sophie Reventlows gård,

hvor generalpostamtet havde til huse 1731-1780, da det flyttede til den nuværende postgård på Købmagergade.

SIDE 42

Portaler: At dømme efter Odenocrants skitse skulde der være ramper ved begge ender af bygningen; dette er imidlertid galt; der var som nu kun rampe ved den ene ende. / *Hans Steenwinkel II* (1587-1639) fuldførte det af hans fader Lourens S. (d. 1619) planlagte arbejde. / *det lille Rum:* På hjørnet af Slotsholmsgade til højre for rampen; således samme sted som nutidens noteringssal, der blot er tre gange så stor. / *Adresser paa smaae Kort:* To sådanne er af Odenocrants indklæbet i dagbogen; det ene med tekst: M. R. Henriques, boede på Hjørnet af Kronprindsensgade og Pilestræde. I Boutiquen; det andet er fra H. J. Cantor senior i Raadhuusstræde No. 127, og på bagsiden har Odenocrants noteret: Har Fabriquen af målade Rullgardiner.

SIDE 43

filoutere (fr.) = snyde. / *Agio:* Forskellen mellem penges eller værdipapirers pålydende og handelsværdi. / *Mozarts Zauberflöte:* Tryllefløjten (komponeret 1791) kom først i århundredets andet tiår frem på scenerne i Stockholm og København; dele deraf var dog allerede omkring århundredeskiftet blevet opført i Det harmoniske Selskab i København. / *et elsket Ideal:* Familietraditionen fortæller, at Thor August var indtaget i to unge damer, og at det var meget svært for ham at træffe sit valg. Imidlertid magede skæbnen det således, at han blev gift med dem begge to: først Hillevi Posse (1787-1810), som døde året efter brylluppet, og derefter Augusta Carolina Lovisa Johanna Fleetwood (1785-1851).

SIDE 44

uduelig Svagling: Odenocrants blander åbenbart i tankerne paschaen sammen med eunukken.

SIDE 45

Billedet: Marmorpostementet är 19 fot högt. Förfärdigadt af Sally på Asiatiske Compagniets bekostnad, oklanderligt. Märkvärdigt at hästen stöder blott på 2 fötter. Til højre: hvit Italiensk

marmor. / *uden bedækket Hovede*: Dette er forkert; Christian V har en hjælm på hovedet, medens Frederik V kun bærer en laurbærkrans. (Odenocrants skriver nemlig ved Frederik V.s statue ordene: også her således). Beskrivelsen af Christian V.s statue er ellers nogenlunde afskrevet efter Nyerup. / *Frederiks Torv*: Frederikspladsen var en ret gængs betegnelse for Amalienborg plads, inden dette navn var almindeligt antaget. / *4 aldeles eens Palaiser*: Amalienborgs fire palæer var vel opført efter en fælles plan, men af forskellige ejere, hvorfor de ikke i samme grad som nu opfattedes som en enhed. Amalienborg blev kongebolig efter Christiansborgs brand 1794, da kongen, kronprinsen og arveprins Frederik købte hver eet af de fire palæer. (Det fjerde, Frederik IX.s residenspalæ, tilhørte allerede kronen og anvendtes som søkadetakademi). Det er en fejltagelse af Odenocrants, at kongen og kronprinsen boede i det samme palæ; de beboede de to palæer til venstre og højre for kolonnaden, der endnu bærer de to kongers navne (dog benævnes Frederik VI.s palæ nu ofte Christian IX.s palæ).

SIDE 46

Bonjour: En livkjole til brug om formiddagen, omtrent som nutidens jaket, der da også på svensk har bevaret benævnelsen *bonjour*. / *On dit ...*: »Det siges, at kvinden er det mest fuldkomne af alle skaberens værker. Jeg vil ikke bestride dette i visse tilfælde, men påstår også, at man ikke kan se afskyeligere væsener end disse piger, der fornedrer sig til et dyrisk stade, ofrende deres korte ungdom til forbrydelsen og deres samvittigheder til evig kval. De er uden tvivl en skamplet på menneskeheden og kan forvolde deres egen undergang.« / *Tobaksrøgning*: Et forbud mod tobaksrøgning »uden pibehtte på piben« udstedtes 1761, men håndhævedes tydeligvis ikke længere; dog bestod forbudet bl. a. i Frederiksberg have. / *Oxenstjerna*: Friherre Carl Gustaf Oxenstjerna (1753–1815) var svensk minister i København 1799–1813; gift med den engelske Marianne Tomkins.

SIDE 47

Taube: Friherre Carl Vilhelm Taube (1767–1838) var legationssekretær i København 1799–1810, gift med den norske Anna

Tomasina Mossencrone, derefter med hendes søster og endelig med den danske Christine Henricka v. Krieger (1804–84). / 1733 nedlagdes grundstenen til slottet; Christian VI havde tilrådt regeringen 1730. / *Det kongelige Bibliothek* havde til huse i den mellemste af de tre etager i den bygning, der nu rummer Rigsarkivet. Bygningen er i dette århundrede stærkt forandret; dog viser den tilbygning, der ligger nærmest Tøjhuset, bygningens udseende før 1906. / *Konstkammeret* var en samling rariteter af alle slags, videnskabelige og kunstneriske skatte blandet med rene kuriositeter; det opløstes i 1821 ved indførelsen af videnskabeligt begrundede museumsprincipper. De sarkastiske udtryk kan sammenlignes med Nyerups: »Den stegne Oplysning har skilt somme Stykker ved den Nimbus, hvori Overtro og Ukyndighed i Naturvidenskaberne havde indhyllet dem.« / 1 *Ducat*: 2 daler; således en dyr fornøjelse, og iflg. Nyerup skulde fuldmægtigen have 6 mark extra for sin ulejlighed. Men så kunde der også komme 6–7 personer ind for denne betaling.

SIDE 48

Kongens Stald er uforandret; dog er det en misforståelse, at spiltovene skulde være af marmor. / *Slotstheatret*: Det gamle hofteater, hvor nu Teatermuseet er indrettet. / *det Kongel. Ridehuus* er uforandret. / *Caroussel*: En slags rideopvisning, hvori deltog et stort antal heste og ryttere i formationer. / *Tømmerpladserne* var af hensyn til brandfaren anbragt udenfor voldene, omtrent ved den nuværende Tietgensgade. / *Langebrogade* var dengang en smal træbro, opført 1686 og kun beregnet for fodgængerfærdsel. / *Reberbanen*: Reberbanen på Applebyes plads, populært kaldet »Engelskmandens plads«, købtes af Jacob Holm og indrettedes til arbejderboliger, de såkaldte »Holms huse« i Langebrogade på Christianshavn; nylig nedrevet. / *Laboratorie-Gaarden*: Land- og søetatens laboratorium lå hvor nu Burmeister og Wains maskinfabrik på Christianshavn ligger.

SIDE 49

Billedet: Tornet skall likna kyrkans della Sapienza i Rom. Tornet är 144 alnar högt, svart där trapporne börja med förgylta decorationer, liksom fenster. Kyrkan är vacker, med godt Orgel-

værk, och den vackraste i Köpenhamn. / *Asiatiske Compagnies Plads* og kompagniets bygninger ligger stadig på Strandgades vestre side.

SIDE 50

Den nyeste Octroy ...: Disse oplysninger er direkte hentet hos Nyerup. / *Directeurerne* var i 1806 Carsten Anker, ejeren af Eidsvolds værk (førstedirektør), supercargo F. W. Vogelsang, højesteretsadvokat P. F. Skibsted og stabskaptajn R. S. Selmer. / *Søe Assecurance Compagnie*: »Det kongelige octroierede Søassurancecompagni« likviderede 1930. / *Dokken* var højt beundret af samtiden, »et af de konstigste og kostbarste Verker, som Danmark har at opvise« (Nyerup). I Karlskrona arbejdedes der imidlertid på opførelsen af et dokanlæg, der ved denne tid omfattede 3 dokker ved siden af hinanden. Det omtalte pumpeværk konstrueredes af admiral H. C. Sneedorff og gav W. H. F. Abrahamson motivet til et digt i folkevisestil om Sneedorffs bedrift. / *Proviantsgaarden*: Skønt bygningen forlængst er ophørt at anvendes efter sin oprindelige bestemmelse, er navnet stadig bevaret på bygningen, der idag bl. a. huser Geodætisk institut. / *Kongens Bryghuus*: Her tænkes næppe på det såkaldte »Christian IV.s bryghus«; det brændte 1767, hvorefter bryggerivirksomheden forlagdes til den modsatte side af Frederiksholms kanal, nærmest Langebro; det gamle bryghus toges efter genopbygningen i anvendelse som pakhus for den færøske handel. / *Carl Fredr. Kugelberg*, aktuarie i Göta hovrätt (1766–1846).

SIDE 51

schöne Rariteten: Måske klinger her et citat af Hallmans vaudeville »Tillfälle gör tjufven«, hvor en »marktschreijer« synger: »Fifat, fifat, charmante Margret! Schene Spilleverk undt schene Raritet!« Scenen var kendt gennem et udbredt stik, der viste skuespilleren Lars Hjortsberg i markskrigerens rolle. / *Vandkonsten*: Springvandet med »guldæblerne« på Gammel Torv. / *Raadhuset*: Det nuværende domhus på Nytorv (til 1905 tillige rådhus) var i 1806 under opførelse til erstatning for det i 1795 nedbrændte. Dette og dets forgængere havde ligget på tværs af pladsen og således adskilt Gammel- og Nytorv. / *Reiser i Udlandet*: Hermed sigtes fremfor

alt til Frederik IV.s store rejse i Italien 1708–09; udtalelsen om Frederik IV.s smag er hentet fra Nyerup. / *Krock*: Hendrik Krock (1671–1738), især fremragende ved sine loftsmalerier; men også altertavlen i slotskirken er af ham. / *Capellet*: Som slotskirken nu står, er den resultatet af en pietetsfuld restauration (genindviet 1932), efter at den i adskillige år havde tjent andre formål.

SIDE 52

Billedet: Terrassen med gångar. / *Hofmarskalk Hauch*: Den også som fysiker – og i det hele som en velynder af kunst og videnskab – kendte overhofmarskal A. W. Hauch (1755–1838) ledede i årene omkring århundredeskiftet havens omdannelse fra fransk til engelsk stil. / *chinesiske Broer*: Broerne fra denne tid er alle, undtagen den, der fører til øen med det kinesiske lysthus, forandrede. / *Et Tempel af Steen*: Apistemplet, bygget af Abildgaard, var dengang ganske nyt; det ægyptiske tilføjede antiksværmeriet et mystisk element. Imidlertid er tyren ingen rigtig Apis, men en bacchantisk tyr, som Abildgaard har hentet fra en antik gemme. (Nystrøm, Frederiksbergs Historie II s. 69.)

SIDE 53

Holmen hvor Paafuglene gik: Andebakkeøen, hvortil der førte en færge med snoretræk; påfuglene fandtes kun nogle få år; de var indført fra Dronninggård. / *chinesisk Tempel*: Også dette (og grotten) hører til den romantiske havens udstyr. Klokkerne på taget findes nu ikke mere. / *Ganymedes* var i den græske mytologi gudernes mundskænk. / *Eremitage*: Måske mener Odencrants hermed »Schweizerhytten«, hvis største lokale var en tøndehvælvet sal. / *en bred Gade*: den nuværende Allégade. / *Billedet*: en Oxe, bekransad, i bas relief af gips.

SIDE 54

Gynger: En ved denne tid ret nyindført, oprindelig russisk, folkeforlystelse. Den her omtalte slags, hvor man kan »seile omkring baade horizontalt og perpendiculairt« har været konstrueret omtrent som den nu kendte ballongyng. / *den usynlige Pige*: Dette fænomen er afbildet øverst på siden. Stregen foroven angiver loftet, ved det lille hul midt i tegningen står ordet *ljus*, og teksten

lyder iøvrigt: grønt band och rören fästade med gröna band i staquettet. / *Je suis encore dans mon printemps*: Jeg er endnu i livets vår, en sang fra Bouillys syngestykke *Une folie*, der under titlen *Ungdom og Galskab* med Du Puy musik netop havde haft premiere i København samme forår. / *Ventriloqvist*: Bugtaler.

SIDE 55

Billedet: Altanen har brädgolf, sluttande (= skrånende) och järn staquette. / *M. R. Henriques*: Silke- og klædekræmmer Moses Ruben Henriques (1757–1823), stamfader til en betydelig slægt; se iøvrigt noten til s. 42. / *Fiscal*: Embedsmand, især offentlig anklager i sager vedrørende statskassen.

SIDE 56

1656 indviedes kirken, medens tårnet allerede var rejst 1641. / *efter Longomontani Plan*: Christen Sørensen Longomontanus (1562–1647), dansk astronom, elev af Tycho Brahe. / *150 Fod høit og 60 d° bredt*: Disse angivelser, der er taget fra Nyerup, er fejlagtige; de korrekte tal er 115 og 48. / *Universitetsbibliotheket* havde 1657–1861 til huse på Trinitatis kirkeloft; ødelagdes dog totalt ved branden 1728. / *Observatorium*: Universitetets observatorium, til hvis brug tårnet var opført, flyttedes 1861 til Øster-vold. / *Nyerup*, Rasmus (1759–1829), litterærhistoriker og biblioteksmand (fra 1803 chef for Universitetsbiblioteket), forfatter til den her ofte citerede *Kjøbenhavns Beskrivelse*. / *Rosenborg Slot* var ved denne tid overmalet med en gråbrun farve. / *Slotsforvalteren*: Major Cæsar August v. Wilster (1734–1812); han ligger begravet i haven lige ud for slottet, hvilken nåde tilstodes ham for hans lange og tro tjeneste. / *Hoieste Ret* afholdt kun sit højtidelige åbningsmøde på Rosenborg, men samledes ellers i tiden mellem slotsbranden og C. F. Hansens Christiansborgs opførelse i Prinsens Palæ, det nuværende Nationalmuseum. / *Hans Stol ... samt Bordet* står nu midt i riddersalen.

SIDE 57

Ridderne: Hvem Odencrants mener hermed, tør udg. ikke afgøre; man må nærmest tro, at der menes højesterets dommere, der ellers ikke nævnes i fremstillingen. / *Buster*: De romerske kejserbuster

erhvervedes i Italien af Frederik IV, der anbragte dem på slottets sydfløj, hvor de nu atter er opsat. / *Silketapeter*: De berømte Rosenborgtapeter nedtoges 1917 for en gennemgribende restaurering, som endnu ikke er afsluttet. Et enkelt hænger dog endnu i riddersalen, medens de færdigreparerede er ophængt i riddersalen på Christiansborg.

SIDE 58

Et Bord med Plade af Mosaik: Der findes på Rosenborg flere borde med plade af scagliola, ligesom det nævnte i bedekamret på Frederiksborg; i Riddersalen findes dog også et bord med kulørte indlægninger, såkaldt pietra dura, der passer bedre med Oden-crants beskrivelse. Hvilket, der her omtales, tør ikke afgøres, jf. noten til s. 22. / *Font*: Den kongelige døbefont står nu i selve riddersalen. / *Regalier*: Disse findes nu i stueetagen. / *Glas-Service*: Værelset, der blev indrettet specielt til denne samling, er uforandret siden Frederik IV.s tid. / *Berger*: Fejlagtigt for Berg, Magnus (1666–1739); betegnelsen »bonde« skal ikke tages for bogstaveligt; han var vel af norsk almueslægt, men levede og ernærede sig som kunstner. Hans arbejder findes stadig på Rosenborg. / *smaae Stykker i Oliefarve*: Formentlig nogle miniaturer på elfenben fra Frederik IV.s tid; noget til beskrivelsen svarende fra Christian IV.s tid kendes ikke. / *Saddelen med Bidslet* dateres efter de nyeste undersøgelser (Hoff, Schepelern & Boesen: Royal arms at Rosenborg, 1956) tilbage til Christian IV.s egen kroning i 1596. / *Guld-Service*: Indsmeltedes efter statsbankerotten 1813; dronningernes guldtoilette er derimod bevaret.

SIDE 59

Sværd: Skænkedes af Carl XII til oberst Ulrik Christian Kruse, der 1716 toges til fange ved Høland mellem Christiania og den svenske grænse. / *Perler*: Disse og en del andre af de nævnte smågenstande, bl. a. vintretæt, stod 1806 i det nuværende porcelænsværelse; de ses idag i monter i Frederik IV.s værelse. / *Commando-Stav*: Hermed menes formentlig den stav af narhvaltand, som findes i Christian IV.s skrivekammer; den bærer årstallet 1641 og hertug Wilhelm af Sachsen-Weimars navn. / *Porcellains-Service*: Fremstillingen af Flora Danicastellet var dengang netop afsluttet;

den nuværende opstilling af dette og det sachsiske porcelæn er ny. / *Samlinger af Mynter og Medailler*: Nederste Etage er fejlagtigt for 1. (mellemste) etage; her rummedes samlingen i de tre værelser, der idag rummer minderne om kongerne Christian VII, Frederik VI og Christian VIII. Værelsernes udsmykning i hvidt og guld ses stadig, medens det smukke inventar fulgte med samlingen til Nationalmuseet i 1867. / *Søeslaget ved Kiøge*: Denne medaille er stadig et af samlingens pragtstykker; det er den største danske prægede medaille.

SIDE 60

Ramus, Christian (1765–1832). / *Blok med gedigent Sølv*: Denne blev fundet 1666 og er et af de fornemste stykker i Mineralogisk museum; den vejer 218 kg. / *Werners System*: Abraham Gottlob Werner (1750–1817), lærer og museumsinspektør ved bjergakademiet i Freiberg (Sachsen) var sin tids store systematiker på det mineralogiske område. / *Bord med Plade af Mosaik*: Nu i Frederik IV.s sal; er en gave til denne konge fra storhertug Cosimo III af Toscana. / *Sovekammer*: Nyere undersøgelse har vist, at det tidligere under dette navn gående værelse har været Christian IV.s skrivestue, medens det tidligere som skrivestue ansete værelse var sovekamret. / *Portraiter*: De 7 kvindehoveder forestiller næppe bestemte personer og da slet ikke Christian IV.s mætresser; iøvrigt var Kirstine Munk kongens ægteviede hustru. / *Portrait*: Dette forestiller ikke Frederik III, men Leonora Christinas nevø Christian V; det hænger i »Stengangen«, hvor nu museets garderobe er. / *Værelse i anden Etage*: Går bl. a. under navnet Sophie Hedvigs kabinet; er i det væsentlige uforandret. / *et andet med Speilglas* i det store tårn i den mellemste etage.

SIDE 61

Tempel: »Herkulespavillonen«, der fik sin nuværende skikkelse af Harsdorff 1773. / *Samson*: Det er Herkules, men rigtigt nok af Giovanni d'Isidoro Baratta (1670–1747) og hjemført af Frederik IV fra Italien. / *En mesterlig Gruppe*: Dette lidt pudsige monument er en kopi fra Christian IV.s tid af en antik skulptur i Palazzo dei Conservatori i Rom. / *2nde Løve* står endnu ved broen over

voldgraven. | *Steenkugler*: Disse er ikke længere opstillet som her vist; fødderne er borte, og kuglerne ligger omkring den store plæne nærmest Sølvgade. | *ExerceerPladsen* indrettedes i 1780'erne, samtidig med at »Laurierhuset« langs Østervold blev indrettet til garderkasernerne. | *Borgerskabet*: Borgervæbningen var blevet nyorganiseret under de engelske trusler 1801, men det er vist rigtigt, at korpset ikke virkede synderlig frygtindgydende.

SIDE 62

Citadellet Frederikshavn var langt op imod vor tid det officielle navn på Kastellet. | *Dronningens Bred-Gade*: Således kaldes Bredgade på A. C. Krebs' kort over København fra 1806; denne form forekommer ellers sjældent, og gadens officielle navn var Norgsgade. | *Comediehuset*: Eigtveds, af Harsdorff stærkt ombyggede teaterbygning lå øst for den nuværende, på Holmens Kanals nuværende terræn. | *Hovedvægten* lå mellem Hotel d'Angleterre og Gothersgade; nedbrødes i 1870'erne. | *Giethuset*, d. v. s. støbehuset, var oprindelig kanonstøberi, men rummede ved denne tid artilleriets officersskole; lå omtrent på Det kgl. Teaters nuværende plads og nedreves 1872 for at give plads for dette. | *Charlotte Amalie* købte slottet 1700 af dets bygherre Ulrik Frederik Gyldenløve. – *Façade*: Så dengang ud som nu, hvorfor Odenocrants' udtryk er noget misvisende; hos Nyerup, der er forlæg for beskrivelsen, hedder det: »... den Façade, som vender ud mod Kongens Nytorv, har et Forspring af tvende Carnaper paa Enderne ... Pilastrene ved Indgangen have i deres Capitæler Ørnehoveder istedet for Snirkler.« | *En Perseus, en medicæisk Venus ... samt nogle Athleter*: Disse figurer var afstøbninger, ikke originaler. | *Viertel*, Carl (1772–1834) var meget benyttet som miniaturemaler i Sverige, hvortil han 1804–15 var knyttet ved ægteskab. At han nævnes som professor ved akademiet er en misforståelse af Odenocrants; Nyerup nævner ham udtrykkelig blandt de kunstnere, »som i ingen Forbindelse staae med Akademiet«. | *vort Operahuus*: Gustaf III.s opera var opført 1783 på samme sted som den nuværende, der fuldendtes 1898. | *Dramat. Spect.*: Hermed må menes »Kungl. mindre teatern«, der siden 1793 havde til huse i »Makalös«, oprindelig de la Gardies privatpalæ, senere arsenal; brændt 1825. Lå, hvor nu Karl XII.s torg er, altså lige bagved operaen.

SIDE 63

Lystre: Kunstberideren Jean Lustre, som 1800 fik tilladelse til at give undervisning og opvisninger. | *De fleste ere byggede ... ei Begreb*: Disse linier er direkte afskrevet efter Nyerup, der atter citerer Hess' beskrivelse af kirkerne i Hamburg. Tidssmagen må åbenbart have følt dem træffende! | *Frederiks tyske Kirke*: siden 1901 bærer den navnet Christianskirken; den var tysk kirke indtil 1886. – *Taarnet paa Frue Kirke* var, som det ses, højere end noget af byens nuværende tårne. Det faldt under bombardementet i 1807 efter kun at have stået i ca. 60 år; kirken nyopførtes efter branden 1728. | *saavel danske som tyske Prædikener*: Dette er ikke rigtigt; udover de to tyske kirker, Petri og Frederiks, fandt tysk gudstjeneste kun sted i Garnisons kirke, her alternerende med dansk.

SIDE 64

Porcellains Fabriquen lå indtil 1882 på Købmagergade ved nuværende nr. 50. | *Wad*, Gregers (1755–1832), professor i mineralogi, havde 1791–92 berejst Sverige og Norge og ydede en betydelig indsats ved ordningen af Universitetets naturhistoriske samlinger. | *Universitetsbygningen*: Den firkantede gård, om hvilken de tre fløje lå, var åben ud imod Frue plads. Bygningen mod Nørregade, kommunitetsbygningen, som endnu står, indeholdt bl. a. »naturalteatret»; også konsistorialbygningen – Københavns ældste hus – står endnu; derimod blev den tredje fløj (nærmest Fiolstræde og parallel med dette) offer for bombardementet. Den indeholdt anatomisal og auditorier og erstattedes af den nuværende hovedbygning. | *Amphibier*: Padder.

SIDE 65

ægte Stene: De her nævnte eksemplarer kan nu ikke med sikkerhed påvises. | *Rangle*: Er sikkert gået til af ælde, kendes ikke på Zoologisk museum. | *Halmtorvet* var indtil det nuværende rådhus' opførelse navnet på pladsen indenfor Vesterport, nu Rådhuspladsen. | *Venus*: Nyerup kalder den et Kierlighedsbillede, den forestiller imidlertid Caritas, næstekærligheden. Figuren findes endnu, men springvandet iøvrigt forandredes noget i 1892.

SIDE 66

Høibro Plads opstod efter branden 1795, da man undlod at genopbygge de nedbrændte ejendomme på dette område. / *Stenbockens Gaard*: I sin tid et af Københavns bedre værtshuse, lå på hjørnet af Højbroplads og Fortunstræde, hvor nu den smukke ejendom med pilastrene ligger. / *Ulfeldts Skandstotte* fjernedes 1841. Står nu i Nationalmuseets gård. / *nogle Boder*: Ifølge Nyerup for slagtere og fiskeblødere. / *Cancellie Bygningen*, »Den røde bygning« er uforandret siden opførelsen under Frederik IV, d. v. s. at den har stået i sin nuværende skikkelse ved siden af Københavns gamle slot. / *Banquen*: Til forgængerer for den nuværende Nationalbank opførtes 1786 en bygning i forbindelse med Børsen på den nuværende Slotsholmsgades plads. Den nedbrødes ved den nuværende bygnings opførelse 1866–70. Udtrykket *in specie* hentyder til navnet Speciesbanken. / *Tugthuset* ved Christianshavns Torv, hvor der i forskellige former var straffeanstalt fra 1662 til 1928, da det nedreves og gav plads for moderne beboelsesejendomme (»Lagkagehuset«). / *Søeqvæsthuset* i Overgaden oven Vandet – som endnu står – tjente ved denne tid det formål, hvoraf det har navn: sygehus for marinen. / *Udlændinge præsenteres*: Dette var almindelig skik i tiden, også i Berlin overvejer Odenrants at lade sig præsentere ved hoffet. Iflg. Nyerup var der hveranden mandag vinteren igennem »apartement« hos Hans Majestæt, hvor fremmede rejsende præsenteredes af deres diplomatiske repræsentanter. / *Kunzen*, F. L. Æ. (1761–1817) var kapelmester siden 1795. / *Schall*, Claus (1757–1835) var 1792–1818 koncertmester og 1818–34 kapelmester. / *Madame Schall*: Margrethe Schall (1775–1852), i ganske kort tid gift med Claus Schalls broder, violinisten Andreas S., nød stor yndest i »Nina eller den vanvittige af kærlighed« med musik af Claus Schall.

SIDE 67

Den meddelte facsimile giver en morsom prøve på Odenrants' senere retouchering af dagbogens mere umiddelbare udtryk: Dess Cytheriska växt var förtjusande er blevet til det mere beskedne: Dess växt var intagande; de runda contourerne er blevet til alla contourerne, og yderligere er nogle ord udstreget til ulæselighed.

SIDE 68

Garnisonen: Oplysningerne om de militære forhold er hentet hos Nyerup. / *2nde forgyldte Kanoner* er stadig de prægtigste stykker i Tøjhusets kanonsamling. / *Baggesen*: Oplysningen om, at Baggesen er regensprovst, stammer fra Nyerup. Digteren udnævntes til regensprovst 1796, men var kun i København i korte perioder og fratrådte igen i 1802. Før og efter denne tid vikarierede Nyerup for ham, men fik først sin officielle udnævnelse 1841. / *Communitetet* misforstås af Odenocrants som et kollegium i lighed med Regensen; er i virkeligheden en understøttelsesfond for studenter, hvorunder Regensen hører.

SIDE 69

Den botaniske Have lå bag Charlottenborg til 1874. / *Winsløw*, Frederik Christian (1752–1811), kirurg. / *Veterinair-skole*: Abildgaard er hentet hos Nyerup; han havde rigtignok stiftet og ledet den, men var død 1802 og efterfulgt af Erik Viborg. Skolen lå indtil 1856 på Christianshavn, på hjørnet af Sct. Annægade og Dronningensgade. / *Bastholm*, Christian (1740–1819), teolog. Hans liturgiske skrifter var, som samtidens svenske privatbiblioteker viser, meget udbredte i Sverige. / *Dagblade*: Det nævnte udvalg er et tilfældigt udpluk af Nyerups fortegnelse over »Uge- og Dagsblade«. »Jesus og Fornuften« og »Bibelen forsvarer sig selv« var polemiske teologiske blade, hvoraf det første allerede var ophørt at udkomme 1801, »Estafetten« var en forlængst ophørt døgnflue, »Borgervennen« derimod et ugeblad, der udkom i 100 år; mere aviskarakter havde »Kiøbenhavns Aften-Post« (udkom 1772–1810), og Adresseavisen, som man for nemheds skyld sagde, var tidens vigtigste annonceorgan. / *Nachtegall*: Franz Nachtegall, grundlæggeren af den danske gymnastik (1777–1847), havde sit institut i Åbenrå ved Hauserplads. Det frekventeredes bl. a. af P. H. Ling, der opholdt sig i København i årene 1799–1804, og hvis interesse for legemsøvelser derved vakttes.

SIDE 70

Flodin: Jf. fortalen s. XIV. / *Meyer og Trier*: David Amsel Meyer og Schalom Seligmann Triers bankierforretning var meget betydelig; i de vanskelige år 1806–12 havde det nærmest en officiel

stilling; fallerede 1820. / *Joseph Jacob*, senere kaldet Jacobsen (1767-1837), iflg. vejviseren købmand og boende Amagertorv 2 (nuv. nr. 4).

SIDE 71

Politiekammeret lå på denne tid, hvor adskillige institutioner var hjemløse, på Charlottenborg. / *au nom etc.* = i de skønne og nu gunstige najaders navn.

Thor August Odencrants' Dagbog er trykt i 3000 eksemplarer, hvoraf 300 ekspl. kommer i boghandelen gennem H. Hirschsprungs Forlag. Trykningen er foretaget af Andelsbogtrykkeriet i Odense paa matglittet tryk 7600, 110 g, fra A/S De forenede Papirfabrikker. Den anvendte skrift er Monotype Caslon, henholdsvis 9 punkt, 11 punkt og 8 punkt. Klichéerne er fremstillede i originalernes størrelse af Robert W. Peyraths Kliché Anstalt, København. Bogbinderarbejdet er udført af Carl Niensens Bogbinderi, Odense. Overtrækspapiret er haandlavet belgisk stenmarmor.

